

Vezetői kézikönyv segédtszteknek

kósa korosztály

SZÉCHENYI 2020

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

A kézikönyv írásában részt vett:

Bujk Zsuzsa csst. (432.)
Constantinovits Milán csst. (46.)
Evetovics Zorka óv. (85.)
dr. Grynaeus András cst. (205.)
Haraszi Tímea
Hoffmann Ferenc cst. (118.)
Jóvér Ákos csst. (802.)
Kuti Veronika csst. (1604.)
Lakatos Júlia csst. (121.)
Molnár Nikolett csst. (412.)
Németh-Nagy Melinda cst. (412.)
Solymosi Balázs cst. (205.)
Takács Eszter
Téglás Gergely csst. (929.)
Tekse Balázs cst. (958.)
Vargáné dr. Balogh Orsolya csst. (25.)
Veréb Dániel csst. (412.)
Wintsche-Mikesch Viktor csst. (903.)

Felelős szerkesztő:

Solymosi Balázs cst. (205.) első kiadás
Hegy Armand csst. (105.) második kiadás

Olvasószerkesztő:

Constantinovits Milán csst (46.) első kiadás
Németh-Nagy Melinda cst. (412.) második kiadás
Réder Kristóf csst. (148.) második kiadás

Második kiadást szerkesztette:

Németh-Nagy Melinda cst. (412.)

Grafika:

Huszár Márton

ISBN 978-963-8305-36-7

Az első kiadás készült a Magyar Cserkészszövetség és a Bethlen Gábor Alapkezelő
TÁMOP-5.2.8-12/1-2013-0001 azonosítószámú Kisközösségi Ifjúságnevelés
Támogatása című projektjének keretében. Budapest, 2015.

A második kiadás készült a Magyar Cserkészszövetség EFOP-1.3.6-17-2017-00001
azonosítószámú Imre herceg terv - közelebb egymáshoz című projektjének a keretében.

Második, javított kiadás. Budapest, 2021.

Tartalom

Kedves rajparancsnokom!.....	
1. A kóssa korosztály lelki, érzelmi, testi, értelmi, társas nevelési céljai.....	1
1.1. A kóssa korosztály bemeneti elvárásai és kimeneti céljai.....	1
2. A kóssa korosztály jellemzői.....	1
2.1. A kóssa korosztály fejlődéslelektani, biológiai jellemzői.....	1
2.1.1. Biológiai jellemzők.....	1
2.1.2. Pszichológiai jellemzők.....	2
2.2. A korosztály szociális, társadalmi jellemzői.....	9
2.2.1. Szabadidős tevékenység, érdeklődési kör.....	9
2.2.2. Az alkohol és drog jelenléte.....	13
3. A cserkésznevelés eszközei és módszerei.....	1
3.1. A létszám, nemek és órs felosztása a kóssa korosztályban, őrsi foglalkozás gyakorisága – Őrsi közösségek kialakítása a kóssa korosztályban.....	1
3.2. A raji foglalkozás keretei, gyakorisága.....	3
3.3. A csapat közös alkalmi – ezek szerepe a kóssa korosztályban.....	7
3.4. Körzeti/kerületi/országos/nemzetközi programok.....	8
3.5. A kóssa korosztály lelki nevelése.....	13
3.6. Külkapcsolatok – A család, a templom és az iskola szerepe.....	18

4. Próbarendszer.....	1
4.1. A kósza korosztály első évére vonatkozó próbarendszer.....	4
4.2. A kósza korosztály második évére vonatkozó próbarendszer.....	8
4.3. A kósza korosztály harmadik évére vonatkozó próbarendszer.....	13
4.4. A kósza korosztály negyedik évére vonatkozó próbarendszer.....	18
5. A kósza korosztály vezetőinek feladatai.....	1
5.1. A kósza őrsvezető feladatai.....	1
5.2. A rajparancsnok szerepe, nevelési feladata.....	3
5.3. A kószavezető helye a cserkészletpályán.....	8
5.4. A kósza korosztályú vezető helye a csapatban és a csapat vezetőségében – a vezetők és nem vezetők viszonya a korosztályban.....	9
5.5. A kószavezetők együttműködése a rajban.....	12
5.6. Az őrsvezetők szakmai előrelépése és fejlődése.....	15
5.7. Kapcsolattartás a kósza korosztályba tartozók szüleivel.....	16
5.8. A kósza korosztály különleges vezetési kihívásai.....	18
6. A kósza korosztály cserkészsajátosságai.....	1
6.1. A korosztály kiemelt cserkészprogramjai.....	1
6.2. A kósza korosztályhoz kapcsolódó szertartások.....	4
6.3. Az egyenruha a kószáknál.....	7
7. Kiemelt figyelmet igénylő gyerekek a cserkészletben.....	1

Ha bármilyen észrevételed van, kérlek, jelezd nekünk (ovt@cserkesz.hu). Akár csak egy elütés, akár bővítési igény. Ez az anyag a mindenkori magyar, kószák korosztályát vezető segédtisztok kézikönyve kíván lenni, állandóan megújulva, frissítve.

„A cserkészzet titka: felelősséget adni a cserkész kezébe.”

(Bi-Pi, Cserkészzet fiúknak)

Kedves rajparancsnokom!

A kósza rajban a legnagyobb kihívás, hogy miként találjuk meg a helyes utat a szabadság, és a kötelességek határán jól egyensúlyozva. A rajparancsnok felelőssége, hogy a kószák próbára tehessék magukat – és a mögöttük álló közösségre, vezetőikre számíthassanak. Nagyobbat merjenek álmodni! Tanulják meg, hogy az erdei táborokon, a cserkészközösség védett területein túl is van élet. Merjenek belevágni nagy dolgokba, mert képesek azt véghezvinni. Számos izgalmas terület nyílik meg előttük, és így egyre többet és többet tapasztalhatnak meg. Kézenfekvő a dzsembori, a regionális és magyar cserkészközösségeken belüli rendezvényekre gondolni, ugyanakkor a nyári táborok, a portyák is hordoznak magukban valami szokatlant – amennyiben jól csináljuk!

Szereped van a közösség alakulásában, hogy az őrsvezetővel hagyjátok az őrsöket felnőtt, erejüket próbálgatni, vállalkozni és változni. A rendszeres találkozók fontosak, de ha úgy hozza a helyzetük, ne ragaszkodj a heti szintű összejövetelekhez. Ők szabadabban; ebben is! Itt a lehetőség és a hely, hogy a közösség immár a tagok közötti szoros kapcsolódások révén járjon össze, a tagok közös vállalkozásait valósítsa meg.

Jönnek a világmegváltó tervek, és számos esetben ütközik az értékrenddel az egyéni világlátás – legyél jelen, hogy segíts megérteni a törvény szavát, meglátni a szabály értelmét! Az az egyik legfontosabb feladat, hogy adj nekik értelmes válaszokat, merj velük vitatkozni, engedd őket újragondolni!

Állítsd őket komoly próbák elé! Fejlődjenek attól, hogy meg tudják valósítani álmaikat! Közben tereld őket arra, hogy az önfejlesztésük egészséges arányban legyen, és az Úr terveit szolgálja! Az egyéni fejlesztésben nagyon komoly szerepet szánj annak, hogy megtalálják a maguk hivatását. Hivatást a családos vagy szerzetesi/papi életpályán, a munka világában, az egyéni életben – hiszen mindannyiunknak van valamilyen „élet-célja”, aminek beteljesítése esetén mondhatjuk el Pál apostol szavait: *„A jó harcot megharcoltam, a pályát végigfutottam, a hitet megtartottam. Most készen várt az igaz élet koronája, melyet azon a napon megad nekem az Úr, az igazságos bíró, de nemcsak nekem, hanem mindazoknak, akik örömmel várják eljövetelét.”* (2Tim 4, 6-8)

Adj teret az nbizalmuknak! Mutassák meg, hogy hatalmas dolgokra képesek – és ennek a legnagyobb elismerése a cserkészek és kiscserkészek csodálata lesz! Ha azok a korosztályok ide vágnak, kóssák akarnak lenni, akkor nagyszerű munkát végeztél!

Erősítsd meg őket a cserkész mivoltukban! Ismét köteleződjenelel – ami talán a legszébb kihívás velük! Adj olyan közösségi tereket, amelyek élménye idekért szívet és elméjüket a cserkészethez. Vidd őket olyan kihívásokhoz, amelyek igazán komoly vállalkozásokat jelentenek: ha álló tábor, akkor ára építési tervet a példa. De bátran menjetek mozgótáborba is. Gyalogolni és beszélgetni; kerékpározni, és aél országot bejárni; evezni stb.

Te vagy a trzsi totemoszlop a rajban: ha im van, téged táncolnak körbe, ha esztégség van, téged korbácsolnak meg. Legyen szilárd világképed és értékrendet, bátran hallgassd meg őket, és mondd el, mit tanítanak a bölcsék (Szentírás, Bi-Pi stb.)!

A korosztályi élet legfontosabb alapjait jelenti a cserkész módszer legteljesebb megélése. A korosztályban igazán megtapasztalható a cselekedve tanulás; a folyamatos és ösztönző, vonzó és hasznos programok lehetőleg a természetben; a magyar kultúra ápolása. Szükség van ismét a fogadalomra, újragondolására, újbóli, felnőttébb vállalására! Tedd igazi ben-sőséges élménnyé és komoly vállalássá a fentiekben keresztül!

Előjönnek a legrosszabb rémálmaink: már felnőttek érzik magukat, pedig nem azok. Jönnek a rázó témák: szenvedélybetegségek, párkapcsolatok, alkoholfogyasztás, társadalmi elvárások, egyéniség kifejezése... Itt kell nagyon jól döntened! Kikkel és mit mondasz? Miért? Legyél bátor, legyen biztos tudásod és legyél hiteles! Ezek birtokában ülj le velük beszélni, beszélgetni, meghallgatni, és irányt mutatni! Egy-egy szelete is hatalmas téma! De hosszú távú kihatása van, és felelősek vagyunk benne. Ha nem látod, hogy te tudod ezt megtenni, bátran kérj segítséget!

Mindezt jelenti, hogy a rajodban a **te feladatod a tudatos irányítás, a nevelés megtervezése**. Egész munkád alatt az legyen a legfontosabb vezérelv, hogy őket megtanítsd a kóssaságra: próbálgatod ki magatokat, de itt vagyunk mögöttetek! Vállalkozatok, de tudjuk, nem ér nagy baj, mert itt vagyunk veletek. Minden alkalom fejleszt, tanít, tapasztalást ad önmagunkról és közösségünkéről. A kóssáknál sok-sok esetben tükröt kell tartani eléjük: ilyenek látunk. Ez vagy te?

Másfelől az irányítsa munkáját, hogy miként és mivel tudod őket fejleszteni, kiteljesíteni. Vedd észre az egyéni igényeiket, a bennük rejlő lehetőségeket, és tanul meg, hogy hogyan élhetik meg mindezt a legnagyobb tökéletességben. Elengedhetetlen ebben a korban az őrsvezető jelenléte: számíts rá, vond be, dolgozz vele!

A vezetőképzésben mindent megtanultál, amire szükséged van, a továbbképzéseken a korosztályt mélyebben megismerted. Ezek fényében hiszem azt, hogy te tudod, mit és miért teszel, és teljes bizalommal fordulhatnak hozzád a szülők, hogy te, a felnőtt és a kisközösségek irányító, az őrsvezetők együttműködők lehessenek a gyermekek nevelésben. Az őrsvezetőiddel való együttműködésben adj nekik nagyobb teret, hogy az őrsi életet irányítsa az őrsvezető. Támogasd és segítsd őket, hiszen hetente velük élük meg a cserkészközösséget.

Köszönöm, hogy vállaltad, és adjon erőt a rád ruházott bizalmunk!

Jó munkát!

Balu

Solymosi Balázs cst. (205.)
országos vezetőtiszt
(2006–2015)

I. A kósza korosztály
lelki, érzelmi, testi, értelmi,
társas nevelési céljai

I. A kósza korosztály lelki, érzelmi, testi, értelmi, társas nevelési céljai

II. A kósza korosztály bemeneti elvárásai és kimeneti céljai

Az Egységes Ifjúságnevelési Koncepció alapján nem csupán korosztályi, hanem korosztályokon átívelő nevelést valósítunk meg. Ennek során küldetésünk, a cserkésznevelés végső céljának beteljesítése tudva, hogy a korosztályok egymásra épülnek, ami jól körülhatárolja az egy-egy korcsoporttal elvégzendő nevelési feladatokat.

Az egymásra épülés szerint **a cserkész korosztály kimeneti céljai a kósza korosztály bemeneti elvárásai, a kósza korosztály kimeneti céljai pedig a vándorok bemeneti elvárásai.** Így a kósza korosztály négy évét, egyik oldalon a cserkész-kósza, majd a kósza-vándor átmenet keretezi be. Esetedben az említett két sarokkö között eltelő esztendőkhívásai képezik a nevelési feladatokat, melyek **a bemeneti elvárások alapjairól indulva a korosztályi részcélok** beteljesítésért folytatott munkát jelentik.

A bemeneti elvárásokat most az emberi élet részterületei szerint vesszük végig, illetve ennek során kitérünk a korosztály végére elérendő célokra is.

A kósza korosztály négy középiskolai tanévet ölel föl: a kilencedik évfolyam elejétől a tizenkettedik év végéig. A kószakor időszaka tehát a középiskolai esztendőkhívás első négy éve. A cserkész életpálya azért igazodik a köznevelésben ismert kialakításhoz, hogy:

- a gyermekek életeményeihez – melyek kapcsán az egyik legmeghatározóbb terület az iskola – a cserkész pedagógiája minél inkább képes legyen alkalmazkodni illetve,

- hogy a cserkészlet az iskolán belüli formális és szabadidős foglalkozások során végbemenő fejlesztéseket a leginkább tudja támogatni, hozzájárulva ezzel az egyén fejlődéséhez.

A középiskolában már sok tanuló kollégista vagy pedig távolabbi településről bejáró. Ez maga után vonja azt, hogy a kóssa korosztály élettere jelentősen megváltozik ebben az időszakban. Felértékelődik a bandázás, tehát a közösség szerepe, az abban való helytállás és mindeközben számtalan új inger éri kósszáinkat. A családi miliő ebben a korban háttérbe szorul, a fiatal figyelme a megváltozó életterére és kortárscsoportjára fókuszál.

A diákok értékek mellett való elkötelezéséért, a kamaszkor kihívásainak „enyhítéséért” több középfokú oktatási intézmény tesz – programokat, táborokat, szakköri és szabadidős lehetőségeket biztosítva. A cserkészlet támogatja ezt a nevelőmunkát, saját érték-alapú személyiségformáló tevékenységeivel. Ebben a korban a fiatalok egyéni nevelése mellett két fontos szempont is megjelenik, melyek kiépítésében oroszlánrészünk van:

- A fiatalok egyéni identitásában meg kell erősítenünk a helyben-maradás szükségletét (települési, és mára már országos szintre is egyaránt gondolva).
- Tovább kell növelnünk a közösségi öntudatot, mely biztos háttérrel jelent a fiatalnak az általa most kitáruló változó világ kihívásaival szemben.

Bemeneti és kimeneti pontok

A korábbi korosztályok hasonló kézikönyveiben írtunk arról, **hogy a korcsoportok kezdő évei bemeneti pontként funkcionálnak**. A gyakorlatban ez másképp is alakulhat, hiszen elképzelhető, hogy egy fiatal tizedikesként szeretne cserkész lenni. Rajparancsnokként azonban figyelemmel kell lenni arra, hogy az adott korosztályon belül egy-egy nevelési ívet járunk be. Nincs ez másképp a kósszáknál sem. Ennek megélése pedig úgy a leghatékonyabb, ha az adott korosztály első évétől az utolsóig jelen vannak benne cserkészeink. Ezért fontos a korosztályok kezdő évét az elsődleges bemeneti pontként aposztrofálnunk. A toborzási folyamatban tehát a toborzandó korosztály legfiatalabb jövőbeli tagjaira érdemes koncentrálnunk, az ő megszólításukra kell a legtöbb figyelmet és energiát tennünk.

Kifejezetten igaz ez a kiscserkész és cserkész korosztályokra. A kósszáknál ugyan bemeneti pontként tekintünk a középiskolai szemeszterek első évére, de **a cserkészletbe csatlakozás ebben a korban már kevésbé jellemző**, mert:

- Eddigi tapasztalataink azt mutatják, hogy a cserkésznevelés akkor a leghatékonyabb, ha a lehető legfiatalabb korban kezdődik meg a fiatalokkal való foglalkozás.

- A kamaszkorban kitáruló világ annyi élménnyel és impulzussal tölti el a fiatalt, hogy a cserkészzet (mint minden más, valamelyest rendszerességet elváró tér) nehezen képes megszilárdulni, rendszeres elfoglaltságként.

A fenti indoklás ellenére látunk szép példákat a középiskolás korú fiatalok megszólítására. Különösen igaz ez azokban a cserkészcsapatokban, ahol:

- A fenntartó vagy partner nevelő-oktató intézmény középfokú oktatással foglalkozik.
- A fenntartó vagy partner iskola tagozataiban jelen van a kisgimnáziumi oktatás.

Hogyan egyenlítsük ki a diszharmoniót?

A raj mint közösség, és a benne lévő őrsök kialakításánál újabb kihívások várnak az őrs-vezetőkre és a rajparancsnokra.

A kósza korosztályban nem jellegzetes, de megtörténhet, hogy új tagok érkeznek az őrshöz. Abban, hogy ilyenkor az őrstag melyik őrsbe fog tartozni meghatározó a fiatal neme és előélete, különös tekintettel, hogy melyik iskolába jár, mely településen lakik, van-e vele egykorú és egyneműsmerőse. Érdemes olyan őrsöt választani az újonc kószaknak, melynek tagjai a fentiek mentén valahogy kapcsolódnak hozzájuk. Ne feledjük, hogy a kósza korosztályban azonos neműsörökkel dolgozunk a korosztályi sajátosságok miatt (erről bővebben a későbbi fejezetekben olvashatsz).

A másik feladatot az jelenti, hogy az **őrsökben lévő fiatalok egy része vezetői szolgálatot vállal a cserkészcsapatban, ezzel többletmunkája keletkezik.** Az Egységes Ifjúságnevelési Konceptió és ennek a könyvnek a sorai is többször kitérnek arra, hogy pl. **az őrsvezetői munka nem pótolhatja az egyéni korosztályi életet.** Ennek értelmében az őrsgyűlések időpontjait kell úgy kiválasztani, hogy azon minden őrstag

jelen lehessen (hasonlóképpen kell eljárni az ős- és rajsztípusú programok esetében is). Gondolj csak bele, hogy ellenkező esetben a vezetői munkát vállaló fiatalok korosztályos nevelése leáll! Való igaz! Mindeközben számos vezetői ismeretet, készséget, attitűdöt fejlesztenek ki magukban az ősvezetők, de ez nem egyenlő azzal, ami egy kóssa léte, és igénye. Ezért **minden lehetőőt meg kell tenni azért, hogy a közösségeink egyben maradjanak, és minden tagjuk megkapja azt a kihívást, amitől azt érzi, hogy bizonyíthat és fontos az ős, raj, csapat számára munkája:** a vezetői lét ennek a kihívásnak a megtalálása terén jó út, de számtalan ilyen van még.

Ha új tagok érkeznek egy kóssa ősbe, **törődni kell azzal, hogy a tudásszintjük és eltérő szocializációjuk egységesedjen.** Ezt a munkát lehetőleg az első évben végezzék el az ősvezetők, a rajparancsnokra támaszkodva. Ennek előfeltételei:

- Ősvezetőddel közösen értelmezzétek a cserkész korosztály kimeneti céljait.
- A szóban forgó ős tagjairól egyenként beszéljétek a folyamat elején, közben és annak zárásakor is, hogy a fejlődésük mértékében történjen meg a felzárkóztatásuk.
- A nevelési részcélok teljesülése eltérő ütemű köszánként. Lehetséges az is, hogy a célok egyes elemeit már más közegben elsajátította az illető.
- Tekintsétek át ősvezetőddel a cserkész próbarendszert. Válogassátok ki azokat a pontokat, melyekre építeni fogtok a kóssa korosztályban (ennek előkészítése a te feladatod, hiszen te látod a korosztály nevelési ívét).
- Készíts a felzárkóztatás tárgyát képező próbapontokról, tevékenységekről ütemezést, mely segítséget ad majd ősvezetődnél.

A korosztályi átmenet feladatai:

Egy idősebb korosztályba történő átlépés sok változást hoz magával:

- Megváltoznak az egyénnel szemben támasztott követelmények.
- Megváltoznak a közösséggel (ősökkel, rajokkal) szemben támasztott elvárások.
- Megváltoznak az ős-, raji- és csapatszinten elvégzendő feladatok.
- Valamelyest átalakulnak a programok, rendezvények, közösségi alkalmak esetenként újabbak lépnek be pl. országos programokon való részvétel.
- Megjelenik a vezetőképzés lehetősége.
- Bizonyos esetekben egy előző korosztályban működő ős feloszlik, és új közösség jön létre.
- Mindezzel párhuzamosan a fiatal környezete, élettere is folyamatosan változik.

A fenti okok miatt (melyeket tovább is lehetne sorolni) szükséges, hogy minél több információt összegyűjts a rajodba érkezőkről. Egy vezetőnek ismernie kell a vezetetteit ahhoz, hogy teljes értékű nevelő munkát végezzen. Így nem csak neked, de őrsvezetőidnek is szüksége van azokra az információkra, amelyek az előző korosztály rajparancsnokánál – adott esetben őrsvezetőinél – rendelkezésre állnak. Ahhoz, hogy ezek a birtokotokba kerüljenek, a cserkészév elején ajánljuk a következőket:

- Találkozzatok az előző korosztály rajparancsnokával és beszéljete a korosztályt lépett fiatalokról egyénenként (ezt megteheted először egyedül is, de mindenképp hasznos, ha őrsvezetőid is első kézből kapnak információt feltéve, ha nem ők vezetik a kószáidat már kiscserkész/cserkész koruk óta).
- Találkozzatok az előző korosztályban a gyerekekkel foglalkozó őrsvezetőkkel (amennyiben felmenő rendszerben működnek őrsvezetőitek ez a javaslat nem releváns).
- A találkozók alkalmával térjete ki legalább a következőkre:
 - Sikerült-e megvalósítani az egyének szintjén a korosztályi célokat?
 - Mennyire volt egységes az őr mint közösség a korosztály végére?
 - Milyen volt a fiatalok őrsgyűlésekre járási hajlandósága?
 - Miként alakult a cserkészet–szülő közötti viszony?
 - Miként alakult a cserkészet–iskola közötti viszony?
 - Miként alakult a cserkészet–templom közötti kapcsolat?
 - Van-e valamelyik fiatalnak nehéz családi háttere?
 - Küzd-e valamelyik fiatal komolyabb betegséggel?
 - Van-e olyan kamasz, aki bármilyen lemaradással küzd társaihoz képest? Ha igen, milyen eszközökkel próbálta meg az őrsvezető a felzárkóztatását?
 - Van-e olyan fiatal, aki tehetségével kitűnik társai közül? Ha igen, milyen eszközökkel próbálta meg az őrsvezető a kamasz tehetséget tovább kamatoztatni?
 - Van-e a fiatalok között társadalmi leszakadással, anyagi nehézséggel küzdő?
 - Van-e az őrben fogyatékkal élő, és ha igen akkor miként oldotta meg az őrsvezető a vele való foglalkozást?

A fentiekén kívül számtalan kérdésről beszélhettek, ezek viszont különösen fontosak ahhoz, hogy átlássátok és megértsétek az egyéneken lezajló folyamatokat.

A kóssa korosztályban ajánljuk, hogy **beszéljete**k a **gyerekek továbbtanulásáról**: ki hova ment tanulni, ki lett bejárós, kollégista, ki maradt helyben? Szintén a korosztály kérdései közé tartozik a **vezetőképésben való részvétel**.

A kóssa korosztály nevelési céljai:

Lelki jellemzők

A kóssa korosztály bemeneti elvárásai:

- Aktívan részt vesz a hívő közösség életében.
- Önállóan részt vesz, feladatokat ellát, elvállal a szentmisén, istentiszteleten, érti annak menetét, keretét.
- Nyitott Isten üzenetére.
- Rendszeres lelkiismeret-vizsgálatot végez.

A kóssa korosztály végére elérendő célok a következők:

Cselekvően részt vesz a hívő közösség életében a szentmiséken, istentiszteleteken kívül is. Képes cselekedeteit az isteni parancsok szempontjából értékelni, cselekedeteit mérlegelni. Nyitott Isten üzenetére, életét igyekszik ehhez viszonyítani.

Már nemcsak a „kötelező” alkalmakon vesz részt, hanem ezeken túl is cselekvő részese a közösségnek, melyben aktív életet él.

Az egyénnek kijelölt, „dedikált” szerepe kell legyen a csoportban azért, hogy az abban való jelenlétet fontosnak érezze. Egy-egy lelki közösségben az általunk vagy a közösség vezetője által meghatározott hely, illetve szerep kapcsán kerüljük az „álcameg-

bíztatások” kiosztását. **A közösségben lévő pozíciónak valósnak kell lennie, tényleges feladatokat kell mögé rendelni.** Mindig jó, ha a kósza lát maga előtt perspektívát még ezen a területen is (pl.: nagyobb találkozók, ifjúsági napokon való részvétel lehetősége). Fontos viszont az egyensúly megtalálása: sem felületes, sem pedig nyomasztó nem lehet a lelki közösségben betöltendő szerep nagysága.

A kósza már képes önállóan feladatot is ellátni, tehát **érti, ismeri a közösség életét, valamint szokásait, gy tevékenysége által hozzá tud járulni a csoport életéhez.** Természetesen ezek a feladatok, korának megfelelőek kell, hogy legyenek, de már hosszabb ideig tarthatnak, komolyabb felelősséget jelenthetnek. Ha nagyobb időintervallumot ölel fel a kósza cserkésre bízott feladat, vagy összetettségében nagyobb kihívást jelentene, **ajánlatos őt ebben távolról kísérni tiszta visszajelzéseket, jó tanácsokat adni** a folyamat során.

Cselekedeteit igyekszik az isteni parancsok szempontjából értékelni, ami a rendszeres lelkiismeret-vizsgálatot feltételezi. Képes cselekedeteit ezek függvényében értékelni, tehát már nemcsak utólag tud mérlegelni, hanem cselekvés előtt vagy közben is. Ez magával vonzza azt is, hogy képes fejlődni önmaga tetteinek mérlegelése és megítélése által.

A kósza korosztályban **a lelki életet tudatosan kell gazdagítanunk olyan imaalkalmakkal, önvizsgálatra alkalmas terekkel és módszerekkel Isten jelenlétét megerősítő programokkal melyek vonzóak a fiatalok számára.** Nyissuk ki a kapukat, hogy a kószák megtalálhassák Istent a világban (egy kerékpártúrának is lehet olyan lelki töltetet adni, amely előremozdítja a fiatal lelki életét). **Merjünk** rajparancsnokként **alkotni:** bátran kapcsoljuk össze a fizikai kihívást a lelki építkezéssel. Találjuk meg az érzelmi töltettel is bíró programjaink lelki vonatkozásait (pl. karitatív programok során). Már ne csak a közösséggel, hanem a közösségért is dolgozzunk kószaikkal. Az ilyen események során megnyílik a tér a párbeszédre: fontos, hogy olykor kételkedő felvetéseikre folyamatosan hiteles válaszokat kapjanak, hogy a válaszadótól nyugodtan és kötetlen formában kérdezhessenek.

A kóssa korosztályban lelki (de valójában bármely) területen elérendő nevelési célok teljesítéséhez leginkább az érzelmeken keresztül vezet az út. A kósszák szélsőségesek, ezért szélsőségesen is tudnak ragaszkodni, rajongani valami iránt. Erre a hullámra érdeemes tehát felülni, amikor a személyiséget fejlesztjük a lelki területen is.

A korábbi korosztályok kiadványaiban is írtuk, most is kiemeljük: **nem vagyunk hitoktatók, az órs- és rajgyűlés pedig nem hittanóra.** A cserkészet a hitre nevelésben támasz a személyes példák, a programokon és a lehetőségeken keresztül. Mi a közösségben megélt hit útján neveljük, tereljük a fiatalt a vallásos életvitelre.

A kóssa korosztály célja, hogy az egyén, Isten üzenetére nyitott legyen és életét, cselekedeteit ehhez viszonyítsa, az üzenettel való találkozást mindennapjaiba beépítse (pl. Biblia-olvasás). A lelki tartalmak rendszeres olvasásának kialakításakor – bár elsőre furcsának hathat – ne támaszkodjunk csak a Bibliára. Rengeteg olyan kiadvány, könyv, online lehetőség áll ma már rendelkezésünkre, amelyek még befogadhatóbbá teszik a rendszeres kapcsolatot Istennel. Rajodban gondolkozzatok erről órsvezetőddel, keressetek a kósszák számára ajánlható és hiteles forrásokat.

A célok elérésében kulcsszerepe van a cserkészvezetőnek, hiszen az ő példája, tevékeny részvétele segíthet a nevelési cél elérésében. Az órs közösen is felválalhat feladatokat a hívő közösség életében, mert az együtt végzett szolgálat ebben az életkorban motiválóbb a kósszák számára, a kortársak hatása jelentős és meghatározó, a nevelési cél elérésében pedig az együtt végzett munka ugyanolyan hasznos.

Érzelmi jellemzők

A kóssa korosztály bemeneti jellemzői:

- Felismeri saját érzelmi megnyilvánulásait, azokra képes reagálni (öntudatosság).
- Saját érzelmeitől függetleníteni tudja cselekedeteit (önirányítás).

- Képes lelkesülni a közösségben és közösségért végzett munka iránt (önmotiválás).
- Képes felismerni a környezetében élők alapvető érzelmi megnyilvánulásait és megérteni, valamint értékelni mások cselekedeteinek indokait.
- Képes közösségein belül a másokkal való együttérzésre (empátia).
- Korosztályi szinten képes kapcsolatokat kialakítására és fenntartására (kapcsolatteremtés).

A kósza korosztály végére elérendő célok a következők:

Képes felismerni érzelmeit és azok változásait, tisztában van érzelmei és cselekedetei közötti összefüggésekkel (öntudatosság). Érzelmi kitörései felett tud uralkodni, képes érzelmeit alárendelni a közösségi céloknak (önirányítás). Képes lelkesülni a közösségben betöltött szerepe és a közösségben, és a közösségért végzett munka iránt (önmotiválás). Képes azonosulni a körülötte élők érzelmeivel (empátia). Kortársaival képes kapcsolatokat kialakítására és fenntartására (kapcsolatteremtés).

A korosztály egyik jellegzetessége, hogy az idő előrehaladtával **a serdülő már nem gyermekként, hanem felnőttként tekint önmagára.** Ebben a korban zajlik **az egyéni identitás megszilárdulása.** Ez a folyamat leginkább a fiatalok érzelmi megnyilvánulásait érinti, a kósza **ebben az időszakban él meg az úgynevezett „második dackorszakukat”.** A korosztályos nevelőmunka sajátját ez a dackorszak adja, amely elnevezés abból ered, hogy a kósza nagy részénél szélsőséges (az egyén korábban megszokott viselkedéséhez képest) érzelmi megnyilvánulások figyelhetők meg (ezekről a későbbi fejezetekben olvashatsz). Az olykor önmaguk által is kontrollálhatatlan megnyilvánulások, véleményformálások, a néha felelőtlen kijelentések időszaka a serdülőkor, a dacosság, kózaság.

Ehhez társul a világ megismerésének vágya, melyhez az iskolaváltás hozzá is segíti őket, hiszen ezáltal többségük kiszakad a megszokott életteréből.

A korral járó kiszámíthatatlanságot azonban lehet enyhíteni, mégpedig közösségi együtt-léten keresztül – **a közösséghez tartozás szükséglete ugyanis ebben a korban mindennél jobban felértékelődik**. Így a közösségben végzett nevelőmunka – legyen az raji vagy őrsi szintű – segítségével megvalósíthatóak a korosztály céljai.

A korosztály végére **el kell érniünk, hogy a kóssa már ne csak felismerje érzelmeit, hanem megértse, hogy az azokkal együtt járó cselekedetei milyen hatással vannak rá, illetve szűkebb és egyre bővülő környezetére**. Képpé kell tgyük arra, hogy **saját érzelmei ellenére, olykor azoktól függetlenül is cselekedjen, hogy úrrá legyen érzelmi kitörésein** a közösség céljainak érdekében. Szükséges, hogy **jó önismerettel rendelkezzen**, melynek kialakítására az őrsi- és raji környezet a legmegfelelőbb.

Az ezzel járó feladatok szorosan illeszkednek a fiatalok testi, lelki és társas neveléséhez, hiszen ezeken keresztül hatni tudunk az érzelmekre. Megvalósításához több speciális, játékos színezetű eszköz is rendelkezésünkre áll, érdemes csoportdinamikai, jégtörő vagy bizalomjátékokat használni. A fentiekén kívül még egy fontos dolog feltétele a hatékony korosztályi nevelésnek ebben a korban, ez pedig a **partnerségi viszony megteremtése**.

A kóssa korosztályban nagy szerepet kapnak a **folyamatos, vonzó, ösztönző és hasznos programok**. Ilyenkor a lehető leghatékonyabb eszközök egyike az élményeken keresztül történő nevelés. Ezért a raj közös alkalmait úgy kell kialakítani és jó előre megtervezni, hogy azok mindig tartogassanak kihívást a tagok számára.

Az **érzelmi intelligencia fejlesztése** a kószáknál komoly feladat. Figyelembe kell venni a korosztályban jelentkező egyéni válságokat és segíteni az ezeken való túljutást. **Meg kell teremteni a lehetőséget a folyamatos önreflexióra.** Így a vezetőnek az őr vagy a raj vezetésén túl, az egyének fejlődésére is fokozottan ügyelnie kell. Az őrben való együttélés és a raj által szervezett közös programok megfelelő szinterei mindennek: egymás megismerésének, az együttélés, az együttműködés gyakorlásának.

Sok dolog **átalakul** a kószákban. Ilyen **a másik nemhez való viszonyulásuk is.** A kószak ilyentájt találkoznak az első szerelemmel, de általánosan is elmondható, hogy a korábbi pizskálódás, csúfolódás, vagy épp a másik nem figyelmen kívül hagyása átcsap az ellenkező neműek iránt tanúsított érdeklődésbe. Ezt a vezetőknél nem lesz nehéz észrevenni, viszont törekedni kell arra, hogy **a szárnypróbálgatások és az azokkal járó lelki és érzelmi feszültségek megbeszélésre, feldolgozásra kerüljenek.** Ebben az őrvezető mellett a rajparancsnok is felnőtt példájával segítség lehet (előfeltétele a partnerségi viszony, mert a serdülő korban az ilyen érzelmi kitérülések csak a bensőséges ember-ember kapcsolatban lehetséges). **A fiúk és a lányok találkozássára teret, és időt kell biztosítsunk programjaink során,** ezért a raj közös alkalmait érdemes úgy szervezni, hogy a fiú és lány őrök találkozhassanak egymással.

Testi jellemzők

A kóssa korosztály bemeneti jellemzői:

- Érdeklík testének változásai.
- Felismeri testének adottságait, fejleszthető tulajdonságait.
- Táplálkozása változatos, hajlandó az újdonságok kipróbálására.

A kóssa korosztály végére elérendő célok a következők:

Ismeri testének jelzéseit, biológiáját. Fejleszti testének adottságait. Tudatosan karbantartja testét. Igénye van a higiénára és a fittségre. Táplálkozása tudatos, figyel az egészséges táplálkozásra.

A kóssa korosztállyal elérkezünk a serdülőkor kapujához: ahhoz a dinamikus életszalkszhoz, amely pattanásokkal kezdődik és szakállasan ér véget (James Dobson). **Intenzívve válik a testi növekedés és a másodlagos nemi jelleg teljes kialakulása.** A felnőttekre jellemző testarányok, biológiai érettség jelenik meg. Ebben az életkorban az

emberi test változásainak jelentősebb szakaszai a lányok esetében már általában megtörténtek, míg a fiúknál még folyamatban vannak. Ezt az időszakot nevezzük a **második alakváltozás** korszakának. Ezeknek a változásoknak a felismerése és elfogadása nem mindig könnyű feladat.

A kósza korosztályban a **testi növekedéssel és a hormonális átalakulással járó változásokhoz való alkalmazkodás kihívást jelent** a fiataloknak. A **higiénia, az igényesség és a tudatosság kialakítása szükségszerűen előtérbe kerül, a nemek közötti különbségekre külön hangsúlyt fektetve.**

A **fiatalok ereje, állóképessége, és teljesítőképessége megnövekszik**, mely megadja a lehetőséget, hogy **programjaink** a fizikai erőnlét szempontjából is **kihívást jelentsenek** a kószáknak. Vezetőként törekedni kell a **változatos mozgásformák** biztosítására – itt kerül előtérbe a **szakágak** szerepe, hiszen azon kívül, hogy vonzó elfoglaltságot jelentenek, fizikailag is eltérő terhelést biztosítanak (pl.: evezés, kerékpározás). Ha ezek feltételei nem adóttak, akkor is terelnünk kell a fiatalokat a **rendszeres testmozgás igény szintű kialakítása** felé.

Táplálkozásukban a kószák már olykor tudatosabbak fiatalabb társaiknál, de **megvan a veszélye annak, hogy a különböző gyorséttermi, vonzó étkezési lehetőségek, valamint az egészségtelen, de komoly marketinggel bíró élelmiszerek** leterelik őket erről az útról. Különbségek vannak a nemek közti táplálkozási igények között, de a fiúk és a lányok esetében is a háttérben a megnövekedett energiabeviteli igény áll. **Fontos, hogy az életkorból fakadó szükségletekhez igazodjunk, de a nevelési cél elérését a tábori, portyai étkezéseknél is tartsuk szem előtt.**

Meg kell említeni a testfejlesztést, sportot, reggeli tornát, rendszeres testmozgást, melyhez egyéni különbségeket is figyelembe kell venni: a testi adottságokat, esetleges rendellenességeket, gyengeségeket és erősségeket. Ezek elfogadásában és fejlesztésében kulcsszerepet kap az őr és a vezető is.

Értelmi jellemzők

A kóssa korosztály bementi jellemzői:

- Nyitott az új ismeretekre, melyeket már tágabb környezetéből is képes befogadni.
- Az új ismereteket képes tapasztalatai közé beépíteni.
- Érdeklődése a külvilág felé fordul. Jó megfigyelővé válik. A valósághoz közelítő képet alakít ki a külvilágról.
- Következtetési képessége fejlődik, felfedezi az ok-okozati összefüggéseket.

A kóssa korosztály végére elérendő célok a következők:

Tanulási képességeit felismeri, azokat képes tudatosan alkalmazni, fejleszteni. Tudatosan készül leendő szakmájának kiválasztására. Nyitott az elvontabb tudásanyag irányába.

Az értelmi fejlődésben nincs ugrásszerű változás, az folyamatos, így **az értelmi fejlődés az életkorral szorosabb összefüggést mutat, mint a testi vagy érzelmi fejlődés.**

A korosztály különböző kérdésekre keresi a választ, melyek közül a leggyakoribbak a jövőt illetik. Ezek a **felnőtt lét körül felmerülő gondolatok**, a szülői és a saját elvárásoknak való megfelelés, valamint az **elhelyezkedés, pályaválasztás dilemmái**.

A kortárscsoport és a világról szerzett eddigi ismeretek (jelentősége van annak, hogy mi történik a korábbi korosztályokban) **befolyásolják a pályaválasztást**, a tanulási kedvet és a hajlandóságot egyaránt. Ezért is kell minden – tehát nem csak vezetői munkát vállaló – korosztályi tagunkkal egyaránt törődnünk.

A döntések meghozatalának hátterében a társadalmi normák, a személyiségjegyek, valamint a képességek állnak. Ebben az életkorban a **legfőbb feladatot a tudatos pályaválasztás elősegítése** jelenti. Ismét teret nyer a **reflexió, illetve az önreflektív gondolkodás**, és az abban való segítségadás. A vezetőknek támogatniuk kell a fiatalot a pályaválasztásban úgy, hogy a kósza cserkész vágyait és a valóságot megpróbálják közelíteni egymáshoz.

Az iskola mellett tehát a cserkészlet is segít ebben. Az őrsgyűlések, rajprogramok alkalmával **lehetőséget lehet teremteni** arra, hogy akár **különleges területek bemutatásával** hivatásválasztásra serkentsük a kószákat. Legalább ennyire **hatékony lehet egy-egy egyéni beszélgetés** is, melyhez azonban szükséges a korábban már olvasott **partneri viszony megléte**.

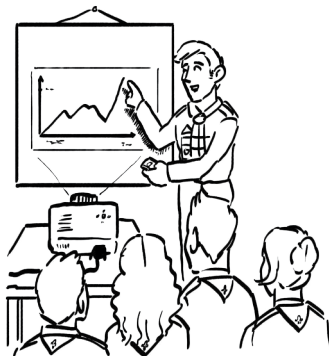

A kósza már az elvontabb, absztraktabb ismeretekre is nyitottabbak, ezeket is beépíthetjük az őrsgyűlések, rajprogramok anyagába.

Bizonyos értelemben a **kiscserkész korra jellemző tudás iránti nyitottság is viszsza a kósza életébe**, bár ez a tudásvágy – összhangban a pályaválasztással – **egyre inkább egy vagy két területre fókuszál**. Ezeket megfigyelve és követve hasznos adalékokat kaphatunk a fiatalok pályaválasztásának segítéséhez, orientációjuk megerősítéséhez.

A felelősség, az önállóság és a kötelesség megszilárdítása terén ebben a korban jelentős eredményeket érhetünk el. Már nem kell ahhoz ragaszkodni, hogy mindig a cserkészvezető készüljön fel a témákból, nyugodtan át lehet adni a kósszáknak, ezzel is motiválva őket a kutatásra, a tudás megosztására, és ezáltal önmaguk, illetve tanulási képességeik jobb megismerésére. Ez a személyiség fejlődésére és a csoport-szellemre is jó hatással van.

Társas jellemzők

A kóssa korosztály bemeneti jellemzői:

- Képes felismerni feladatait egy kisközösség életében (őrsének életében).
- Társai iránt képes a megértésre, elfogadásra.

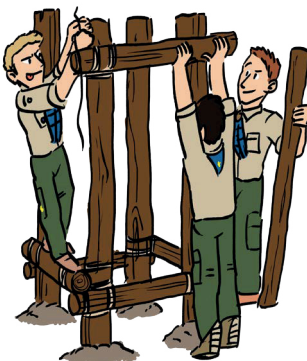
A kóssa korosztály végére elérendő célok a következők:

Képes felismerni és önállóan ellátni feladatait egy nagyobb közösség életében (raj, csapat életében). Érdeklődő a társas kapcsolatok iránt.

A kortárscsoportokban sajátíthatóak el a kölcsönösség, versengés és az együttműködés szabályai, melyek a fejlődésben kiemelkedő szerepet kapnak – a „bandák” ezen dolgok megélésének elsődleges szinterei. **A közösségi lét elősegíti a szociális kompetencia fejlődését** (proszociális, azaz segítő viselkedés elsajátítása, társasprobléma-megoldó képesség), támaszt nyújt az én számára, lehetőséget ad az „én” érvényesítésére.

A kósza korosztályban felerősödik a valahova tartozás érzésének igénye, melyet ki kell tudnunk használni. A fiatalok vagány közegbe akarnak tartozni, ahol érvényesülhetnek, kipróbálhatják magukat, és a kapott felelősséget magukra szabottnak érzik, ezért örömmel teljesítik azokat.

Hiba azt gondolni, hogy a cserkész korosztályból kivezető útegyedűhöz vezetőképzés lehet. Amikor egy-egy vezető ettől a gondolatától vezérelve dönt, az esetek túlnyomó többségében azt tapasztalhatja, hogy az a kósza korosztályú cserkész, aki őrsvezetői képesítést szerzett, de sose kap felelősséget, vagy nem szerzett vezetői képesítést és „koloncként” a csapatban maradt, elhagyja a cserkészközösséget, és máshol keres magának befogadó kortárs közeget. Ezen a gyakorlaton a magyar cserkészetnek túl kell tudnia lépni. **Meg kell találni minden kósza cserkészünknek azt a vonzó közösségi teret és kihívást, mely arra ösztönzi az egyént, hogy továbbra is cserkészetünk aktív tagja maradjon.**

Fenyegető helyzetben érzelmi biztonságot nyújt a közösséghez, valakikhez tartozás élménye. A biztonságos közösségi környezetben **olyan feltétel nélküli kapcsolatok, barátságok alakulnak ki** ebben a korban, melyek az egyén **egész életét végigkísérik.** Továbbá, mint az ebben a korosztályban fontos tényezőként felmerülő

jellegzetesség, elősegíti a szülőkről való leválást, a függetlenedést. Nagy szerepet kapnak **a közösséggel együtt megélt élmények, kalandok, kihívások, közösen elért sikerek.**

Ebben a változási periódusban nyitott szemmel kell járnia a kósszavezetőknek azért, hogy folyamatosan jól tudjanak reagálni a közösségi és az egyéni dinamikákra.

Már nemcsak kisebb közösségekben, hanem a tágabb közegben, akár önállóan is képes feladatokat ellátni. Erre lehetőséget is kell adnia a csapatnak, rajnak és őrséinek. A kósszák már rendelkezhetnek olyan különleges tudással, tapasztalattal, amely hasznos a cserkészéletben, és amelynek hasznát a tágabb közösség is élvezheti.

Ebben az életkorban **egyre nagyobb érdeklődést mutatnak a másik nem, és a társas kapcsolatok iránt.** Ezeknek a témáknak feltétlenül adjunk teret, adjunk kellő időt az őrsgyűléseken. **Az** ilyenkor kibontakozó **érzelmi kapcsolatok** olykor eléggé **megviselik a kóssa cserkészeket**, de a kor sajátossága, hogy nem szívesen tárulkoznak ki.

Adjunk lehetőséget a kulturált ismerkedésre olyan közegben, ahol az érintettek és a közösség értékrendje is azonos vagy közel áll egymáshoz.

A fentiekben olvasottak teljesüléséhez szükséges a partnerség megléte a vezető és a vezetett között. A cserkészvezetők nemcsak önreflexióra buzdító gondolataikkal, hanem saját életükkel is példái a kósszákknak.

Felhasznált irodalom:

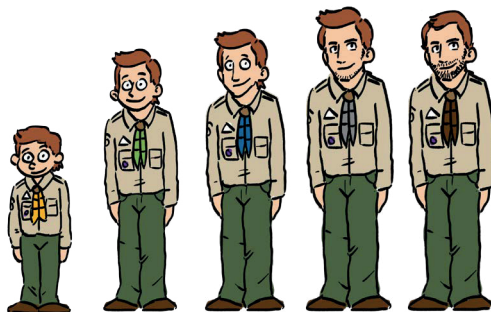
Egységes Ifjúságnevelési Kézikönyv, Budapest, 2015

2. A kósza korosztály jellemzői

2. A kósza korosztály jellemzői

2.1. A kósza korosztály fejlődéslélektani, biológiai jellemzői

A következőkben a fiatalok lélektani fejlődésének különböző területeit mutatjuk be a pszichológia tudományában klasszikusnak mondható elméletek, modellek segítségével. Ezekkel kapcsolatban két fontos dolgot kell szem előtt tartani: a **különböző jelenségeket nemigen lehet egyetlen modellel magyarázni**, az alapvető elméletek ismerete viszont elengedhetetlen a fiatalokban lezajló változások megértéséhez. Azt is fontos hangsúlyozni, hogy az egyes elméletekben eltérő életkori felosztások szerepelnek, ezeket egyrészt nem lehet egyértelműen megfeleltetni az EINK-féle korosztályi felosztásnak, másrészt a **fiatalok között változatos egyéni különbségek** mutatkozhatnak meg. Az életkori behatárolást ezért célszerű rugalmasan kezelni.

2.1.1. Biológiai jellemzők

A serdülőkorban olyan változások zajlanak le, amelyek már a **felnőttkor felé mutatnak**. A testsúly és a testmagasság növekedése felgyorsul, ez lányoknál általában előbb következik be. A túlműködő faggyú- és verejékmirigyek miatt a pattanások bőrperturbációkat okozhatnak.

A pubertás ideje alatt a női és férfi szaporodási rendszer érésnek indul, így a két nem között feltűnő testi különbségek alakulnak ki. A folyamatot a hipotalamusz indítja el: a gonadotrop-felszabadító hormonok serkentik a hipofízis LH és FSH nevű hormonjainak kiválasztását. Ezek beindítják az ivarmirigyek saját hormontermelését (a petefészekben ösztadiol, a herékben tesztoszteron termelődik), ez felel a nemi érésért. Fontos kiemelni,

hogy a fiúknál és lányoknál is termelődnek az ellenkező nem hormonjai, de az arányok eltérőek. A változások eredményeképp megjelennek a másodlagos nemi jellegzetességek: megnövekedett mell, szélesebb csípő a lányoknál, illetve arcszőrzet, mélyülő hang a fiúknál. Amikor a szaporodási szervek elérik a megfelelő érettségi fokot, a lányoknál megjelenik az első menstruáció, fiúknál pedig az első magömlés. A pubertás időzítése alapján megkülönböztetünk korai, átlagos, valamint késői érési típusokat. Az azonos korú gyermekek tehát a folyamatnak különböző pontjain tarthatnak, ezért nem is érdemes életkori határokatban gondolkodni.

Általánosságban azért elmondható, hogy a 15-17 éves serdülők már **a pubertás vége felé tartanak**. Ebben az időszakban a serdülő biológiai értelemben felnőtté válik, a testi változások lecsengenek.

A lányoknál befejeződik a mellek és a szőrzet fejlődése, a nemi szervek kifejtett állapotban vannak. A menstruációs ciklus szabályossá válik. Kialakulnak az érett nőre jellemző testarányok, a testmagasság növekedése lelassul.

A fiúknál is befejeződik a nemi szervek növekedése, megjelenik a testszőrzet és a bajusz. Az izomzat elnyeri végső formáját, ezzel kialakul a végleges férfias testalkat.

A serdülő agy jellegzetessége a prefrontális deficit, ami arra utal, hogy az agyi jutalmazó központok aktivitásához képest a tervezésért, kontrollfunkciókért, gátlásért felelős agyterület, a prefrontális kéreg érése le van maradva. **Az érzelmi központok tehát ellenőrzés nélkül működnek, ennek pedig az a következménye, hogy a serdülő fokozottan érzékeny a jutalmakra (pl. a társak általi elfogadottság érzése), a büntetésre viszont nem.** Impulzívabban, kockázatvállalóbban viselkedik, a következmények iránt érzéketlen. Az önkontroll szintje alacsony, jellemző lehet a jutalmat jelentő megváltozott tudatállapotok keresése, például szerhasználat formájában. A serdülőkori éretlen viselkedés nagyban magyarázható a még éretlen agy működésével.

2.1.2. Pszichológiai jellemzők

Személyiségfejlődés: Erikson pszichoszociális fejlődésmélete

Erikson a fejlődést életen át tartó folyamatként értelmezte, krízisek sorozataként írta le. Nyolc szakaszt különböztetett meg, melyek mindegyike valamilyen konfliktus vagy érzelmi polaritás köré szerveződik. Minden korszaknak megvan a maga krízise, minden szakasz megoldásának van egy pozitív és egy negatív pólusa. Az adott krízis sikeres megoldásával az egyén új énerővel gazdagodik. Az énerő mindig valamilyen többletet

jelent, amit az egyén a későbbi krízisek sikeres megoldása érdekében fel tud használni. A pozitív kimenetel egészséges fejlődést eredményez, a sikertelen viszont nehézségeket okoz a személyiségfejlődésben, mégpedig azért, hogy a megoldatlan krízis tovább kíséri az egyént, és a későbbiekben személyiségproblémát vagy pszichés betegséget okoz. Erikson fejlődési korszakokat különített el, melyeket eredetileg nem kötött életkorhoz, mert egyénenként változnak. Ennek ellenére az egyes fejlődési szakaszokat nagy vonalakban megfelleltethetjük bizonyos életkori szakaszoknak, az alábbiak szerint:

Korszak (életév)	Krízis		Pozitív kimenetel	Énerő
Csecsemőkor (0–1)	bizalom	bizalmatlanság	bizalom, optimizmus	remény
Kisgyermekkor (1–3)	autonómia	szégyen, kétely	önkontroll, megfelelésérzés	akarat
Játszókor (3–6)	kezdeményezés	bűntudat	önálló cselekvés tervezése és megvalósítása	célállítás
Kisiskoláskor (6–12 / pubertásig)	szorgalom	kisebrendűség érzés	intellektuális, fizikai és szociális kompetencia	kompetencia-érzés
Serdülőkor (12–19)	identitás	szerepkonfúzió	egységes, önálló énkép	hűség
Fiatalfelnőttkor (19–25)	intimitás	izoláció	szoros, tartós kapcsolat, pálya-elköteleződés	szeretet, szerelem
Felnőttkor (25–50)	generativitás	stagnálás	törődés a családdal, társadalommal, jövővel	törődés másokkal
Érett (idős) felnőttkor (50–)	integritás	kétségbeesés	élettel való megelégedés, szembenézés a halállal	bölcsesség

A 15–17 éves fiatalok fő feladata az identitáskrízis megoldása és a pályaválasztás. Az identitás megtalálása nem a gyermekkori identitások összegzését jelenti, hanem az életpálya megválasztását. A serdülőkor alapvetően a szerepkísérletek idő-

szaka: a fiatalok különböző viselkedésformákat, ideológiákat, érdeklődési irányokat fejeznek fel. Különböző szerepeket próbálnak ki, többek között ezek a tapasztalatok segítik az integrált énfogalom kialakítását. Identitásdiffúzió esetén a serdülő képtelen saját énképével azonosulni, nem találja a számára megfelelő foglalkozási szerepet. Ezek a problémák adódhatnak a testi változások következtében bizonytalanná váló testképéből vagy a társas kapcsolatok konfliktusaiból is. Viselkedéses tünetként jelenhet meg a kriminalitás, a bandával való túlzott azonosulás, esetleg az ideálokért való túlzott rajongás.

A kósszakor azért is kiemelten fontos szakasz, mert lehetőséget ad az egyénnek, hogy **a korábbi megoldatlan kríziseket újra átdolgozza**, ezáltal sikeres kimenettel megoldhassa azokat:

1. *Bizalom* keresése, ezáltal személyes és társadalmi szinten.
2. *Autonómia* elérése azáltal, hogy saját döntéseket hoz meg.
3. *Kezdeményezés*: célokat jelöl ki magának a jövőre vonatkozóan.
4. *Szorgalom*: a kompetencia érzése a saját munka minősége alapján.

A pályaválasztással kapcsolatban a **pályaidentitás keresése**, illetve megtalálása kapcsán James Marcia négy szintet különböztet meg. Az identitásállapot-paradigma szerint az identitásalakítást az exploráció és az elköteleződés folyamatai határozzák meg. Az exploráció során a serdülő feltérképezi az egyes lehetőségeket, majd kiválaszt egyet, ami mellett elköteleződik. Ezek alapján az identitásállapot lehet diffúz, korai záró, moratórium, illetve valódi (kivívott) identitás.

Diffúz identitás esetén nincs sem exploráció (vagy hamar leáll), sem pedig elköteleződés. Iskolába lépésig ez természetes állapotnak tekinthető. Pályaválasztáskor az identitásdiffúzió abban nyilvánul meg, hogy a személy nem képes egy adott foglalkozás mellett elköteleződni, több pálya is érdekli, de egyik lehetőséget sem vizsgálja meg alaposabban, halogatja a döntést. Jellemző, hogy a fiatal különböző irányba is próbálkozik, de egyik mellett sem marad meg, a választások nem tartósak.

A *korai zárás* exploráció nélküli elköteleződést jelent. Iskolakezdéstől serdülőkorig természetes állapotnak tekinthető, hogy a serdülő a szülők, kortársak értékeit, választását veszi át. A további fennállás esetén a korai záró látszólag problémamentesen jut el a pályaválasztási döntésig. Gyakran már egészen korai életkortól kezdve egyetlen foglalkozást tart maga számára elképzelhetőnek, ami az ő esetében nem a saját identitásának megfelelő pálya választását jelenti, hanem valamilyen külső tényező (valamilyen elvárás vagy meghatározó élmény) eredménye. Ilyen esetben a foglalkozás gyakorlása hosszabb távon nem jelent örömforrást az egyén számára.

A *moratórium* a serdülőkor természetes állapota: az exploráció éppen folyamatban van, elköteleződés még nincs. Ennek a krízisnek a megoldásával érhető el a *valódi identitás*, ami a saját exploráció nyomán való elköteleződést jelenti, a serdülőkor végére vagy a fiatal felnőttkor elején alakul ki.

Külső és belső kontroll

A külső/belső kontroll mint személyiségdimenzió Julian Rotter nevéhez fűződik, és arra vonatkozik, hogy a személy mennyire lát összefüggést saját cselekvése (pl. tanulásba fektetett energia) és a következmények (pl. érdemjegy) között. A belső kontrollos személyek úgy érzik, az életeseményeket ők maguk határozzák meg, hatékonyan képesek irányítani a történéseket. Ezzel szemben a külső kontrollos valamilyen külső tényezőnek, a véletlennek vagy a szerencsének tulajdonítja azokat. A mindig külső vagy mindig belső kontrollhely-hit (vagyis hogy az egyén hogyan vélekedik a kontrollhelyéről, külső vagy belső kontrollt érez-e) nem kedvező, optimális esetben a személy a helyzettől függően rugalmasan képes váltani (pl. a sikert belső oknak, a kudarcot külsőnek tulajdonítja – természetesen a realitást szem előtt tartva). A sikerek és kudarcok értékelésénél amellett, hogy az egyén külső vagy belső okokkal magyarázza az eseményeket, további szempont, hogy az adott okot mennyire tekinti stabilnak vagy megváltoztathatónak. Egy konkrét példával élve: *A fiatal rossz jegyet kap a feleletére. Belső kontroll esetén saját hibájának tekinti az eredményt. Ha az okot stabil tényezőnek tartja („Rossz jegyet kaptam, mert buta vagyok”), az nem túl kedvező, ezért az önértékelés fenntartása szempontjából pozitívabb, ha instabil, változtatható okokkal magyaráz („Rossz jegyet kaptam, mert most nem ké-születtem rendesen.” vagy „Rossz jegyet kaptam, mert ma nem vagyok formában.”) Külső kontroll mellett a fiatal saját hatásától függetlennek értelmezi a következményt, és ebben az esetben is megkülönböztethetünk stabil és instabil okokkal való magyarázó stílust („Rossz jegyet kaptam, mert utál engem a tanár.” vagy „Rossz jegyet kaptam, mert ma nem volt jó hangulatban a tanár.”).*

A szülői nevelés jelentősen befolyásolja, hogy a fiatal kontrollhely-hite hol helyezkedik el a külső-belső kontinuumon. A túlzott korlátozás a külső kontroll érzését erősíti, míg ha a szülő bátorítja a kezdeményező viselkedést, a fiatal úgy érzi, képes befolyásolni a környezetét, ez segíti a belső kontroll kialakulását. A környezeti tényezők is befolyásolják a pillanatnyi kontrollhely-hitet: a korlátozó vagy kiszámíthatatlan környezet a külső kontroll érzését erősíti. **A belső kontroll attitűd erősíthető a szabályok közös kialakításával, felelősségvállalást megkövetelő feladatok adásával, valamint egyenrangú konfliktusmegoldással is.**

A nézőpontátvétel fejlődése

A társas interakciók folyamatainak megértéséhez a fiataloknak tudatában kell lennie, hogy az interakciós partnerek érzelmei, érdekei és céljai nem azonosak, tehát képesnek kell lennie a másik nézőpontjának átvételére.

Robert Selman a nézőpontátvétel fejlődésének öt szintjét azonosította:

1. Differenciálatlan, egocentrikus szint: 3–5 éves kor
2. Differenciált és szubjektív szint: 5–9 éves kor
3. Személyes és viszonyos szint: 7–12 éves kor
4. Személyes és kölcsönös szint: 10–15 éves kor
5. Mély és társadalmi-szimbolikus szint: 12 éves kortól

A kósszák a nézőpontátvétel fejlődésében már elérték a mély és társadalmi-szimbolikus szintet. A fiatal már **egész nézőpontrendszereket** is képes átlátni. Megérti, hogy szerepekre és szabályokra szükség van az interakciók kiszámíthatóságának, stabilitásának érdekében. Tisztában van vele, hogy az emberekben bonyolult belső folyamatok játszódnak le. Kapcsolataiban képes felmérni a kommunikáció mélyebb szintjeit is. **A barátságok ebben a korban nyitottak, komplex igényeket elégítenek ki, és központi szerepet játszanak az identitásalakításban.** Megérti, hogy a különböző igényeit más-más barátsággal elégítheti ki.

Társas kapcsolatok

A kósszák egyik fő feladata a szülőktől való függetlenedés elindulása, a leválás. Ebben az időszakban a fiatalok életében a kortársak válnak meghatározóvá, némiképp háttérbe szorítva a szülők szerepét. **A normakövetés tekintetében mind a kortársak, mind a szülők referenciaként szolgálnak,** csak más-más területeken.

A kortársak befolyásoló hatása a barátválasztás, a divat, a tekintélyhez való viszony, a szabadidős tevékenységek és az agresszió területén meghatározó. Emellett a család szerepe a pályaválasztás és az erkölcsi kérdések terén változatlan marad. A két forrásból érkező hatásokat nem kell feltétlenül ellentétesnek tekinteni. Megfelelő családi szocializáció esetén a serdülő kortárs csoport-választása összhangban van a családban elsajátított értékrenddel. A problémás családi nevelés viszont növeli annak az esélyét, hogy a fiatal később szembefordul a család által közvetített értékekkel.

A kortárskapcsolatok a felnőtt-gyermek kapcsolattól alapvetően különböznek, ezért a funkciójuk is egészen más. A felnőtt-gyermek kapcsolat szükségszerűen aszimmetrikus, fő funkciója az érzelmi támogatás, a biztonság nyújtása és a szabályelsajátítás. Ezzel szemben a kortárskapcsolatok szimmetrikusak. Segítik az önállóság megszerzését, a szülőktől való függetlenedést, a felelősségvállalást és az önérvényesítést, miközben hozzájárulnak az énkép kialakulásához, és alapot nyújtanak a társas összehasonlításhoz és a teljesítmény értékeléséhez. **A cserkészlet olyan kortársközösséget ad a fiatalnak, amelynek az értékrendje azonos a szülőkével vagy ahhoz közel áll.** Ez nagyon komoly segítség az e korosztályban lévő fiataloknak és nagy megnyugvás lehet a szülőknek is.

Williard Hartup szerint a barátságnak döntő szerepe van az olyan alapvető társas (kommunikációs és együttműködési) készségek elsajátításában, melyekre a csoportba lépéshez feltétlenül szükség van. A barátságok segítségével az egyén információt szerez saját magáról, a többiekéről és a világról egyaránt. Az sem elhanyagolható szempont, hogy a barátok érzelmi és kognitív erőforrást is jelentenek az egyén számára, ami segíti a stresszhez való alkalmazkodást.

Az, hogy az egyén milyen helyet foglal el a csoportban, illetve hogy a társak mennyire fogadják el, nagyban függ az egyén személyes jellemzőitől. Minden életkorban igaz, hogy az előnytelen fizikai megjelenés és az agresszív vagy furcsa viselkedés nem kedvez a társas helyzetnek, míg a szociális ügyesség, a jó konfliktuskezelési képesség és az empátia növeli a népszerűséget.

A gyermekkorra és a felnőttkorra is igaz, hogy az egyént körülvevő élettér a személy számára egyértelmű és áttekinthető. A legnagyobb különbség a kettő között az, hogy a felnőttek élettere tágabb, társas viszonyai kiterjedtebbek, és szabadságuk is nagyobb. **A serdülők helyzete azért nehezebb, mert már nem tekinthetők gyermeknek, de felnőttnek sem.** Elvárják tőlük, hogy egyre felnőttesebben viselkedjenek, miközben a társadalom bizonyos változásokat nem enged. A serdülők mozgástere már nagyobb, mint a gyermekeké, ugyanakkor a szabályok közel sincsenek jól definiálva. **A felnőttekkel való konfliktusok sokszor abból adódnak, hogy a serdülő szabadságot érezkel ott, ahol a szülő még maga szeretne kontrollt gyakorolni** (pl.: időbeosztás, hazaérkezés időpontja, öltözködés stb.). Erre a helyzetre ad megoldást **a cserkészlet a kósza korosztállyal. Úgy ad szabadságot, úgy teremti meg a szabadság átélésének lehetőségét a fiataloknak, hogy közben a szülők által jogosan igényelt kontroll is megmarad.**

Erkölcsl fejlődés

Lawrence Kohlberg az erkölcsi fejlődés vizsgálatának érdekében dilemmákat tartalmazó történetekre adott válaszokat elemzett, mégpedig az alapján, hogy a válaszadók mivel indokolták az egyes cselekedetek elfogadható vagy elfogadhatatlan mivoltát. Ennek eredményeképp három szintet különített el, melynek mindegyike két további alszakaszra bontható. Az életkor előrehaladtával az egyének (optimális esetben) egyre magasabb szinteket érnek el.

I. Prekonvencionális erkölcs
1. Büntetésorientáció
2. Jutalomorientáció
II. Konvencionális erkölcs
3. Derékgyerek-orientáció
4. Tekintélyorientáció
III. Posztkonvencionális erkölcs
5. Társadalmiszerződés-orientáció
6. Etikaelv-orientáció

A posztkonvencionális erkölcs meghaladja azt a szintet, ahol a viselkedés a szabályokhoz, hagyományokhoz (konvenciókhoz) igazodik. Megjelenése a középső serdülőkorra tehető, és megköveteli az **absztrakt gondolkodásra való képességet**.

A *társadalmiszerződés-orientáció* az általánosan elfogadott, a köz jóléte szempontjából lényeges elvek által vezérelt cselekvést és ezen elvek követését jelenti („Mert úgy igazságos.”), mégpedig annak érdekében, hogy a serdülő megőrizze a társak tiszteletét és ezáltal az önbecsülését.

Az *etikaielv-orientáció* azt jelenti, hogy az egyén saját választású etikai elvek – általában az igazságosság, méltóság és egyenlőség értékei – által vezérelt cselekvést mutat (pl. kisebbségek jogainak védelme), és ezeket az elveket követi az önvád elkerülése érdekében.

Fontos megemlíteni, hogy az elméletet később több kritika érte, többek között azért, mert úgy tűnt, a legmagasabb, 6. szintet a felnőtt lakosság mindössze 10%-a éri el. Ezen kívül az is feltételezhető, hogy az emberek különböző helyzetekben más és más szabályokat alkalmaznak, ezért az egyes szakaszok sorrendje sem tekinthető egyértelműnek.

Felhasznált irodalom:

V. Komlósi Annamária (1999): *Nem vagy egyedül*. Osiris, Budapest

Cole, M., Cole, S. R. (2006): *Fejlődéslélektan*. Osiris, Budapest

Atkinson, R. L., Hilgard E. (2005): *Pszichológia*. Osiris, Budapest

2.2. A korosztály szociális, társadalmi jellemzői

2.2.1. Szabadidős tevékenység, érdeklődési kör

A korosztályban megfigyelhető, hogy a fiataloknak a cserkészeten kívül más iskolán kívüli szabadidős tevékenységeik is vannak. Ilyen például a sport, a zene és cserkészortól már bizonyos különórák is. A kisebb településeken lévő cserkészeknél azonban szinte a cserkészet az egyetlen szervezett iskolán kívüli tevékenység.¹

A *Magyar Ifjúság 2012* adatai szerint hétköznaponként leginkább a tizenévesek, a fiúk és a kedvezőtlenebb anyagi körülmények között élők számára létezik szabadidő, és idővel is arányosan többel rendelkeznek a huszonévesekkel, a lányokkal és a jómódúakkal szemben. A hétvégékre is ez jellemző, annyi különbséggel, hogy a jómódúak számára a hétvégéken átlagosan több szabadidő áll rendelkezésre, mint a kedvezőtlenebb anyagi körülmények között élők számára.

¹ Kisközösségi ifjúságnevelés támogatása – A „narratív” kvalitatív kutatási fázis tanulságai – tanulmány 14. o.

Az érdeklődési kör az utóbbi időben sokat változott a fiatalok körében. Míg a 2008-as adatok azt mutatták, hogy jellemzően a televízió uralta a hétvégi szabadidős tevékenységet, addig 2012-re ennek helyét már átvette a számítógép. Ezen belül az internet-használat vált uralkodóvá.

A nagymintás kérdőíves kutatás beszámolója hat csoportra osztotta a résztvevőket. Az egyes csoportok különböznek a szabadidős tevékenységi formák szerint.

1. Társas életet élők:

A csoporttagok szabadidejük legnagyobb részét a társas együttlétekkel töltik, de a tévézésre, filmnézésre, valamint az internetezésre is relatíve sok időt fordítanak (idejük közel 23%-át).

2. Képernyő előtt ülők:

A csoport tagjai szinte kizárólag internetezéssel, filmnézéssel töltik szabadidejüket.

3. Tévénézők:

Azok, akik ebben a csoportban találhatók, szinte kizárólag televíziót vagy filmeket néznek.

4. Aktívak:

A fő szabadidős tevékenység ebben a csoportban a sportolás, illetve a mozgás, de a szabadidő jelentős részét ők is a képernyő előtt töltik.

5. Olvasók:

A csoport tagjai olvasni szeretnek. Szabadidejük 38%-át az olvasás, negyedét a tévénézés, 18%-át az internetezés teszi ki.²

Mint a fentiekből is kiolvasható, **a szabadidő jelentős része a média által befolyásolt környezetben zajlik.**³

Azt is megállapíthatjuk, hogy 2012-ben a magyar fiatalok szabadidő eltöltésében leginkább a „könnyű műfajok” domináltak. Sokkal kevésbé volt jellemző a magasabb kultúra, az önépítésre szánt idő. Kétszer annyian említettek passzív tevékenységeket kikapcsolódási formaként (tévészés, barátokkal való beszélgetés), mint inspiratív tevékenységeket (sport, alkotótevékenység). A kulturális tevékenységgel szórakozni vágyók száma pedig fokozatosan csökken. Minden korcsoportban többen vannak azok a fiatalok, akik szinte soha nem léptek be a „magas kultúra” tereibe. A fiatalok hatvan százaléka soha nem

² Kisközösségi ifjúságnevelés támogatása – A nagymintás kérdőíves kutatás kutatási beszámolója 33–36. o.

³ Magyar Ifjúság 2012 tanulmánykötet

volt színházban vagy múzeumban, de hangversenyen még ennél is jóval kevesebben. A manapság leginkább látogatott kulturális terek a multiplex mozik, a könyvesboltok és a könyvtárak, ahol a fiatalok fele megfordul időközönként.⁴

Az egyes csoportok jelentősen különböznek a tagok életkora, iskolai végzettsége, aktivitása és jövedelme szerint. **A korosztály leginkább a „társas életet élők” és az „aktívak” csoportjába sorolható.** A kutatásból az is kiderül, hogy a tanulók 55%-a jár el rendszeresen valamilyen iskolán kívüli tevékenységre. A megkérdezettek nagyobb része edzésre jár, vagy valamilyen sporttevékenységet végez. Aránylag kevesebben járnak szakkörre, korrepetálásra vagy különóra.

Mára az internet a társas kapcsolatok kialakításának egyik kiemelkedő szintérré vált. Azok, akik legalább naponta interneteznek, szinte biztos, hogy tagok valamilyen közösségi felületen (88%). A fiatalabbak több oldal segítségével is ápolják kapcsolataikat. Az általunk vizsgált korosztály pedig szinte „kötelező” jelleggel használja ezeket a felületeket.⁵ A közösségi oldalon regisztrált tagok általában két tevékenységet végeznek leggyakrabban. Csetelnek, illetve az ismerőseik megosztásait kommentelik. A fiatalok általában aktív felhasználók ezeken a felületeken.

A televízió mellett a zenehallgatás, az olvasás és a videojátékok is visszaszorultak, azonban a szabadidő terei alapvetően nem változtak meg: A fiatalok továbbra is otthonukban és barátaiknál töltik el leggyakrabban a rendelkezésükre álló pihenőidőt. Az átlaghoz viszonyítva leginkább a tizenéveseket és a fiúkat jellemzi, hogy nem otthon, illetve barátoknál töltik el a szabadidejüket.⁶

Igaz, hogy a magyarországi fiatalok nem nagyon mozdulnak ki otthonról, mégis közel **egyharmad azoknak az aránya, akiknek van törzshelyük.** A törzshelyek a legtöbb esetben valamilyen vendéglátóhelyen, vagy szabadtéren, esetleg valamilyen bevásárlóközpontban vannak. A kifejezetten ifjúsági-közösségi térként is működtethető művelődési házak, ifjúsági házak a törzshelyek csupán 6%-át teszik ki.⁷ A helyszínválasztást leginkább az életkor befolyásolja. Az általunk vizsgált korosztályra leginkább jellemző, hogy barátoknál vagy szabadtéren szeretik eltölteni szabadidejüket.

A korosztály a megkérdezettek azon kategóriájába tartozik, akik nagyobb arányban nyilatkoztak úgy, hogy van baráti társaságuk. Az is jellemző rájuk, hogy gyakrabban talál-

⁴ Magyar Ifjúság 2012 tanulmánykötet

⁵ Kisközösségi ifjúságnevelés támogatása - A nagymintás kérdőíves kutatás kutatási beszámolója 63-64.o.

⁶ Magyar Ifjúság 2012 tanulmánykötet

⁷ Magyar Ifjúság 2012 tanulmánykötet

koznak ismerőseikkel. A társaságok tagjai alapvetően ezen csatornán keresztül csatlakoznak: lakóhely, iskola, korábbi ismeretség. Véletlen ismerkedés folytán, vagy hobbi szerveződő együttlétekből, illetve sporttevékenységből az esetek 25-36%-ban bővül egy társaság. Internetes kapcsolatokból majdhogynem minden ötödik megkérdezett szerzett barátot. Művészeti, kulturális tevékenységből pedig minden tizedik. Az is kiderül, hogy **civil szerveződés, klub vagy vallási közösség által csupán a válaszadók 7-8%-a szerzett baráti kapcsolatokat.**⁸ Nyilvánvaló, hogy az általunk vizsgált korcsoport még nem ismerkedhet a felsoroltak közül minden területen.

A szabadidő céltalansága jobban jellemzi a rosszabb körülmények között élőket és az alacsonyabb iskolai végzettségűeket. **A legrosszabb anyagi körülmények között élők körében kétszer nagyobb (34-35%) azoknak az aránya, akik „csak úgy elvannak”** szabadidejükben, mint azok között, akik magukat jó anyagi helyzettel jellemezték (17-19%). Az iskolai végzettség is hasonló módon differenciál. A magas végzettségű fiatalok kisebb arányban töltik céltalanul a szabadidejüket, viszonyítva az alacsony képzettségű fiatalok csoportjához.

A szabadidős tevékenységek között szerepel a sport, illetve a különböző mozgásformák. A *Magyar Ifjúság* 2012 adatai szerint, a hazai fiatalok korcsoportonként is változást mutatnak a sportolás intenzitása terén. Az általunk vizsgált korosztályok közül a legfiatalabbak (15-19) 44%-a azt vallotta magáról, hogy sportol. Ez összefüggésbe hozható azzal is, hogy ebben a korcsoportban a legmagasabb az oktatási intézményeket elhagyó és munkába álló fiatalok, illetve a munkanélküliek aránya is. Ezek mind olyan tényezők, melyek akadályozzák a rendszeres sporttevékenységet.

A kutatások azt bizonyítják, hogy **a nemi éérés a serdülő lányok körében a sportolási hajlandóság csökkenésével jár. Ezzel szemben a fiúknál ekkor épp ellentétes változás következik be.** A pályaválasztási időszak is elvonja a fiatalok figyelmét a sportról és a rendszeres mozgásról.

A lakóhely jellege is meghatározza a fiatalok sportolási intenzitását. Sajnos a fővárosban drasztikus csökkenés figyelhető meg. 50%-ról mindössze 32%-ra esett vissza a sportolók aránya. A régiókat figyelve, a sportolói arány a dél-alföldi és a közép-dunántúli régiókban emelkedik ki. A közép-magyarországi régióban sportolnak arányaiban a legkevésbé, mindössze 29%. A többi régió arányában 33-37%-ot mutat.

⁸ Kisközösségi ifjúságnevelés támogatása - A nagymintás kérdőíves kutatás kutatási beszámolója 56.o.

2.2.2. Az alkohol és drog jelenléte

Magyarországi kutatások azt mutatják, hogy a 14-19 éves serdülőknek majdnem a fele már dohányzik, 30,7%-a heti rendszerességgel fogyaszt alkoholt, és az alkohol kipróbálásának időpontja meglehetősen korai időszakra tehető. Egy 2002-es felmérés szerint az ötödikes fiúknak több mint 39%-a, a lányoknak pedig 23,8%-a ivott már alkoholt. Ez az arány oda vezet, hogy **a 9-11. évfolyamra a fiúk 20-30%-a a lányoknak pedig 7-15%-a már heti rendszerességgel fogyasztja a szervezetét károsító anyagot.**⁹

A 2016-os adatok alapján hat százalékponttal csökkent azok aránya, akik szinte soha, és két százalékponttal azoké, akik heti rendszerességgel fogyasztanak alkoholt. Az értékek ennek megfelelően „középen” emelkedtek, vagyis a havonta vagy ritkábban alkoholt fogyasztók aránya növekedett. A fiúk és a lányok alkoholfogyasztása továbbra is jelentősen eltér egymástól. A lányok több mint 60 százaléka ritkán vagy sosem fogyaszt alkoholt, míg a fiúk esetében ez az arány 40 százalék alatt marad. A havi rendszerességgel alkoholt fogyasztók aránya viszont mindkét csoportban növekedett. A nemek fogyasztásban megfigyelt különbségei mellett a korcsoport is olyan változó, amely mentén eltéréseket tapasztalunk. A 15–19 évesek 20 százaléka fogyaszt legalább havonta alkoholt, a másik két korcsoportban ez az érték kb. 15 százalékponttal magasabb. A legfiatalabbak 41 százaléka – saját bevallása szerint – egyszer sem fogyasztott alkoholt az elmúlt egy évben, ugyanez a 20–24 és a 25–29 évesek között 19–20 százalék.

⁹ F. Lassú Zsuzsa, Glauber Anna, Hajdu Krisztina, Kolosai Nedda, Rózsáné Czígány Enikő: Gyermek mentalisan sérülékeny családokban 43. o.

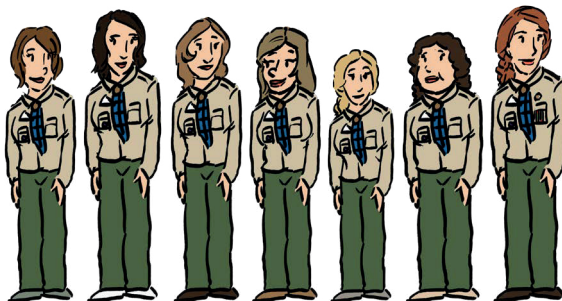

3. A cserkésznevelés eszközei és módszerei

3. A cserkésznevelés eszközei és módszerei

3.1. A létszám, nemek és őrς felosztása a kósza korosztályban, őrςi foglalkozás gyakorisága - őrςi közösségek kialakítása a kósza korosztályban

A kósza korosztályban az őrςi közösség már többnyire teljesen kialakult, de természetesen folyamatosan formálódik, érik. **Az őrςök egyneműek, az őrςök létszáma 5-10 kósza. A vezető azonos nemű az őrςtagokkal.** (Működnek középiskolai cserkészcsapatok is, ahol kósza korosztályban kezdődik a közösség kialakulása, formálódása.)

A kósza életkori adottságaiból következik, hogy ebben a korosztályban mindenképpen azonos nemű őrςökkel szükséges dolgoznunk. A lányok és a fiúk érdeklődése eltérő, érésük különböző ütemben halad. Olyan vezetőt kell élükre állítani, aki azonos nemű a vezetettekkel, hiszen vele tudnak leginkább azonosulni, őszintén beszélgetni, őt tudják könnyebben utánozni, követni. Az azonos nemű őrςvezetők képesek megadni a helyes példát a férfivá és nővé válás terén is. A cserkészvezető legfőbb pedagógiai eszköze pedig a személyes példaadás. A kósza vezetője az egyéni, és közösségi identitás kialakulásában támasz lesz, mivel ő már átélte, saját bőrén megtapasztalta az ezzel járó kihívásokat. Ezek közös feldolgozása a banda keretein belül lehet hatékony, melyhez a kósza élepszakaszban feltétel az egyneműség.

Érdemes olyan programokat is szervezni, ahol a másik nem kósza őrςe is jelen van. Ilyenkor tanulják az egymással való kommunikációt, hogy ne legyenek zavarban, ha a másik nem tagjai is jelen vannak egy-egy eseményen, esetleg együtt kell velük dolgozni stb. A koedukált programok az ellentétes neműek felé való közeledéshez is segítséget, teret adnak.

A kócsa korosztály kezdetére már megállapodott az őr taglétszáma, de ismert jelenként **a lemorzsolódás visszatérhet**, ha a középiskolai tanulmányok eltávolítanak fiatalokat az őrökből. Ez ellen a közösség folyamatos építésével, az egyéni odafigyeléssel védekezhünk. Éppen erre való tekintettel a 10 főnél nagyobb létszámú őr nem javasolt, hiszen a vezető ebben az életkorban sokkal intenzívebb jelenléttel kell, hogy vezesse az őrét.

Törekedjünk arra, hogy a kócsa őrök minden héten találkozzanak, de ebben az életkorban **már a kéthetenkénti őrsgyűlés is elfogadható**. Hiszen feltehetőleg már elég fontos a kócsák számára a közösség, ezért csak akkor nincsenek jelen, ha valami halaszthatatlan jön közbe.

Az őrsgyűlések időtartama 1,5-2 óra, hiszen a figyelmük már ennyi ideig fenntartható, és ennyi idő alatt lehetőség van bőven játékokra, énekekre, hobbycsoportok gyakorlására, a szakági életbe való belekóstolásra, nagyobb lélegzetű feladatok elvégzésére és ezek által a cselekedve tanulásra is. Ez az időkeret bőséggel ad lehetőséget elmélyült és intim témájú beszélgetésekre is.

A kócsáknál már sok program is megfér (az őr-, rajszinttől a nemzetköziig) **az őrsgyűlések mellett**, hiszen ők már nagyon nyitottak a tágabb cserkészközösségre, az élmények szerzésére és a világ megtapasztalására. A kócsákat tehát **már nemzetközi programokkal** (dzsembori, közép-európai cserkésztalálkozók) **is lehet motiválni**, nyelvi készségük, tanulmányaik folytán az ilyen programokat is tudják értékelni, hasznosítani. Mindezek mellett a cserkész identitásuk is erősödik azáltal, hogy kiállnak mások elé, és képviselik a cserkész mivoltukat, a magyarságukat.

Különös figyelmet kell fordítani arra, hogy a kócsa korosztály a szakági tevékenységekbe való bevezetés időszaka. A cserkészcsapat- és a raj vezetése ezért minden lehetőt tegyen meg azért, hogy a kócsák a körülményekhez képest a legtöbb szakági munkába bekapcsolódhassanak, élményeket, tapasztalatokat szerezhessenek szakági tevékenységeken keresztül. Ezt helyi szinten is megtehetik, de támaszkodhatnak a Magyar Cserkészszövetségben lévő szakági rendezvényekre is. **Minden településen van lehetőség arra, hogy valamelyik szakági munkába jobban elmélyüljön a kócsa raj, illetve őrsei**. Ennek alapjait meg kell teremteni, de szerencsére a szakági munka hazánkban egyre fejlettebb, így az ezzel járó ismereteket már könnyebben elsajátíthatják a cserkészcsapat helyi vezetői is a különböző továbbképzéseken, vezetőképzéseken.

A szakágak bevezetése mellett megjelennek a különpróbázási lehetőségek. A kósza korosztály sajátja az ismeretek iránti igény koncentrációja. A kósza a cserkészletben megkapja a lehetőséget arra, hogy ismereteit mélyítse és mindezzel önmaga és a közössége javára is tegyen. **A különpróbák, hasonlóan a szakági léttel a világ megismerését szolgálják, adalékot adnak, és a tevékenységek szintjén is elválasztják egymástól a cserkész és kósza létet,** ezért alkalmazásuk meghatározó a kósza nevelési ívének kialakítása során.

3.2. A raji foglalkozás keretei, gyakorisága

A rajgyűlések célja, hogy a nevelési folyamatban azonos korosztályú cserkészjeink megtapasztalják a saját őrükön túli, de nem jelentősen eltérő közösségekben az együttműködést, a közös játékot, a közös kikapcsolódást és élményeket. A kósza rajra is igaz, hogy **azonos nevelési igényekkel rendelkező cserkészek 2-8 őrének nevelési közössége.** Az azonos nevelési igények mentén a hasonlatos programok szolgálják a kószaikat a nevelési célok elérésében.

A kócsa korosztályban **megnő az igény a rajprogramokra**. Az ellentétes nemű, azonos korosztályú őröknek egyre több közös témájuk van, egyre inkább érdekli őket, mi történik a másikkal. A cserkész korosztályban átlagosnak mondható a félévente két-három rajprogram, a kócsáknál érdemes többet, akár havonta is szervezni.

Ebben a korosztályban többször megfigyelhető, hogy **elindul az őrsi keretek gyengülése** (az összetartás nem csökken, csak a nyitottság nő) és ezzel együtt a raji keretek erősödése. Ez teret ad az őrön túlmutató barátságok építésének, és segíti az ellenkező nemmel való megfelelő viselkedés kialakítását. Ezt, és az őrsi kereteket együtt, egyszerre kell erősíteniünk és megtartanunk.

A rajgyűlések lehetőséget biztosítanak új ismeretek szerzésére, egymás jobb megismerésére (pl.: hobbi, szaktudás), közösségépítő játékok alkalmazására is, vagy akár a felnőtt társadalom normáihoz szükséges ismeretek elsajátítására (pl.: illemtan, tánctanulás stb.).

A rajgyűlések helyszíne lehetőség szerint ne mindig a csapatotthonunkban legyen. Vegyünk részt közösen karitatív programokon (pl. 72 óra), akadályversenyen, sportprogramokon (pl. Fábry Pál Tájékozódási Verseny).

A különpróbákön és szakági rendezvényeken való részvétel is erősíti a rajt és a benne lévő őrsi közösségeket. Fontos, hogy legyen olyan program, ami pusztán kikapcsolódást jelent, kifejezetten oktató jellegű képzés nélkül. A kikapcsolódásban való jelenlét is képzés, azonban közvetett.

A rajprogramok, mint már a fenti példákból is látszik igen sokfélék, **változatosak**. Túrázhatunk, portyázhatunk (érdemes évszakonként), múzeumot látogathatunk, sportolhatunk, részt vehetünk regös programokon, de színházi előadásön, filmvetítésen is vagy szervezhetünk társasjátékozó alkalmakat, megkerülhetjük kerékpárral a Balatont. Elmehetünk közösen szentmisére/istentiszteletre, ifjúsági találkozóra, lelkigyakorlatra

vagy zarándoklatra. Ezek az együttlétek a közösség építésére, az ismeretek bővítésére, a próbapontok teljesítésére egyaránt alkalmasak. Mindezeket viszont meg kell előzze a **tudatos tervező munka**: Mit és miért csinálunk?

A portya alapozó eleme az összekovácsolódásnak. **Szervezésébe** ettől az életkortól nyugodtan **be lehet vonni a rajtagokat is**. A portya azonban már **a kósszák megnövekedett igényeihez alkalmazkodjon!** A kamaszok folyamatosan keresik a szellemi-fizikai kihívásokat: Így bátran szervezzünk kerékpáros, evezős vagy épp mozgótábort. A kósszák ahhoz is elég bölcsek már, hogy tudatosan és felkészülten találkozzanak az államhatáron túl élő magyarokkal, kóssa cserkészekkel.

Kiemelt rajprogram a kóssa próba. Fontos, hogy a korosztály igényeinek megfelelő módon adjuk át a próbaanyagot, és a tudásanyagról való beszámolás is így történjen meg.

Felhasznált irodalom:

Egységes Ifjúságnevelési Kézikönyv, Budapest, 2015

dr. Grynæus András: *Kósza őrvezetők kézikönyve* Budapest, 2009

Segédanyag a kósza-vándor korosztályt vezetőik számára,

Magyar Cserkészszövetség, Első Cserkészkerület, 2014

3.3. A csapat közös alkalmai - ezek szerepe a kósza korosztályban

A kósza korosztály nevelési céljai sokszor raji keretben valósíthatóak meg, ám éppen a kószák azok, akiknek nagyon is fontosak a csapat közös alkalmai. A kisebbek számára ők már példaképek, sokuknak őrvezetőik is. Ezt a kettős szerepet csapateseményen lehet finomítani, mert a munkába bevonhatóak a nem vezető őrstársak is, példának lenni pedig mind egyénként, mind őrsként, közösségként akkor lehet, ha van ki előtt annak lenni.

Legyenek ezért olyan programjaink, ahol a kisebbekkel párban/**közösen**, egymásra utalva **kell feladatokat megoldaniuk**. A kóssa vágyik a „nagy vagyok”-érzésre, de ehhez kellenek a nála fiatalabbak. **Megerősíti őket saját cserkészetiükben**, ha azt látják: a kisebbek, főleg a cserkész korosztályúak az ő programjaik, próbáik, szertartásaik után vágyakoznak.

De ugyanennyire **szükségük van a náluk idősebbekre is**: Egyrészt ők is vágyakoznak a fölöttük lévő korosztály programjai, lehetőségei iránt, másrészt az ő vezetőik és azok őrstársai már valódi „legendák”, akiknek cserkészmultja, történetei inspirálóak számukra. Ehhez szükséges, hogy létezzen „látható” idősebb korosztály, ahol az ő vezetőik is vándorok vagy mesterek. Ezért is fontos ezeknek a korosztályoknak a jelenléte.

Csapatprogramok szervezésekor mindig vegyük figyelembe az eltérő korosztályi igényeket. Szervezzünk olyan programokat, ami egy kiscserkész számára is élmény és egy kósszának is kihívás. Pl.: egy kézművesnap egyik állomásán fűzhetnek gyöngyből egy soros nyakláncot a kcs-k és készíthetnek többsoros mintás ékszereket a kósszák, vagy egy csapattúrát lehet csillagszerűen szervezni, így csak a program egy részén van együtt minden korosztály, a többi részén lehet figyelni az eltérő igényekre.

3.4. Körzeti/kerületi/országos/nemzetközi programok

A körzeti és kerületi programok jelentősége

A kóssa korosztályban már nemcsak a körzeti, kerületi, hanem az országos (köztük szakági) programok is nagy jelentőséggel bírnak, ezenkívül egyre több nemzetközi esemény (pl. a dzsembori nekik szól!) is nyitva áll előttük.

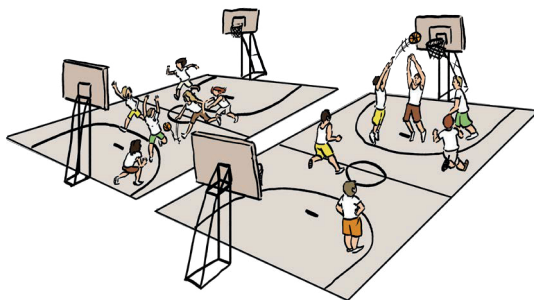
A kószáknak már kifejezett igénye az, hogy lehetőség szerint minél több körzeti, kerületi és országos programon részt vegyenek. Ezek keretében kipróbálhatnak olyan tevékenységeket, amiket a csapat keretei nem tesznek lehetővé. Megismerhetnek teljesen más életkörülmények közül érkező cserkészeket.

Ezek az alkalmak a vezető munkáját is megkönnyítik, hisz itt általában ő is résztvevőként van jelen az őrsével, rajával, és akár módszertani ötleteket is meríthet ilyen alkalmakon, de mindenképp kapcsolódhat és élményt adhat kószáinak.

A körzeti/kerületi programok fajtái

A körzeti/kerületi programlehetőségek tárháza igen széles, ez megkönnyíti a választást is. Többek között részt tudunk venni:

- sportprogramokon (pl.: foci-, kosárlabda, asztalitenisz-bajnokság, akadályverseny, hadijáték, evezés, falmászás),

- szakági programokon (pl.: regös programok, barlangászás, kerékpározás, vízi programok, vadonlakó események, katasztrófavédelmi programok),

- különpróbázási lehetőségeken,

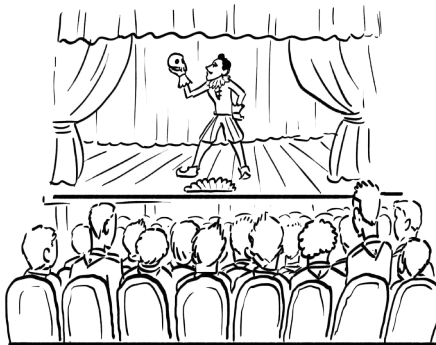
- cserkésznapon,

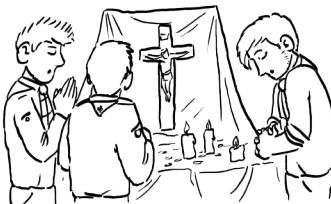
- teljesítmény túrán,

- kulturális programokon (pl.: színház, interaktív múzeumlátogatás),

- lelki napon,

- tájékozódási versenyen,

- karitatív programon,

- táborban (pl. kerületi nagytábor).

Jó kezdeményezés, **ha a körzet, kerület csapatai összefognak**, és közösen szerveznek kósza programokat. Ez már két csapat esetében is működhet. Indíthatunk olyan programokkal, ahol a kószák megismerik egymást, majd szervezhetünk kikapcsolódós, beszélgetős rendezvényeket (pl.: teaház, vacsora) is, ahol előkerülhetnek az őket érintő témák.

A korosztály előtt nyitva állnak a kötelezően elsajátítandó ismereteken túlmutató különpróbák és egyre több szakági program is. Ezek által elismerjük az iskolán kívüli tevékenységeket (pl. sport), teret adunk az egyéni teljesítményeknek, korosztá-

lyának megfelelő, ám szakági közösségbe kerül bele az egyén. A szakági munka eddig ismeretlen terep a kósza számára, így nagy vonzerővel bírnak ezek a tevékenységek, illetve valódi kihívást tartogatnak.

Az országos és nemzetközi programok jelentősége

A kósza korosztályban az országos és nemzetközi programok is **nagy jelentőséggel bírnak**.

A kósza korosztály kifejezetten vágyik az országos programokra. Számos ismerősük van, akiket a csapaton kívülről szereztek, és ezek újabb lehetőségek az ismerkedésre, barátságok megkezdésére. Az ilyen, tömegeket megmozgató rendezvények lehetőséget adnak arra, hogy a kósza megtalálja az egyéni érdeklődésüknek megfelelő programot is. A rajparancsnok felelőssége az, hogy szem előtt tartsa: **ezek a programok kiegészítik a korosztályi munkát**, és többlet programlehetőséget biztosítanak.

A kósza előtt kinyíló cserkészvilág egyre több lehetőséget tartogat számukra. Résztvevőként ott lehetnek a négyévente megrendezésre kerülő világtalálkozókn, a **dzsemborin** is. A nemzetközi rendezvényeken megismerhetnek más kultúrákat, szemléletmódokat, gyarapíthatják tudásukat, barátságokat köthetnek. Hasonlóan nekik szól a **V4-es országos kétévente megrendezésre kerülő nagytábora**.

A körzeti, kerületi, országos és nemzetközi programok lehetőségek a csapatok előtt. Olyanok, amelyeket érdemes kihasználni, akár őrsileg, akár rajilag részt venni rajtuk vagy biztosítani számukra az egyéni/kiscsoportos megjelenés lehetőségét. Keressük meg azokat az alkalmakat, amik mind időben, mind a rajunk igényének tekintetében megfelelnek nekünk, és vegyünk részt rajtuk!

Felhasznált irodalom:

Egységes Ifjúságnevelési Kézikönyv, Budapest, 2015

3.5. A kósza korosztály lelki nevelése

A kósza korosztály éveiben a fiatalok **igyekeznek megfogalmazni saját világnézetüket**, legalábbis próbálnak az otthonról és más közegekből kapott alapokból, részekből egy – számukra megfelelő – egészet összerakni. Középiskolásként sokan egyházi fenntartású intézményben tanulnak, ami hat a vallásosságukra (előfordulhat az is, hogy

megerősítő, vagy az is, hogy ellentétes hatású a vallásos pedagógia), míg mások egy világi iskolában élnek meg ugyanezt. Ahhoz, hogy tudatos, keresztény felnőtt emberek legyenek, át kell gondolniuk a hitüket, és helyére kell tenniük a vallásgyakorlásuk módját is. **Ez gyakran azzal jár, hogy a szülőktől vagy a környezettől tanultakat akár el is utasítják, de mindenképp alaposan és kritikusan végiggondolják.**

Ez az életkor, amikor **a cserkész keresi az útját**, mindent kipróbál. Ilyenkor érheti a legtöbb hatás, kísértés és veszély. Ahogy élete más területein, a hitében is kószál, keresi a helyét. Erre a keresésre kell bátorítani, hogy merjen tapasztalatokat szerezni, és ebben a keresésben kell nekünk segítségére lenni, bátorítani, hogy merjen tapasztalatokat szerezni.

Ahhoz, hogy támogatni tudjuk, ismernünk kell őt! Azon túl is, hogy az őrben látja a vezető, értékelő személyiségfejlődését az évek során, és a rajparancsnok is követi őt, változásait. Vallásos életéről a családján keresztül is képet kaphatunk, de akár részt vehetünk egy alkalmon abban a templomban, ahova ő jár. Rajparancsnokként az őrsvetővel érdemes félévente ilyen szempontból is beszélni: Hogyan látja az őr és a tagok lelki életét?

Ha ismerjük ezt a korosztályt, könnyebben rátalálhatunk a segítségnyújtás megfelelő eszközeire. Egyrészt **fontos, hogy rávegyük, hogy foglalkozzon a hitével**, legyen

miről gondolkodnia, legyenek pontos ismeretei és főleg tapasztalatai a hitéről. **Másrészt** pedig **lásson példát arra, hogy ezekről a témákról érdemes gondolkodni és beszélni.**

Számos módon találkozhat a vallással a kósza:

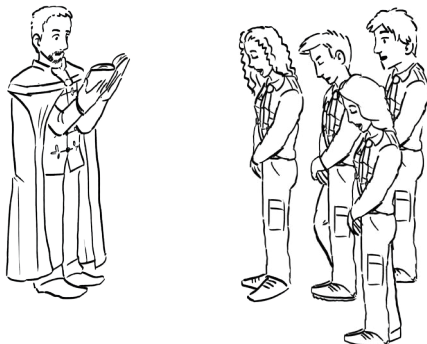
- Őrsi keretben: Imák őrsgyűlésen, portyán, közös jócselekedet, szentmise/istentisztelet látogatása, szeretetszolgálat, egyházi évkör részeinek megélése, egyházi ünnepeken való közös részvétel, hajnali rorate mise látogatása, imaórák különböző imamódokkal, filmnézés be-szélgetéssel, részvétel előadáson, ifjúsági találkozón vagy zarándoklaton.

- Raji programon: Létszámtól függően megvalósíthatók az őrsi programok raji keretben is, ezen felül pedig ki lehet használni az alkalmat, hogy a férfi-női szempontok találkozzanak. Ilyen módon a párkapcsolatról, tisztaságról, házasságról, hivatásról is szó eshet raji beszélgetések keretében, akár meghívott szakemberrel, vallási vezetővel.

- Csapatprogramon: A kósszakort elérve egy csapatprogram vallásos része, egy ima vagy lelki nap már „megszokottá” válik, nem ad annyi újat, ezért (bár van helye) nem várhatunk ettől komoly hatást kósszánkra nézve, hacsak nem kórosszályonként szervezett programról van szó, amelyen ő is külön megszólítva érzi magát.

- Csapaton kívül:
 - Cserkészprogramon: Ebben a korban fiataljaink eljutnak csapaton kívüli cserkészprogramokra is, ahol szintén előkerül a vallásosság, a hit témája, akár csak egy közös ima vagy kifejezetten lelki programok révén. Ilyen lehet egy nemzetközi találkozó, kerületi vagy országos esemény, egy vezetőképző, vagy tábor. Mivel sokszor nem egységesen jut el a kórosszály a csapatból, jó ha tudjuk, hogy ott miben volt része a megjelenteknek. Ha ez pozitív élményt jelentett számára, azt ossza meg kortársaival a csapatban, vagy szervezzen nekik hasonló programot, tehát vigye haza, amit kapott.
 - Egyházközségben: Amellett, hogy lehetőség nyílik a cserkészlet megmutatására és szeretetszolgálatra nevelhetünk, érdemes kihasználni a lelki fejlődésre alkalmas eseményeket, amelyek megszervezése így nem a vezetők feladata. Viszont hiteles és értékes programot kaphatnak a kósszák: lelkigyakorlatok, túrák, előadások, szertartások, mind olyan események, amelyek segíthetnek elgondolkozni és válaszokat adni számukra.

Van néhány fontos szempont, amelyeket szem előtt tartva könnyebb lesz a kóssa kórosszály megnyerése a vezető számára, hiszen **ha előkerül a vallásosság, a mélyebb gondolatok, sokszor tapasztalható a kisebb érdeklődés, kevésbé aktív részvétel.** Ennek megfelelően a kórosszálybeli vezetőknek komolyabban kell készülni annak

érdekében, hogy a néha elutasító vagy vonakodó kószák is nyitottak legyenek, vagy éppen észrevétlenül találják magukat abban a helyzetben, hogy vallásos témákkal foglalkoznak.

Jó lehetőség:

- Olyan témán keresztül megfogni őket, amire nyitottak, és egyébként is foglalkoztatja őket.
- Olyan lelki programot adni számukra, amit élményként tudnak megélni, jó emlékként élhet bennük (pl. lelki ösvény).

- A személyes megszólítás és hívás sokat jelent az ilyen korú fiataloknak, főleg az olyan fiatal felnőttektől, mint vezetőik.
- Személyes példák és megélések, illetve ezek megosztása velük.

Rajparancsnokként tehát egyik fontos feladatunk, hogy az őrsvezetőkkel folyamatosan kapcsolatot tartva figyelemmel kísérjük a kószák lelki életét, gondjaikat, örömeiket. Fontos, hogy ekkorra olyan kapcsolat alakuljon ki vezető és vezetett között, hogy a kószák vezetőikhez forduljanak kérdéseikkel, mert megbíznak bennük. **A vezetőnek hiteles példaként kell előttük állnia mindennapi életében, melynek része hite és vallásossága is.**

Segítsük vezetettjeinknek, hogy napi szinten foglalkozzanak lelki életükkel, és ehhez megtalálják a számukra megfelelő lelki vezetőt. Emellett pedig bátorítsuk őket, hogy felekezetüknek megfelelően váljanak egyházuk tudatos tagjaivá, akár konfirmáljanak vagy bérmlőzzenek is.

Összességében abban kell segítenünk, hogy kósszáinknak élményt nyújtó, rájuk szabott, őket érdeklő lelki programot nyújtsunk, de talán ennél is fontosabb, hogy Isten felé vezető utakat, lehetőségeket mutassunk nekik. És ami elengedhetetlen: imádkozzunk vezetettjeinkért!

3.6. Külkapcsolatok - A család, a templom és az iskola szerepe

A családdal való kapcsolat

A korosztályban **a szülőktől való bizonyos mértékű elfordulás természetes**, a róluk való leválás miatt fontos is. **A kortárs kapcsolatok egyre meghatározóbbá válnak**, ezekben kezdi megtapasztalni a maga választotta kapcsolatok fontosságát, de a kóssa még kamasz. Már nem gyerek (ez nyilvánvaló), ám még nem felnőtt (jogilag sem, de főként személyiségében nem), ezért elsősorban a család felelőssége és kompetenciája minden, ami őt érinti; bár ez az időszak pont arról szól, hogyan vegye fokozatosan a kezébe a saját irányítását.

Sajnos jelen korunkban és kultúránkban **a család és a kortárs közeg jelentőségének aránya felborult**, a kortárs-orientáció túlzottan dominánssá vált. Ám ez nem természetes és nem is ideális jelenség.¹⁰ Ha a kamasz a szülőktől teljesen elfordulva, kizárólag mást tesz meg követendő személynek, akkor az érési-elkülönülési folyamat torzul. (Szerencsére az őrsvezető és a rajparancsnok mint környezetében lévő idősebb példa, kellő odafigyeléssel könnyen kivédheti ezt a helyzetet.)

¹⁰ Ajánlott irodalom: Gordon Neufeld – Dr. Máté Gábor: A család ereje. Libri Kiadó, Budapest, 2014

Emiatt is fontos, hogy a **családdal töltött időt erősítsük!** Bevonhatjuk a szülőket, még ha a kósza ezt elsőre kínosnak is tartja. Törekedjünk rá, hogy a szülő új, felelős szerepben lássa gyermekét! Mindenkinek legyen feladata a csapatban: akár látványos, akár nem (a kószának és a vezetőnek közösen kell megmutatni a munkáját, felelősségét a szülőknél)! E folyamatot könnyíti, ha a kószának vannak testvérei, akik szintén cserkészek a csapatban. Ez a kósza szemében is „legálissá” teszi a vezetők kapcsolatát a szüleivel, a szülei jelenlétét a csapat nyílt eseményein.

Támogassuk, hogy a kósza és szülei között működőképes legyen a kommunikáció.

Fontos, hogy a kósza szülei érezzék, hogy a cserkészlet (a csapatparancsnok, a rajparancsnok, az őrsvezető) az ő csónakjukban evez. **Ugyanaz a célunk:** olyan terepet biztosítani, ahol a fiatalokból felelős felnőtt válik. A kényes kérdésekről pedig a szülővel is beszélni kell, tudni, hogy ők mit képviselnek, illetve számukra is világossá kell tenni, hogy a cserkészlet mit képvisel.

Meg kell teremteni a megfelelő bizalmi kapcsolatot, mind a kócsával, mind a szüleivel. A kócsa bizalmával visszaélni nem szabad, ugyanakkor előfordulhatnak olyan esetek, vészhelyzetek, amelyeknél a szülő bevonása elkerülhetetlen.

Csonka- és mozaikcsaládok gyerekeinél az őrs, a csapat és a vezető néha pótlólagos szerepet is betölt. Ilyen esetekben tisztában kell lenni a család belső dinamikájával, de főleg azt szem előtt tartani, hogyan éli meg a helyzetet maga a kócsa.

A templommal, egyházzal való kapcsolat

Ha eddig még nem történt meg, most szinte biztos, hogy **Isten és a hit személyes kérdéssé válik**. Az, hogy a kócsa e kérdésre hogyan, mennyi idő alatt és milyen választ talál, nagyban függ a számára látható és hiteles példáktól.

Rendkívül kritikus és érzékeny periódus ez, amelyben az egyháznak mint szervezetnek a visszasságait is nagyon könnyen meglátja. Fontos alapot jelent útkeresésében a biztos **háttértudás** (pl. különbségtétel vallás, hit, spiritualitás, lelkiség és az egyházi szervezet között), amelyhez mi is hozzájárulhatunk. Szervezhetünk vitafórumot, előadást tájékozott, nyitott egyházi, egyházközi előadók meghívásával, illetve a cserkész-év során őrsi keretben megismerkedhetünk lelkiségi mozgalmakkal.

Az útkeresésében, a hit megélésében segítséget, fogódzókat adhatunk, ám a döntést a kósza önmagában hozza meg. Ehhez személyes érintettség, Isten-tapasztalat, transzcendens élmény kell, amit pedig mesterségesen nem lehet előidézni, csak az odavezető utat tudjuk megácsolni.

Jó ha tudunk valamiféle egyházi szolgálatot találni a kószának, ha nem is egyénként, legalább őrseleg. Az egyház mint a hit, a vallásosság megélését jelentő közösség nekik e korban túl nagy lehet, nem elég személyes. Ideális, ha e közösség szerepét a cserkészeti tölti be. De ha nem tud hiteles, valódi vagy bensőséges lenni valamiért számára az őr-, raj-, vagy csapatközeg, ne tartsuk távol más közösségektől se a cserkészt, mert a mi célunk is az, hogy Isten felé növekedjen.

Feladata a vezetőnek olyan helyekre elvinni az őrset/rajját, ahol jól működő, őt megszólító szertartásokon vehet részt. **Segíteni kell a kószát az életkorának megfelelő vallásgyakorlatban,** akár a szentségek/fokozatok (pl. bérmlás, konfirmáció) elérésében, az erre felkészítő hittanokba való bekapcsolódásban.

A vezető támogassa a fiataalt abban, hogy rendelkezzen az életkorának megfelelő hittani ismerettel (Ne csapjon fel hitoktatónak, hanem ajánljon tiszta forrásokat!), legyen életkorának megfelelően gyakorló vallásos és találja meg a helyét az egyházi közösségben, legyen otthon az egyházköziségben, gyülekezetben vagy tudatosan keressen egy ilyen helyet.

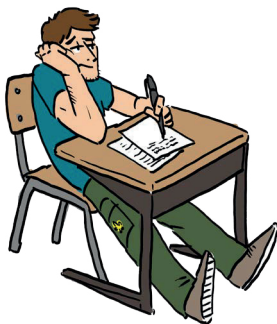
Az iskola szerepe

Amennyiben az őr tagjai **egyazon osztályba vagy iskolába járnak,** akkor azonos kultúrát, sok közös élményt és kapcsolatot, **hasonló tapasztalatot hordoznak.** Ez magasabb szinten is érvényes a diákok kötődései tekintetében, ha a csapat egy iskolával van szoros együttműködésben.

Egyéb esetekben eltérő kulturális, szocializációs és kapcsolati háttérrel kell számolni, ami másfajta őrsi élményalapot jelent. Jelentős különbségek lehetnek az oktatási formában (8-6-5-4 osztályos szerkezet), színvonalban, közhangulatban, munkamorálban is. Ezek pedig nagy hatással vannak a kósszára, hiszen a többség idejének legnagyobb részét az iskolában tölti. Figyelembe kell venni ezeket a hatásokat (különösen az őrök kialakításakor), illetve azt is, hogy azonos vagy nagyon különböző iskolai közegből (elitgimnázium, szakiskola, Waldorf-iskola stb.) jönnek-e, valamint hogyan változnak ezek a hatások az iskolaváltásoknál.

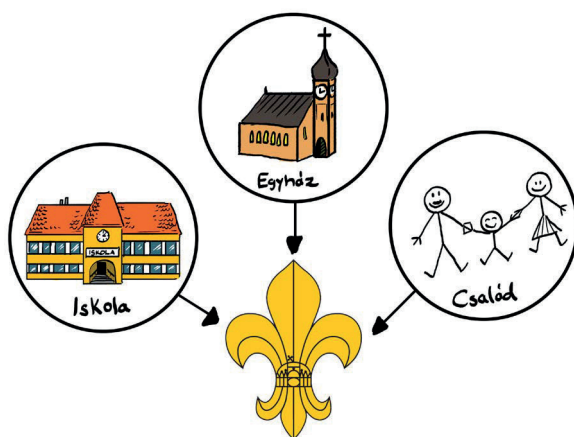
Figyelembe kell venni az iskolai oktatáson túli szabadidős tevékenységeket: zeneiskola, tánccsoport, sportkör stb. Ezek közül főleg az új érdeklődési köreit kell szemmel tartanunk, hisz elég valószínű, hogy a korosztály cserkészei új elfoglaltságokat próbálnak ki. Az új közösség, a kultúra, a vezető személye mind lehetnek a munkánkat segítő vagy azt gátló tényezők. Legyünk nyitottak arra, hogy a kóssza új dolgokat tanuljon meg, de erősítsük azt az énképét, hogy pl. **egy cserkész, karate edzés közben is cserkész.**

„A cserkészlet ne legyen a tanulás rovására!” – halljuk sokszor. Ez az állítás hibás, hiszen **a cserkésztevékenységek is tanulási folyamatot jelentenek.** A rosszul teljesítő diákoknak megmutathatjuk, hogy sokszor ugyanazt tanuljuk a cserkészletben is, csak másként. Sőt, a cserkészlet segítséget is adhat a tanulásban, hiszen gyakran kiegészíti az iskolában kapott ismereteket és segíti azok rögzülését. Érdemes azt is szem előtt tartani, hogy nemcsak feltétlenül vele, hanem néha az iskolával van a baj: az oktatási rendszer jellegéből adódóan kevésbé figyel a korosztály szükségleteire. Ezért hasznos a kiképzési anyagot összhangba hozni a kósszák iskolai tudásbővülésével, építeni a már elvárt iskolai tudásra. (A megújult próbarendszer ezt már figyelembe veszi.)

Az iskola ezen felül **értékrendünk gyakorlóterepe lehet**. A kósza segíthet másokon, jó ügyekért dolgozhat stb. Biztassuk őket, hogy amíg az iskolában vannak, ezzel az attitűddel legyenek jelen minden nap.

4. Próbarendszer

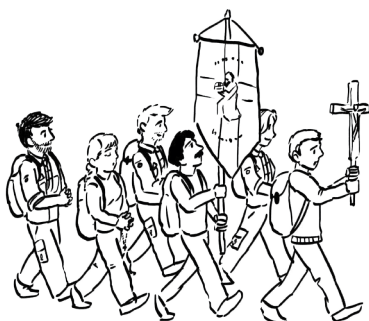
4. Próbarendszer

Tekintsük a próbarendszerünket egy eszköznek, ami segít a nevelési cél elérésben. A benne szereplő próbapontok a kósza korosztályban is a teljes embert fejlesztik, hatnak az EINK szerinti területekre: mind a lelki, mind az érzelmi, mind a testi, mind az értelmi, illetve a társas területre is.

Néhány példát kiemelve:

- Vallásos nevelő mozgalom vagyunk. A kószák egyre több alapértéket kérdőjeleznek meg, így van ez a hitükkel is. Ezért is került több vallási ismerettel, hitérettel kapcsolatos tevékenység a próbarendszerbe (filmnézés, ifjúsági lelki napon való részvétel, zárandoklat, lelki olvasmány stb.), hogy élményeket, mély benyomásokat tudjanak ezek segítségével szerezni.

- A cserkésztörvény továbbra is végigkíséri a próbarendszerét. Minden korosztálynak mást és mást, egyre többet jelent. Mit érez benne kihívásnak, nehezen megvalósíthatónak? Beszéljete a cserkésztörvény 10 pontjáról már más szemszögből is, mint a cserkészeknél.

- Merjetez beszélni a szexualitásról, a testi és lelki tisztaságról. Ha az őrsvezetőnek ez nehézséget okoz, hívjatok szakembert, rajparancsnokként ebben légy a segítségére. A kósszák egyre inkább nyitottak a másik nem iránt. Ezért a férfi-női szerepek, ezzel kapcsolatos illemszabályok, a divat is helyet kaptak a próbarendszerben, ahogy ennél a korosztálynál fontos szerepet játszó önismereti és párkapcsolati témák is.

Mindegyik korosztály próbarendszere, így a kósszáké is négy évet ölel fel.

A próbarendszer által egységes cserkészstudást alakítunk ki a magyar cserkészek között, hiszen ez keretet biztosít, mérőeszközt ad a kezünkbe. Meghatározza, hogy mit kell tudnia, milyen tevékenységet kell végezni a kék nyakkendő megszerzésért a kósszának, egy kóssa korosztályi első, második vagy harmadik próbára készülőknek. A próbarendszer az elképzelt, ideális cserkészünk tudását, hozzáállását, viselkedését írja le. Természetesen ezt mindig egyénre kell szabni, a csapat, a raj, az őr hagyományait, szokásait is figyelembe véve. A próbapontok által meghatározott tudásanyag, ismeret, magatartás stb. egymásra épül, így jut majd el egy kóssa több év alatt a színházi részvételtől egy kultúrprogram önálló megszervezéséig.

A korosztályi próbarendszer összeállításánál a Keresztes-féle tematikát vettük alapul, amelynek összeállításánál az volt a cél, hogy a próbarendszer segítse a cserkészéletformaként való megélését, tehát az élet lehetőleg minden területét lefedje, legyen szó akár cserkészstudásról, akár műveltségről, és egyensúlyt találjon a tevékenységek és az ismeretek között. Ezért a próbarendszer felépítésénél az ember kapcsolatai alapján három témakör alakult ki:

1. Isten és ember
2. Ember és ember
3. Ember és környezete

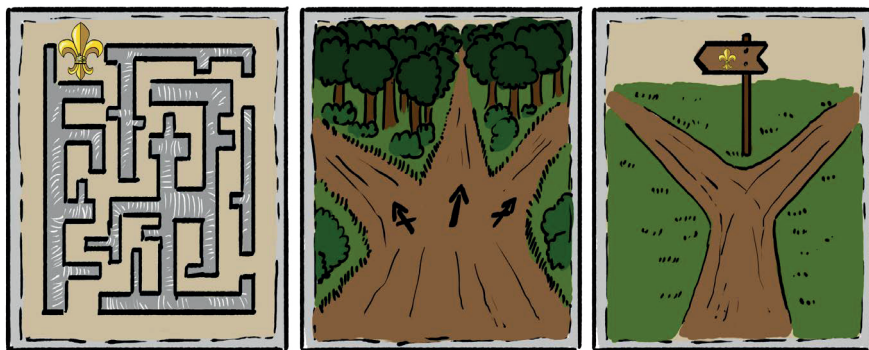
Ezek különböző szempontok alapján további témákra, próbacsoportokra, végül pedig próbapontokra vannak bontva. Egy-egy témakörön belül két oszlop van: az egyikben a megismerés, a másikban a tevékenység.

A kósza próbarendszerben megkülönböztetünk alapvető tudásanyagot, egyszer teljesítendő tudásanyagot és irányítottan választandó anyagot. Az alapvető tudásanyagot mindig és mindenhol tudni kell (pl. a cserkésztvény), az egyszer teljesítendő anyagot a próba letételéhez kell elsajátítani vagy megvalósítani (pl. interjút készíthet valakivel a szakmájáról), az irányítottan választandó anyagot a csapat, a raj, illetve az egyén lehetőségei, képességei szerint (pl. őstermelő látogatás) kell meghatározni.

Az őrvezetőknek átadott munkatervben figyelj arra, hogy ha lehet, csoportosítsátok a próbapontokat (pl. életveszélyes állapot felismerése és újrabeállítás stb.).

Ha tudod, vedd figyelembe, hogy mikor, mit tanulnak az iskolában. Az a te döntésed, hogy mit tartasz célravezetőnek, ha valami őrsgyűlésen előbb kerül elő, mint az iskolában, vagy már egy alaptudásra építetek plusz ismereteket.

A próbarendszer legyen az érintendő pontok tárháza azon az úton, amin kósza rajodat vezeted!

4.1. A kóssa korosztály első évére vonatkozó próbarendszer

Jelmagyarázat: ● = alapvető tudás

✓ = egyszer teljesítendő anyag

❖ = irányítottan választandó anyag

ISTEN ÉS EMBER	
1.1. SZEMÉLYES FELADATOK	1.2. KÖZÖSSÉGBEN MEGÉLT FELADATOK
3. Lelki olvasmány ✓ Korosztálynak megfelelő lelki témájú film közös megnézése és feldolgozása.	1. Hitoktatás/Bibliaóra ● Rendszeresen jár hittanra/bibliaórára.
4. Cserkész lelkiség ● A cserkésztvörvény ismerete és magyarázata a korosztályának megfelelő szinten (mit érez benne kószaként kihívásnak, nehezen megvalósíthatóknak). ● A cserkészfogadalom ismerete és magyarázata a korosztályának megfelelő szinten.	2. Liturgikus élet ● A szentmisén/istentiszteleten rendszeresen részt vesz.
5. Napi jótett, önfegyelem ● Napi jótett alkalmainak ismerete és gyakorlása korosztályának megfelelő szinten. ✓ Vezetőjével egyeztetve végezzen el egy önnevelési gyakorlatot.	3. Ökumené ● Viselkedés a csapat környezetében működő nem saját felekezet istentiszteleti helyén. ✓ Résztétel ezen felekezet egy-egy istentiszteleti alkalmán.
	5. Közösségi hitélet ✓ Vegyen részt egy regionális vallási ifjúsági programon. ✓ Részt vesz órásával egy csapat/raj által szervezett lelki alkalmon. ✓ Vegyen részt egy 2-3 napos lelki-gyakorlaton.
EMBER ÉS EMBER	
2.1. MEGISMERÉS	2.2. TEVÉKENYSÉG
2.1.1. TÁRSADALMI ISMERETEK	2.2.1. CSALÁDOM ÉS BARÁTAIM

4. Illemszabályok ● Nőiesesség, nőiség, férfiasság, női és férfi szerepek tudatosítása és azokon belüli identitás. ● Divat (elegáns öltözék, lányoknál smink stb.). ● Öltözködés, öltözet megválasztása (esetlegi, nagystélyi, dress code, white tie, black tie, formal, semi-formal, informal, business formal, casual).	1. Segítség otthon ✓ Megtervezi egy hétre a családja étrendjét és segít annak elkészítésében.
5. Szociális érdeklődés ✓ Egy érzékenyítő programon való részvétel.	
6. Foglalkozások ismerete ✓ Interjút készít valakivel a szakmájáról.	
7. Média ● A sajtóból a cserkészethez kötődő témákat beemeli az őrsi életbe.	
9. Politikai ismeretek ● Aktív társadalmi részvétel.	
10. Önismeret ● Önmagunk kifejezésének fejlesztése (negatív és pozitív érzelmek helyes kommunikációja), EQ. ● Önértékelés fejlesztése (pozitív önkép kialakításának segítése). ● Önismeret (külső és belső tulajdonságok, érzelmek tudatosítása, pontos ismerete, mások visszajelzéseinek megismerése önmagunkról). ● A közösség és én (helyem a közösségben, szerep- és feladatvállalások, szabályalkotás, szabálykövetés). ● Hogyan tovább? (Szerepek és elvek. Minden újrafogalmazódik. Ebbe hogy fér bele a cserkészet?) ● Párkapcsolat, szexualitás (külső-belső érdeklődés, inger, vágy, médianyomás, hogy jelenjete meg párként, társadalmi normák).	
11. Tervezés és életvitel ● Zsebpénz elköltés tervezése.	

2.1.2. HAZÁM ÉS NEMZETEM	2.2.2. CSERKÉSZKÖZÖSSÉGEM
2. Népszokások ✓ Elevenítse fel az évkör valamelyik népszokását órs/raj/csapat szinten.	4. Egyenruha ismerete ● Saját egyenruhájának ismerete (hovatartozási jelvények, rendezvény jelvények, nyelvtudás jelvények, vezetőképzés jelvényei stb.).
3. Ünnepek ● Nemzeti ünnepeink korosztályának megfelelő megélése (órs/raj/csapat szinten).	6. Őrsi élet ● Keressen és kérjen magának minden vezetői megbízatással nem rendelkező kóssa csapaton/rajon belüli állandó megbízatást (pl.: szertáros, GH-s, irattáros, honlap-kezelő stb.).
4. Népdalok ● További 5 népdal ismerete és éneklése. ● Vezesse népdalos füzetét.	7. Őrsi jótett ✓ Félévente egy jótett végrehajtása az őrssel közösen és egy a táborban is.
6. Néptánc ✓ Látogasson el egy táncházba.	13. Közös jelképeink ● Köszönés, jel, jelszó, tisztelgés, kézfogás ismerete, használata és magyarázata korosztályának megfelelő szinten.
11. Regös rendezvények ✓ Egy csapat/körzet/kerület/szövetség által szervezett regös napon való részvétel.	14. Cserkészkapcsolatok ✓ Részt vesz egy körzeti, vagy kerületi, vagy országos programon.
14. A magyarság kiemelkedő alakjai ● Megismeri három magyar vagy magyar származású Nobel-díjas életét és egyet közülük bemutat őrsének.	17. Krónika ● Őrsi napló vezetése.
2.1.3. EURÓPAISÁG	2.2.3. EGYHÁZKÖZSÉGEM/GYÜLEKEZETEM ÉS LAKÓHELYEM
2. Szomszéd országok ismerete ❖ Szomszédos országba utazás esetén ismeri az adott ország vázlatos történetét.	1. Részvétel az egyházköztség életében ✓ Vegyen részt legalább egy egyházközségi/gyülekezeti rendezvényen.
	3. Közhasznú munkák ✓ Vegyen részt a csapat, a raj vagy egyházköztség/gyülekezet valamelyik segélyakciójában. ✓ Vegyen részt legalább egy, a lakóhely/egyházköztség érdekében végzett munkán.

2.1.4. MŰVELTSÉG	2.2.4. EGÉSZSÉGÜGY
1. Retorika és vitakultúra ● Vitakultúra (meghallgatás, érvelés). ● Társas kompetenciák (empátia, segítségkérés, visszautasítás formái, együttműködés, kommunikációs készségek fejlesztése). ● Véleményalkotás, véleményütköztetés, vitakészség, meghallgatás, vitakultúra.	1. Elsősegély ● Újraélesztés protokolljának ismerete. ● Életveszélyes állapot felismerése (eszmélet, keringés).
3. Klasszikus táncok ✓ Megismer őrsével további egy klasszikus táncot.	5. Egészséges életmód ● Függőségek, szenvedélyek (cigaretta, alkohol, drog, játékszenvedély, internet stb.). ● Veszélyhelyzetek elleni prevenció a kortárs közösségében. ✓ Biológiai életkor kiszámítása. ❖ Östermelő látogatás.
4. Olvasottság ● Az elolvasott könyveknek vezetett listát tovább bővíti.	
8. Kultúra ✓ Egy magyar regény színházi vagy filmes változatát megtekinti őrsével.	
EMBER ÉS KÖRNYEZETE	
3.1. MEGISMERÉS	3.2. TEVÉKENYSÉG
3.1.1. TERMÉSZETES KÖRNYEZETÜNK MEGISMERÉSE	3.2.1. TERMÉSZETES KÖRNYEZETÜNKKEL KAPCSOLATOS FELADATOK
3. Földrajzi ismeretek ● Megismeri a magyarországi Nemzeti Parkokat és egyet felkeres őrsével/rajával.	1. Élet a természetben ● Ponyvázás.
9. Csillagászat ● További egy csillagkép felismerése.	2. Túra ✓ Legalább 2 túrán való részvétel.
	5. Természet- és környezetvédelem ● Ökológiai lábnyom, ökológiai túllövés napja

	8. Sport, testgyakorlás ● Rendszeres testmozgás. ✓ Részvétel egy cserkész sportrendezvényen.
	11. Szakági tevékenység ✓ Egy szakági rendezvényen való részvétel.
3.1.2. ÉPÍTETT KÖRNYEZETÜNK MEGISMERÉSE	3.2.2. ÉPÍTETT KÖRNYEZETÜNKKEL KAPCSOLATOS FELADATOK
1. Becslés és mérés ✓ Az önméret adatainak korrigálása félévente, feljegyzése a velemjáróba.	9. Számítógépes ismeretek ● E-mail használat. Szűrők, levelezőlista kezelés, netikett, felhő alapú szolgáltatások ismerete és használata. ✓ Prezentáció készítése és előadása (pl. a hobbijáról).

4.2. A kóssa korosztály második évére vonatkozó próbarendszer

Jelmagyarázat: ● = alapvető tudás

✓ = egyszer teljesítendő anyag

❖ = irányítottan választandó anyag

ISTEN ÉS EMBER	
1.1. SZEMÉLYES FELADATOK	1.2. KÖZÖSSÉGBEN MEGÉLT FELADATOK
2. Szentírás-ismeret ● Bibliaolvasó kalauz megismerése és az alapján a Biblia rendszeres olvasása két hétig.	1. Hitoktatás/Bibliaóra ● Rendszeresen jár hittanra/bibliaórára.
3. Lelki olvasmány ✓ Általa választott lelki olvasmány elolvasása és bemutatása az órsnek.	2. Liturgikus élet ● A szentmisén/istentiszteleten rendszeresen részt vesz.

4. Cserkész lelkeség ● A cserkésztvörvény ismerete és magyarázata a korosztályának megfelelő szinten (mit érez benne kószaként kihívásnak, nehezen megvalósíthatónak). ● A cserkészfogadalom ismerete és magyarázata a korosztályának megfelelő szinten.	3. Ökumené ✓ Vegyen részt egy taizéi imán. ✓ Résztétel egy ökumenikus rendezvényen (pl. ökumenikus imahét egy alkalmán).
5. Napi jótett, önfegyelem ● Napi jótett alkalmainak ismerete és gyakorlása korosztályának megfelelő szinten. ✓ Vezetőjével egyeztetve végezzen el egy önévelési gyakorlatot.	4. Cserkész lelkeség ✓ Részt vesz egy lelki ösvényen.
	5. Közösségi hitélet ✓ Részt vesz őrsével egy csapat/raj által szervezett lelki alkalmon. ✓ Őrsével részt vesz egy egyházmegyei vagy országos családi, ifjúsági napon, programon. ✓ Vegyen részt zárándoklaton, vagy túrán (pl. pálosok által szervezett túra).
EMBER ÉS EMBER	
<i>2.1. MEGISMERÉS</i>	<i>2.2. TEVÉKENYSÉG</i>
<i>2.1.1. TÁRSADALMI ISMERETEK</i>	<i>2.2.1. CSALÁDOM ÉS BARÁTAIM</i>
4. Illemszabályok ● Nőieség, nőiség, férfiasság, női és férfi szerepek tudatosítása és azokon belüli identitás. ● Divat (elegáns öltözk, lányoknál smink stb.). ● Pohártípusok ismerete.	1. Segítség otthon ✓ A családjában egy általa választott házimunkát egy hónapig rendszeresen végez.
5. Szociális érdeklődés ✓ Egy érzékenyítő programon való részvétel. ● Empátia, tolerancia, elfogadás.	
6. Foglalkozások ismerete ● Valamilyen foglalkozást alaposabban megismer.	

7. Média ● Hirdetőtábla, faliújság, vagy csapatújság szerkesztése.	
9. Politikai ismeretek ● Aktív társadalmi részvétel.	
10. Önismeret ● Önmagunk kifejezésének fejlesztése (negatív és pozitív érzelmek helyes kommunikációja), EQ. ● Önszabályozás (siker és kudarc-tűrés, tolerancia, véleményelfogadás). ● A közösség és én (helyem a közösségben, szerep- és feladatvállalások, szabályalkotás, szabálykövetés). ● Párkapcsolat, szexualitás (külső-belső érdeklődés, inger, vágy, médianyomás, hogy jelenjenek meg párként, társadalmi normák).	
11. Tervezés és életvitel ● Pénzügyi tudatosság, takarékoság.	
2.1.2. HAZÁM ÉS NEMZETEM	2.2.2. CSERKÉSZKÖZÖSSÉGEM
2. Népszokások ✓ Elevenítse fel az évkör valamelyik népszokását órs/raj/csapat szinten.	6. Órsi élet ● Keressen és kérjen magának minden vezetői megbízatással nem rendelkező kóssa csapaton/rajon belüli állandó megbízatást (pl.: szertáros, GH-s, irattáros, honlap-kezelő stb.).
3. Ünnepek ● Nemzeti ünnepeink korosztályának megfelelő megélése (órs/raj/csapat szinten).	7. Órsi jótett ✓ Félévente egy jótett végrehajtása az órssl közösen és egy a táborban is.
4. Népdalok ● További 5 népdal ismerete és éneklése. ● Vezesse népdalos füzetét.	9. Játék ● Különböző játéktípusok megismerése, céljai, módszerei, játékeztetés.
11. Regös rendezvények ✓ Egy csapat/körzet/kerület/szövetség által szervezett regös napon való részvétel.	10. Az MCSSZ és MCSSZF ismerete ● KMCSSZ megalakulása, feladatai. ● Keressenek egy külföldi testvérórsöt. Ismerjék meg annak az országnak a vázlatos történetét.

12. Határontúli magyarság, nemzetiségeink ✓ Egy határontúli magyar csapattal közös programon részt vesz.	13. Közös jelképeink ● Különböző cserkészköszönések, eltérő gyakorlatok ismerete.
14. A magyarság kiemelkedő alakjai ● Ismeri kedvenc költője vázlatos életét.	14. Cserkészkapcsolatok ✓ Részt vesz egy körzeti, vagy kerületi, vagy országos programon.
	17. Krónika ● Őrsi napló vezetése.
2.1.3. EURÓPAISÁG	2.2.3. EGYHÁZKÖZSÉGEM/GYÜLEKEZETEM ÉS LAKÓHELYEM
2. Szomszéd országok ismerete ❖ Szomszédos országba utazás esetén ismeri az adott ország vázlatos történetét.	1. Résztétel az egyházközség életében ✓ Vegyen részt legalább egy egyház-községi/gyülekezeti rendezvényen.
	3. Közhasznú munkák ✓ Vegyen részt a csapat, a raj vagy egyházközség/gyülekezet valamelyik segélyakciójában. ✓ Vegyen részt legalább egy, a lakóhely/ egyházközség érdekében végzett munkán.
2.1.4. MŰVELTSÉG	2.2.4. EGÉSZSÉGÜGY
1. Retorika és vitakultúra ● Vitakultúra (meghallgatás, érvelés). ● Társas kompetenciák (empátia, segítségkérés, visszautasítás formái, együttműködés, kommunikációs készségek fejlesztése). ● Konfliktuskezelési megoldások (kooperáció, empátia, együttérzés gyakorlása).	1. Elsősegély ● Különleges esetek: asztma, infarktus, cukorbetegség, epilepszia.
3. Klasszikus táncok ✓ Megismer őrseivel további egy klasszikus táncot.	5. Egészséges életmód ● Függőségek, szenvedélyek (cigaretta, alkohol, drog, játékszenvedély, internet stb.). ● Veszélyhelyzetek elleni prevenció a kortárs közösségében. ✓ Testzsír százalékszámítása.
4. Olvasottság ● Az elolvasott könyveknek vezetett listát tovább bővíti.	

8. Kultúra ● Megtekint őrileg egy olyan filmet vagy színházi előadást, amiben egy Nemzet Színésze szerepel és megismeri a munkásságát. ✓ Egy múzeum- vagy kiállítás meglátogatása. A témáját előre megismerik, és egy-egy részét bemutatják őrstagjaiknak. ● Interkulturális ismeretek.	
EMBER ÉS KÖRNYEZETE	
3.1. MEGISMERÉS	3.2. TEVÉKENYSÉG
3.1.1. TERMÉSZETES KÖRNYEZETÜNK MEGISMERÉSE	3.2.1. TERMÉSZETES KÖRNYEZETÜNKKEK KAPCSOLATOS FELADATOK
1. Tájékozódás ✓ Csapat/körzet/kerület vagy szövetség által szervezett tájékozódási versenyen való részvétel.	1. Élet a természetben ● Menedékkészítés.
3. Földrajzi ismeretek ● Megismeri az UNESCO világörökség magyar helyszíneit és egyet felkeres őrsevel/rajával.	2. Túra ✓ Legalább 2 túrán való részvétel.
	3. Tábori építmények ✓ Oltártűzhely készítés.
	4. Kerti munka ✓ Faültetés a csapatotthonban, plébánia-kertben vagy köztéren.
	5. Természet- és környezetvédelem ● Fenntarthatóság.
	8. Sport, testgyakorlás ● Rendszeres testmozgás. ✓ Részvétel egy cserkész sportrendezvényen.
	10. Különpróba ✓ Egy általa választott különpróba megszerzése.

3.1.2. ÉPÍTETT KÖRNYEZETÜNK MEGISMERÉSE	3.2.2. ÉPÍTETT KÖRNYEZETÜNKKEL KAPCSOLATOS FELADATOK
4. Utazási ismeretek ✓ Őrsi/raji portya utazását megtervezi.	3. Kötélmunkák ● Csomók: legalább egy mentőcsomó ismerete és alkalmazása.
	9. Számítógépes ismeretek ● Internetes közösségi oldalak (chat, levelezési lista - veszélyei, előnyei). ● Hálózati alapismeretek (WIFI, LAN, hálózati biztonság, alkalmazások hozzáférési adatai). ✓ Őrsével bekapcsolódik a JOTI-ba.

4.3. A kósza korosztály harmadik évére vonatkozó próbarendszer

Jelmagyarázat: ● = alapvető tudás

✓ = egyszer teljesítendő anyag

❖ = irányítottan választandó anyag

ISTEN ÉS EMBER	
1.1. SZEMÉLYES FELADATOK	1.2. KÖZÖSSÉGBEN MEGÉLT FELADATOK
3. Lelki olvasmány ✓ Korosztályának megfelelő lelki témájú film közös megnézése és feldolgozása őrsileg.	1. Hitoktatás/Bibliaóra ● Rendszeresen jár hittanra/bibliaórára.
4. Cserkész lelkiiség ● A cserkésztvény ismerete és magyarázata a korosztályának megfelelő szinten (mit érez benne kószaként kihívásnak, nehezen megvalósíthatónak). ● A cserkészfogadalom ismerete és magyarázata a korosztályának megfelelő szinten.	2. Liturgikus élet ● A szentmisén/istentiszteleten rendszeresen részt vesz.

5. Napi jótett, önfegyelem ● Napi jótett alkalmainak ismerete és gyakorlása korosztályának megfelelő szinten. ✓ Vezetőjével egyeztetve végezzen el egy önévelési gyakorlatot.	3. Ökumené ✓ Vegyen részt egy taizéi imán.
	5. Közösségi hitélet ✓ Vegyen részt egy regionális vallási ifjúsági programon. ✓ Részt vesz órával egy csapat/raj által szervezett lelki alkalmon. ✓ Vegyen részt egy 2-3 napos lelkigyakorlaton.
EMBER ÉS EMBER	
<i>2.1. MEGISMERÉS</i>	<i>2.2. TEVÉKENYSÉG</i>
<i>2.1.1. TÁRSADALMI ISMERETEK</i>	<i>2.2.1. CSALÁDOM ÉS BARÁTAIM</i>
4. Illemszabályok ● Nőiesség, nőiség, férfiasság, női és férfi szerepek tudatosítása és azokon belüli identitás. ● Divat (elegáns öltözk, lányoknál smink stb.)	1. Segítség otthon ✓ Szüleivel egyeztetve részt vesz hivatalos ügyintézésben.
5. Szociális érdeklődés ✓ Egy érzékenyítő programon való részvétel.	
6. Foglalkozások ismerete ● Karrier, jövő, helyem a világban, hivatásom.	
7. Média ● Tudatos médiahasználat.	
9. Politikai ismeretek ● Aktív társadalmi részvétel.	

10. Önismeret ● Önmagunk kifejezésének fejlesztése (negatív és pozitív érzelmek helyes kommunikációja), EQ. ● Önértékelés fejlesztése (pozitív önkép kialakításának segítése). ● Önismeret (külső és belső tulajdonságok, érzelmek tudatosítása, pontos ismerete, mások visszajelzéseinek megismerése önmagunkról). ● A közösség és én (helyem a közösségben, szerep- és feladatvállalások, szabályalkotás, szabálykövetés). ● Párkapcsolat, szexualitás (külső-belső érdeklődés, inger, vágy, médianyomás, hogy jelenjetelek meg párként, társadalmi normák).	
11. Tervezés és életvitel ● THM, EBKM, EHM, megtakarítások.	
2.1.2. HAZÁM ÉS NEMZETEM	2.2.2. CSERKÉSZKÖZÖSSÉGEM
2. Népszokások ✓ Elevenítse fel az évkör valamelyik népszokását órs/raj/csapat szinten.	6. Őrsi élet ● Keressen és kérjen magának minden vezetői megbízatással nem rendelkező kórsa csapaton/rajon belüli állandó megbízatást (pl.: szertáros, GH-s, irattáros, honlap-kezelő stb.).
3. Ünnepek ● Nemzeti ünnepeink korosztályának megfelelő megélése (órs/raj/csapat szinten).	7. Őrsi jótett ✓ Félévente egy jótett végrehajtása az őrssel közösen és egy a táborban is.
4. Népdalok ● További 5 népdal ismerete és éneklése. ● Vezesse népdalos füzetét.	9. Játék ● Különböző játéktípusok megismerése, céljai, módszerei, játékevetés.
9. Népművészet, kismesterségek ✓ Részt vesz egy néprajzi kiránduláson.	10. Az MCSSZ és MCSSZF ismerete ● Az MCSSZ országos elnökségének ismerete (személyek, feladatkörök).
11. Regös rendezvények ✓ Egy csapat/körzet/kerület/szövetség által szervezett regös napon való részvétel.	13. Közös jelképeink ● Különböző cserkészköszönések, eltérő gyakorlatok ismerete.

14. A magyarság kiemelkedő alakjai ● Alaposabban megismeri egy Kossuth-díjas életútját. ● Alaposabban megismeri egy Széchenyi-díjas életútját. ✓ Kortárs irodalom ismerete (egy költő vagy regényíró egy művének értő olvasása - utána beszélgetés vagy prezentáció tartása belőle).	14. Cserkészkapcsolatok ✓ Részt vesz egy körzeti, vagy kerületi, vagy országos programon.
	17. Krónika ● Őrsi napló vezetése.
2.1.3. EURÓPAISÁG	2.2.3. EGYHÁZKÖZSÉGEM/GYÜLEKEZETEM ÉS LAKÓHELYEM
2. Szomszéd országok ismerete ❖ Szomszédos országba utazás esetén ismeri az adott ország vázlatos történetét.	1. Részvétel az egyházközség életében ✓ Vegyen részt legalább egy egyházközségi/gyülekezeti rendezvényen.
	3. Közhasznú munkák ✓ Vegyen részt a csapat, a raj vagy egyházközség/gyülekezet valamelyik segélyakciójában. ✓ Vegyen részt legalább egy, a lakóhely/ egyházközség érdekében végzett munkán. ✓ 72 óra kompromisszum nélkül valamelyik projektjében való részvétel.
2.1.4. MŰVELTSÉG	2.2.4. EGÉSZSÉGÜGY
1. Retorika és vitakultúra ● Vitakultúra (meghallgatás, érvelés). ● Társas kompetenciák (empátia, segítségkérés, visszautasítás formái, együttműködés, kommunikációs készségek fejlesztése). ● Konfliktusok fajtái, szakaszai. ● Konfliktuskezelési stratégiák, módszerek: elkerülő, versengő, alkalmazkodó, kompromisszumkereső, problémamegoldó stratégia.	1. Elsősegély ● Sokk, tudati állapotok. ● Allergiás reakciók. ● Hasi sérülések.

4. Olvasottság ● Az elolvasott könyveknek vezetett listát tovább bővíti.	5. Egészséges életmód ● Függőségek, szenvedélyek (cigaretta, alkohol, drog, játékszenvedély, internet stb.). ● Veszélyhelyzetek elleni prevenció a kortárs közösségében. ✓ Testzsír százalék kiszámítása.
7. Képzőművészet ● Egy általa választott festmény történetének, hátterének megismerése.	
8. Kultúra ✓ Őrsével részt vesz egy komoly- vagy könnyűzenei koncerten.	
EMBER ÉS KÖRNYEZETE	
3.1. MEGISMERÉS	3.2. TEVÉKENYSÉG
3.1.1. TERMÉSZETES KÖRNYEZETÜNK MEGISMERÉSE	3.2.1. TERMÉSZETES KÖRNYEZETÜNKKEL KAPCSOLATOS FELADATOK
3. Földrajzi ismeretek ● Lakóhelyéhez közeli Nemzeti Park online követése.	1. Élet a természetben ● Gyufa nélküli tűzgyújtás.
9. Csillagászat ✓ Planetárium vagy csillagvizsgáló meg látogatása.	2. Túra ✓ Legalább 2 túrán való részvétel.
	3. Tábori építmények ✓ Egy extrém építmény elkészítése pl.: őrsi hintaágy, fára épített őrsi kuckó stb.
	5. Természet- és környezetvédelem ● Egy környezetvédelmi csoport munkájának megismerése.
	8. Sport, testgyakorlás ● Rendszeres testmozgás. ✓ Részvétel egy cserkész sportrendezvényen. ✓ Kipróbál egy újabb eddig általa nem űzött sportot.
	11. Szakági tevékenység ✓ Egy szakági rendezvényen való részvétel.

3.1.2. ÉPÍTETT KÖRNYEZETÜNK MEGISMERÉSE	3.2.2. ÉPÍTETT KÖRNYEZETÜNKKEK KAPCSOLATOS FELADATOK
3. Környékismeret ● Lakóhelyén egy emlékmű, épület múltját alaposabban megismeri és bemutatja őrsének.	3. Kötélmunkák ● Csomók: egy újabb mentőcsomó ismerete és alkalmazása.
	9. Számítógépes ismeretek ✓ Multimédiás feladat megvalósítása (pl.: toborzó videó; őrsi film; csapat film; tábor film; csapatinduló hangszerezéssel; csapatképek rendszerezése, feltöltése; népdalok gyűjtése, éneklése, felvétele, digitalizálása; receptkönyv készítése képekkel, szöveggel stb.).

4.4. A kóssa korosztály negyedik évére vonatkozó próbarendszer

Jelmagyarázat: ● = alapvető tudás

✓ = egyszer teljesítendő anyag

❖ = irányítottan választandó anyag

ISTEN ÉS EMBER	
1.1. SZEMÉLYES FELADATOK	1.2. KÖZÖSSÉGBEN MEGÉLT FELADATOK
3. Lelki olvasmány ✓ Általa választott lelki olvasmány elolvasása és bemutatása az őrsnek.	1. Hitoktatás/Bibliaóra ● Rendszeresen jár hittanra/bibliaórára.
4. Cserkész lelkiség ● A cserkész törvény ismerete és magyarázata a korosztályának megfelelő szinten (mit érez benne kószaként kihívásnak, nehezen megvalósíthatónak). ● A cserkész fogadalom ismerete és magyarázata a korosztályának megfelelő szinten.	2. Liturgikus élet ● A szentmisén/istentiszteleten rendszeresen részt vesz.

5. Napi jótett, önfegyelem ● Napi jótett alkalmainak ismerete és gyakorlása korosztályának megfelelő szinten. ✓ Vezetőjével egyeztetve végezzen el egy önévelési gyakorlatot.	3. Ökumené ✓ Részvétel egy ökumenikus rendezvényen (pl. ökumenikus imahét egy alkalman).
	4. Cserkész lelkiség ✓ Részt vesz egy lelki ösvényen.
	5. Közösségi hitélet ✓ Részt vesz örsével egy csapat/raj által szervezett lelki alkalmon. ✓ Örsével részt vesz egy egyházmegyei vagy országos családi, ifjúsági napon, programon. ✓ Vegyen részt zárandoklaton, vagy túrán (pl. pálosok által szervezett túra).
EMBER ÉS EMBER	
2.1. MEGISMERÉS	2.2. TEVÉKENYSÉG
2.1.1. TÁRSADALMI ISMERETEK	2.2.1. CSALÁDOM ÉS BARÁTAIM
4. Illemszabályok ● Nőieség, nőiség, férfiasság, női és férfi szerepek tudatosítása és azokon belüli identitás. ● Divat (elegáns öltözék, lányoknál smink stb.)	1. Segítség otthon ✓ Egy hétig vezeti a háztartást (pénzügyi tervezés, beszerzés, főzés, takarítás stb.).
5. Szociális érdeklődés ✓ Egy érzékenyítő programon való részvétel. ● Empátia, tolerancia, elfogadás.	
9. Politikai ismeretek ● Aktív társadalmi részvétel.	

10. Önismeret ● Önmagunk kifejezésének fejlesztése (negatív és pozitív érzelmek helyes kommunikációja), EQ. ● Önszabályozás (siker és kudartűrés, tolerancia, véleményelfogadás). ● Hogyan tovább? (Szerepek és elvek. Minden újrafogalmazódik. Ebbe hogy fér bele a cserkészet?) ● A közösség és én (helyem a közösségben, szerep- és feladatvállalások, szabályalkotás, szabálykövetés). ● Párkapcsolat, szexualitás (külső-belső érdeklődés, inger, vágy, médianyomás, hogy jelenjete meg párként, társadalmi normák).	
11. Tervezés és életvitel ● Pénzügyi tervezés, pénzügyi tudatosság a cserkészcsapatban.	
2.1.2. HAZÁM ÉS NEMZETEM	2.2.2. CSERKÉSZKÖZÖSSÉGEM
3. Ünnepek ● Nemzeti ünnepeink korosztályának megfelelő megélése (őrs/raj/csapat szinten).	6. Őrsi élet ● Keressen és kérjen magának minden vezetői megbízatással nem rendelkező kórsa csapaton/rajon belüli állandó megbízatást (pl.: szertáros, GH-s, irattáros, honlap-kezelő stb.).
4. Népdalok ● További 5 népdal ismerete és éneklése. ● Vezesse népdalos füzetét.	7. Őrsi jótett ✓ Félévente egy jótett végrehajtása az őrrel közösen és egy a táborban is.
11. Regös rendezvények ✓ Egy csapat/körzet/kerület/szövetség által szervezett regös napon való részvétel.	14. Cserkészkapcsolatok ✓ Részt vesz egy körzeti, vagy kerületi, vagy országos programon.
	17. Krónika ● Őrsi napló vezetése.
2.1.3. EURÓPAISÁG	2.2.3. EGYHÁZKÖZSÉGEM/GYŰLEKEZETEM ÉS LAKÓHELYEM

2. Szomszéd országok ismerete ❖ Szomszédos országba utazás esetén ismeri az adott ország vázlatos történetét.	1. Részvétel az egyházközség életében ✓ Vegyen részt legalább egy egyházközségi/gyülekezeti rendezvényen.
	3. Közhasznú munkák ✓ Vegyen részt a csapat, a raj vagy egyházközség/gyülekezet valamelyik segélyakciójában. ✓ Vegyen részt legalább egy, a lakóhely/ egyházközség érdekében végzett munkán. ✓ Órszámmal közösen részt vesz temető, sír rendbetételében vagy a településen, illetve környékén lévő kereszt gondozásában.
	4. Helyi ünnepek ✓ Segítse egy helyi kulturális rendezvény megvalósulását.
2.1.4. MŰVELTSÉG	2.2.4. EGÉSZSÉGÜGY
1. Retorika és vitakultúra ● Vitakultúra (meghallgatás, érvelés). ● Társas kompetenciák (empátia, segítségkérés, visszautasítás formái, együttműködés, kommunikációs készségek fejlesztése). ● Kommunikációs technikák ismerete (asszertív kommunikáció, közösségi kommunikáció).	1. Elsősegély ● Bukósíkok levétele, fejsérülések. Fektetések. ● Gerincsérülések, mellkasi sérülések. ● Mentés vízből, tűzből, jégből.
4. Olvasottság ● Az elolvasott könyveknek vezetett listát tovább bővíti.	5. Egészséges életmód ● Függőségek, szenvedélyek (cigaretta, alkohol, drog, játékszenvedély, internet stb.). ● Veszélyhelyzetek elleni prevenció a kortárs közösségében. ✓ Testzsír százalékos kiszámítása.
8. Kultúra ● Hungarikumok ismerete. ● Interkulturális ismeretek.	
EMBER ÉS KÖRNYEZETE	
3.1. MEGISMERÉS	3.2. TEVÉKENYSÉG

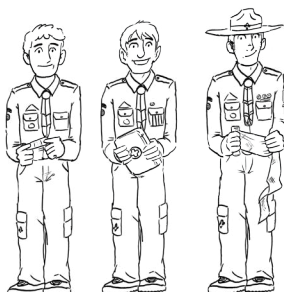

3.1.1. TERMÉSZETES KÖRNYEZETÜNK MEGISMERÉSE	3.2.1. TERMÉSZETES KÖRNYEZETÜNKSEL KAPCSOLATOS FELADATOK
3. Földrajzi ismeretek ● Magyarország borvidékeinek ismerete. ✓ Egy újabb UNESCO világörökség magyar helyszínt felkeres őrsével/rajzával.	1. Élet a természetben ✓ Táborhelyszemlén való részvétel.
	2. Túra ✓ Legalább 2 túrán való részvétel.
	3. Tábori építmények ✓ Egy újabb extrém építmény elkészítése pl.: őrsi hintaágy, fára épített őrsi kuckó stb.
	8. Sport, testgyakorlás ● Rendszeres testmozgás. ✓ Részvétel egy cserkész sportrendezvényen. ✓ Edzésterv készítése.
	10. Különpróba ✓ Egy általa választott különpróba megszerzése.
3.1.2. ÉPÍTETT KÖRNYEZETÜNK MEGISMERÉSE	3.2.2. ÉPÍTETT KÖRNYEZETÜNKSEL KAPCSOLATOS FELADATOK
4. Utazási ismeret ● Raj/csapat portya/tábor utazási lehetőségeinek feltérképezése (tervek készítése, mentesítő járatok stb.).	3. Kötélmunkák ● Csomók: egy speciális csomó ismerete és alkalmazása.
	9. Számítógépes ismeretek ● Netbank ismerete, internetes utalás. ● Helyes hivatkozási forma ismerete.

5. A kósza korosztály vezetőinek feladatai

5. A kósza korosztály vezetőinek feladatai

5.1. A kósza őrsvezető feladatai

Az őrsvezető amellett, hogy vezetési funkciókat lát el, egyben ő **az idősebb testvér** is. Példa, akire felnéznek őrstagjai, aki iránymutatást ad, részese a közösségnek, a közösség élményeinek. Ő az, aki **tudást közvetít**, aki **megteremti az őrsi együttlét feltételeit**.

A kósza korosztálynál is fontos, hogy **az őrsgyűlések élvezetése** és építő jellegűek legyenek. A kósza őrsvezető bizalmas barát is, vezeti cserkéseit a felnőtté válás útján. Feladata, hogy megtartsa kószáit, és az őrsi közösséget továbbfejlessze. **A kósza őrsvezető kapocs is.** Kapocs az őrstagok és a rajparancsnok, az őrstagok és a csapatvezetőség és a csapatparancsnok között.

A kószák egyre önállóbbak. Az ezzel járó kihívásokra az őrsvezetőnek, a rajparancsnok segítségével kell választ adnia. Adjon a kószáknak olyan feladatokat, amelyek nekik szólnak, melyek ösztönzik őket, amik komoly kihívást jelentenek. Az ilyen feladatok meg-

oldása során fejlődik a kósszák önértékelése, és erősödik a közösségük. Hogy ez épp karitativ munka, számítógépes ismereteket kívánó feladat, szervezési készséggel megoldható kihívás vagy bármi más, az függ a lehetőségektől és az adott kóssa készségeitől, adottságaitól, igényeitől.

Fontos, hogy **az őrsvezető folyamatosan képezze magát**, hiszen az őrsvezetői képe-
sítésének megszerzésekor a VK, a kiscserkész vagy cserkész korosztályra képezte ki őt.
Azóta az őrse újabb korosztályt ért el, ezért **vegyen részt továbbképzési alkalma-
kon!** Itt ihletet, motivációt meríthet, kapcsolatokat építhet, azonkívül, hogy korosztályra
szabott különleges tudást is szerez.

Rajparancsnokként feladatod és felelősséged, hogy segítsd s támogasd őrsvezetőidet.
Az őrsvezetők elsősorban cserkészek és emellett vezetők, ezért erősítsd a saját igénye-
iknek megfelelő korosztályi életüket.

Felhasznált irodalom:

Egységes Ifjúságnevelési Kézikönyv, Budapest, 2015

dr. Grynaeus András: *Kóssa őrsvezetők kézikönyve*, Budapest, 2009

Segédanyag a kóssa-vándor korosztályt vezetők számára,

Magyar Cserkészszövetség, Első Cserkészkerület, 2014

5.2. A rajparancsnok szerepe, nevelési feladata

A rajparancsnok feladatai az őrvezetőkkel való viszonyban

A kósza őrök vezetői javarészt már tapasztalt cserkészek, legtöbbször vezetőként sem kezdők, hanem a vándor korosztályba tartozó fiatal felnőttek. (Kivételt képezhetnek azok a középiskolákhoz kötődő csapatok, amelyek elsősorban 5. és a korosztály szempontjából fontos 9. osztályosokat toboroznak újoncnak.)

Ez a rajparancsnok szervezői, tervezői feladatainak szempontjából könnyebbséget jelent. Hiszen nem feltétlenül van szükség havi/negyedéves őrvezetőknek átadott munkatervre (ŐÁMTV), kevesebb feladata akad pl. portyák szervezése körül, és általában sokkal önállóbban dolgoznak az őrvezetők, így több feladatot lehet delegálni nekik. (Sőt, az őrvezetők maguk is igénylik a nagyobb feladatokat, lehetőségeket.) A feladatok kiosztásánál legyen fokozatosság és egymásra épülés! Ezen felül a rajparancsnoknak fel kell készítenie vezetőit a korosztály irányítására, különös tekintettel arra, hogy az eddigiektől markánsan eltérő tevékenységek jelennek meg őrsgyűlés címszó alatt.

Ha szakmailag jól összeállított a raj éves munkaterve – aminek a megírása is lehet közös munka a rajban dolgozó vezetőkkel –, és a vezetők hatékonyan osztották föl maguk között a tennivalókat, sokszor elég a munkafolyamatok, **határidők ellenőrzése és a személyes segítség biztosítása.**

A kósszáknak az átlagos cserkészprogramok már nem jelentenek kihívást. Új lehetőségekre vágnak portyát, tábort, képzést, programot illetően. Ezek kitalálásában, megszervezésében a rajparancsnok szerepe hangsúlyossá válik rutinja, tapasztalatai miatt (pl.: külföldi portya szálláslehetőségei, cserekapcsolatok felkutatása, szakági lehetőségek stb.). Jól jönnek kiterjedt cserkész, társadalmi és civil kapcsolatai, amelyeket a VK-k, országos programok, tanulmányok, utazások során szerzett.

Az új igények miatt új módszertani tudásra, ötletekre, továbbképzésre van szüksége és az őrsvezetőinek is.

Emellett folyamatos egyéni motivációra is: kósszákkal dolgozni nagyon lelkesítő, viszont sok türelmet és erőt igényel. A rajparancsnok őrsvezetőkre irányuló ösztönző ereje

jelentős: személyes példamutatással, rendszeres szakmai-baráti beszélgetésekkel, élményprogramokkal fenntarthatja az őrsvezetők lelkesedését, elkötelezettségét. **Ha a többéves munkában „elkopik” az őrsvezető, „elkopik” az őrs is,** őrsvezetőt váltani pedig ebben a korosztályban nagyon kockázatos. Ez a kiegészítő folyamatok sajnálatos velejárója, melyet a legtöbb eszközzel kerülni, vagy legalább késleltetni kell.

A rajparancsnok feladata az őv-k segítése, támogatása, egyensúlyban tartása is. Ők ugyanis egyetemisták vagy már dolgozó felnőttek, akiknek a cserkészeten kívül is rengeteg tennivalójuk van. A rajparancsnoknak ezért tudnia kell motiválni őket, vagy az utolsó pillanatban átvenni félkész feladatot, néha pedig egyszerűen elengedni egy-egy tervet. Ezért **kövesse a munkafolyamatokat, kérjen beszámolót őrsvezetőtől, és értékelje is őket.** A rajparancsnok saját tapasztalataival segítheti az őrsvezetők időgazdálkodását – elsősorban a vállalt feladatok ésszerű ütemezésével. **Az őrsvezetők az rpk által kitűzött nevelési cél megvalósítói:** Ezért a vezetőjük szólítsa meg őket, figyeljen rájuk, hallgassa meg a problémáikat, adjon választ a kérdéseikre.

Szem előtt kell tartani a vezetők egyéni és szakmai fejlődését, lelki, hitbeli töltekezését, ahogy azt is, hogy maradjon idejük a saját életük építésére, hisz jó eséllyel most kéne megalapozniuk felnőtt létüket, tehát nem engedhetjük, hogy kiégjenek, de azt se, hogy ne legyen saját életük a cserkészvezetőségen kívül!

A raj vezetőjének az őrsvezetők és őrstagjaik közötti viszonyba sokszor támogatóan, súlyos konfliktus esetén mediátori szerepben kell belépnie. **Segítenie kell az őrsvezetőt abban, hogy reális elvárásokat fogalmazzon meg kószái és önmaga felé.** (Főleg, hogy a kószák maguk is hajlamosak ugyanazt a teljesítményt elvárni maguktól, mint az őrsvezetőtől. Néha túl gyorsan akarnak felnőni hozzájuk.) Ne felejtse el az őrsvezető, hogy személyiségfejlődésének, kialakult identitásának küzdelmei még a vezetettek előtt álló kihívások! Ehhez sok türelemre van szüksége, de támogatásra, emlékeztetésre is rajparancsnoka részéről.

A rajparancsnok feladatai az őrstagokkal való viszonyban

Kósszáknál **a személyes példa szerepe felértékelődik**. Ha el is fordulnak a szülői mintáktól, még ha nem is ismerik be, fontos számukra a felnőtt példa. Ez lehet egy híresség, ami nagyobb kockázattal jár, mintha egy ismerős felnőttet, érett személyt találnak, akivel valódi kapcsolatba tudnak lépni. **Ez a felnőtt könnyen lehet a rajparancsnok**, hiszen a kóssa környezetében tartózkodik, ám csak abban az esetben, ha megfelelő személyes kötődés van köztük.

Ezért a rajparancsnoki munkában **hangsúlyossá válik a kóssákkal való személyes kapcsolat**. Elengedhetetlen a „Jó Pásztor” attitűdje, aki név szerint ismeri a bárányait. Jól kell ismerni a kóssákat is: egyéniségüket, képességeiket, stílusukat.

Ha az rpk régebb óta vezeti a rajt, ez az ismertség és jó viszony talán már ki is alakult; ha viszont friss a kapcsolat, **jól kell megválogatnia az eszközöket!** Ha vegyes nemű rajok működésére van lehetőség, nagyon fontos, hogy elérhető távolságban legyen mindkét nem felnőtt vezetője! Az ő példájuk vezetőként, cserkészként, de főleg férfiként és nőként nélkülözhetetlen.

A kóssákat könnyű megszólítani, cselekedtetni a saját ötleteiken keresztül, mert folyamatosan keresik az új kihívásokat. Tudni kell **teret engedni az alulról jövő kezdeményezéseiknek**; a kóssa-szellemet ki kell engednünk a palackból, de azt is látnunk kell, hogy hova engedjük ki azt.

A jó ötletek jó megvalósításához szükséges a tapasztalt vezető segítsége (kinek-kinek eltérő mértékben a bátorítástól a közös munkáig). **Van, hogy túl nagy tervekbe fog-nak**. Ráadásul, ha csupa ilyenbe kezdenek bele, az gyorsan elveszi a kezdeményező-készségüket – bár olykor hasznos egy-egy kudarc megélése. Megfelelő közegben, vezetői facilitálással ugyanis képesek tanulni a saját hibáikból.

A kóssa korosztályban **megnő az őrön kívüli kapcsolatok szerepe**. Nagyobb teret kapnak a raj, az ellentétes nemű párhuzamos raj, a kerületi, országos programok. Viszont az őrsi közösség hosszú távú, életre szóló jelentősége is ekkor alakul ki a legnagyobb eséllyel, ezért **a saját és külső programok egyensúlyát biztosítani kell**.

A kóssa korra megszerzett közös élmények jó alapot adnak a korosztályon belüli **románcoknak, kapcsolatoknak**. Ezek sikertelensége esetén segíteni kell a „szakítókat” a közösségi életbe való visszahelyezkedésben. A hosszú távra indulóknak pedig úgy kell tudni támaszt ajánlani, hogy szükség esetén merjenek is kérni belőle. Érzékeny területe ez a rajvezetői feladatkörnek, figyelembe kell venni a közösség és a kapcsolat résztvevőinek érdekeit is.

Szem előtt kell tartani a lelki terület fejlesztését. A kamaszkori önkeresés gyakran párosul istenkereséssel. Érdemes erre odafigyelni, hiszen az egész cserkésznevelés végső célja az Isten felé önállóan törekedni, növekedni képes felnőtt. Hasznosnak bizonyulhat különböző stílusú lelkigyakorlatokat, imamódokat közösségekben kipróbálni, majd a megtalált imaformát kószánsként egyénivé tenni.

A hivatáskeresés (mind életállapotbeli, mind szakmai szempontból) fontos cél. **A rajparancsnok feladata, hogy széles látókört biztosítson cserkészeinek**, az őrsvezetőké pedig a jól látható, személyes, hiteles elkötelezettség mutatása.

A rajparancsnok feladatai a csapat más vezetőivel való viszonyában

Ez a szint sokszor szintiszta érdekképviselet.

- Hogy a kószák, ha öv-séget vállaltak szolgálatként, tartsanak jó egyensúlyt a feladatok között.
- Hogy a tábori és az évközi programok az ő igényeiket tükrözzék.
- Hogy ne akarja a csapat pusztán praktikus okokból beszorítani őket abba a programcsoportba, ami nekik már nem kihívás.
- Hogy a vezetői pályára azokat és abban az időben küldjék, akik és amikor alkalmassá válnak, bár lehet, hogy a csapatszervezésnek máshogy lenne kényelmes.

A vezető érje el, hogy a korosztályi és a vezetői programok ne ütközzenek, ne kelljen a kószáknak kétfelé szakadniuk. **A kószák alkotják a csapat cselekvőképes részét, gerincét, az ő megtartásuk, fejlődésük a csapat hosszú távú érdeke.**

5.3. A kósszavezető helye a cserkészéletpályán

A kósszavezető lehet, hogy már évek óta dolgozik valamelyik közösség irányítójaként. Így már rutinosnak mondható, számos feladatot képes ellátni, adott esetben új őrs vezetését is elvállalhatja.

Sajnos a korosztály vezetői (hasonlóan a többi korcsoportban dolgozókkal együtt) hajlamosak kiégni, motivációjukat elveszíteni. Ennek megakadályozása, illetve orvoslása egy **jól működő vezetői kör** által lehetséges. Amennyiben a kósszavezető kiveszi részét a csapat/raj vezetőségében, lehetősége nyílik megbeszélni a felmerülő problémákat, ötleteket meríthet vezetőtársaitól. Baráti kapcsolatokat alakíthat ki, ezzel sokkal kevésbé később fog kimerülni.

A kóssa őrsvezetők önképzése elodázhatatlan, **mindenképp küldjük el korosztályos vezetői továbbképzésekre, országos konferenciákra őket!** Szakmai töltődést, kapcsolatépítést, motivációt adnak ezek a rendezvények számukra! Fontos arra is rávilágítani, hogy vezetőként van hová fejlődni, van perspektíva mind a cserkészéletben, mind a vezetői pályafutás terén. Mutassuk meg számára a vezetői fejlődés lehetőségeit!

Másrészt vannak olyan vezetőársaink is, akik kósza korosztály végén vállalnak vezetői szolgálatot, 16-17 évesen. Támogassuk őket a vezetői közösségbe való bekapcsolódásban, a helyük megtalálásában, illetve a szakmai fejlődésükben!

5.4. A kósza korosztályú vezető helye a csapatban és a csapat vezetőségében – a vezetők és nem vezetők viszonya a korosztályban

A korosztályos vezető helye a csapatban

A cserkész korosztály végén, a kósza korosztály kezdetén sokan vállalnak vezetői szolgálatot. Ez komoly, felelősségteljes elköteleződést jelent. Ők a kósza raj azon tagjai, akiknek a vezetők között is van helyük a szolgálatuk révén.

Az őrsvezető tudatosítsa bennük, hogy vezetői megbízatásukkal a korosztályi életük terén semmi sem változott, a saját korosztályú őrsükben van a helyük mint kószák! Legyenek rendszerezések az őrsi, raji összejöveteleik, amikről a kósza vezetői szolgálata miatt néha hiányozhat! Törekedjünk arra, hogy ezek igazodjanak a kósza vezetői elfoglaltságaihoz. Itt kikapcsolódhat, a felelősség lekerülhet róla, élvezheti a programot és együtt lehet őrstársaival, kortársaival, de itt fejlődik, tanul is. Figyelni kell arra, hogy az őrstársak számára visszásnak tűnhet, ha az őrs, őrsvezetőként dolgozó tagjai anyaőrsükre csak kikapcsolódási lehetőségként tekintenek. Itt a kószakorú óv alapvetően vezetett, még akkor is, ha ebben a korosztályban az őrsvezető és a vezetettek között már inkább baráti a kapcsolat.

Kerülendő a vezetői problémák megbeszélése az őrsgyűlésen! Ha az őrsből több vezető is kikerül, akkor nagy a kísértés, hogy a kósza őrsgyűlésen ők egymással beszélgessenek, a többiek ezáltal pedig kiszoruljanak a közösségből.

Ennek a korosztálynak az őrsvezetője esetében különösen fontos a hitelesség és a példamutatás. Ezt viszi át a saját maga által vezetett őrse a kóssza. **Érzékeny témakört jelent még a frissen vezetővé vált kóssza és őrsvezetőjének kapcsolata:** a vezetőségbe beavatottság-érzete és a korosztályi sajátosságok miatt az új vezető nehezebben azonosul a „vezetetti”, őrstagi szereppel.

A korosztályos vezető helye a csapat vezetőségében

Ha a csapatunk, a vezetői kör jól működik, összetartó a közösség, amihez jó tartozni, akkor az újonnan csatlakozó kóssza korosztályú vezető is jól fogja érezni magát benne. Segíthet nekik egy-egy szertartás, beavatás, amivel a vezetők közé fogadjuk őt.

A kósszák ilyenkor bekerülnek egy olyan közösségbe, amire már vártak, de az új csoport-helyzet miatt sokszor lehetnek bizonytalanok. Biztassuk őket! Ennek a korosztálynak sok jó ötlete van. Kérjük ki, hallgassuk meg, és építsük be munkánkba a véleményüket! Figyeljünk a kevésbé bátrakra is!

A vezetői programok, főleg amik a kikapcsolódást szolgálják, segítik a kóssza beilleszkedését. Ezért a vezetővé válás első néhány hónapjában nagy jelentősége van ezeknek az alkalmaknak.

Az új vezetők számára fontos, hogy érezzék az elfogadást és a régebb óta vezetőkké váló egyenrangúságot.

A vezetők és nem vezetők viszonya a kóssza korosztályban

A cserkész-kóssza korosztályi váltásnál lehetséges a lemorzsolódás. Ez különösen jellemző azokra, akik nem kapnak vezetői megbízatást. Számukra értékes, **vonzó, korosztályi programokat** biztosítsunk, amelyek képesek versenyezni a különórákkal, egyéb elfoglaltságokkal. A leghatásosabb megtartó erő a közösségi szerep és a **közösségért vállalt szolgálatok**: ha egy kóssza érzi, tudja, hogy számítanak rá, ha fontosnak tartja saját helyét az őrseben, rajában.

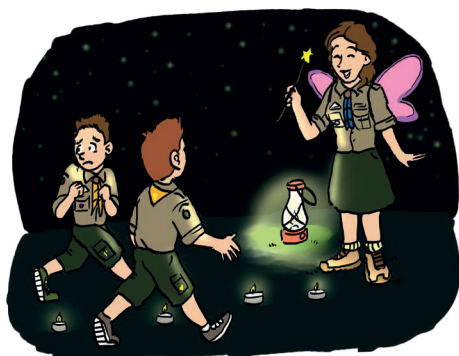
Ha sikerült egy jó, összetartó közösséget kialakítanunk őrünkéből/rajunkból/korosztályunkból, akkor is felmerülhetnek konfliktusok a vezetővé váló, és a nem vezető kósszák között. Vannak olyanok, akik nem akarnak vezetővé válni, de olyanok is, akik csalódás-ként élik meg, hogy nem mehettek vezetőképzőbe, hogy nem kaptak vezetői megbízatást.

Az őrstagoknak a kezdetektől fogva érezniük kell, hogy **attól, ha valamelyik társuk külön feladatokat kap, nem lesz külön az őrs/raj többi tagjánál**. Amikor a korosztályi egység együtt van, akkor ők a kósza őrs, a kósza raj, a kósza korosztály. Ekkor nincs jelentősége annak, hogy ki vezető és ki nem az. Egy őrs, egy raj!

Lehet rá igény, hogy a vezetővé vált kószák saját korosztályuknak is mesélhessenek vezetőként megélt élményeiről, kérdéseikről, nehézségeikről. Ez a téma a többieket is érdekli. Ekkor a korosztályi vezető feladata arra ügyelni, hogy a közösség beszélgetései ne váljanak belterjessé, ne csupán a vezetők társalgása legyen. Fontos, hogy a vezetővé vált kószák hallgassák nem vezető őrstársaikat, engedjék, hogy elmondják véleményüket, ez sokszor segíthet egy-egy nehézség megoldásában is, illetve az egyenrangúságot is jobban kifejezi. Ebben az időszakban ez az egyik legfőbb kihívás. **A megoldás kulcsa a megfelelő kommunikáció és programok biztosítása, illetve a mindenkire egyformán jutó figyelem és szolgálati lehetőség.**

A kószák szeretik a kihívásokat, szívesen végeznek felelősségteljes feladatokat, örülnek, ha megbízzák őket komolyabb teendőkkel. Az örvezetőnek, rajparancsnoknak figyelnie kell arra, hogy igény esetén biztosítson erre lehetőséget az őrs, a raj minden tagjának. Részt vehetnek programszervezésben, próbáztatásban, meseerdőn, csapatújság-szerkesztésben, honlap-készítésben, lehetnek felelősek a csapatraktárért, a csapat felszereléséiért, a csapatotthon rendjéért, a könyvtárért stb. Ezek a feladatok az adott egyén számára legyenek teljesíthetőek. Ezáltal sikerélményeket kapnak, melyek növelik az elköteleződést és a közösség összetartó erejét.

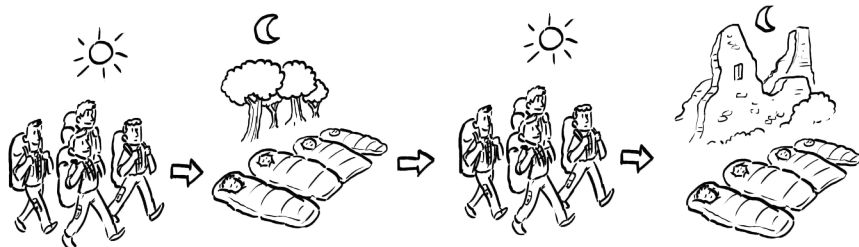
A csapatparancsnok tegye lehetővé, hogy legyenek olyan vonzó programok, ahol részt vehetnek a kószák (vagy a vándorok, akár felnőttek is), függetlenül attól, hogy milyen szolgálatot vállaltak az év során. Így **vegyen részt a korosztály különpróbákon**

vagy kapcsolódjanak szakághoz: A cél az, hogy minden kóssza érezze, fontosak a csapatnak, hogy a közösség egyenjogú tagjai.

A vezetők és nem vezetők közötti konfliktus csökkentésére az egyik legjobb módszer a pozitív közös élmények szerzése. Ezek közül kiemelkedő az őrsi/raji portya és a tábor. A portya megvalósítása során számíthatunk mindenkire. Adjunk nekik egyéni és csoportos feladatokat egyaránt! Legyen az akár túraútvonal tervezése, egy esti program vagy az étrend kitalálása, a beszerzés megvalósítása stb. Konfliktusforrást jelenthet maga a tábor is. Idősebb kósszáknak saját tábort szervezni, legyen az akár öt-napos mozgótábor, ahol mindenki kósszaként kell, hogy helyt álljon!

Ha igény mutatkozik rá, kósszáinknak adhatunk külön programokat, szervezhetünk nekik képzéseket, ahol ismereteket szerezhetnek programszervezésről, pénzügyi tervezésről, étrend kialakításról és beszerzési tudnivalókról stb. Az itt megszerzett ismereteket fel tudják használni a csapat életében, ezáltal magukat, munkájukat fontosnak és hasznosnak tartják majd.

Felhasznált irodalom:

dr. Grynaeus András: *Kóssza őrsvezetők kézikönyve*, Budapest, 2009

Segédanyag a kóssza-vándor korosztályt vezetők számára, Magyar Cserkészszövetség, Első Cserkészkerület, 2014

5.5. A kósszavezetők együttműködése a rajban

A korosztály sajátja, hogy a fiatalokban felerősödik az egy rajba tartozó őrök közötti együttműködés igénye. Eddig nem tapasztalt módon értékelődnek fel a raji szintű fiú/lány alkalmak, portyák, tábori napok. Sőt, az ellenkező nemmel való kapcsolattartás vágya is beépül közösségvezetői mindennapjainkba. Ezek gördülékeny működéséhez,

a keretek tartásához szükség van az őrsvezetők és a rajparancsnokok jó emberi, és munkakapcsolatára.

Az őrsvezetőknek már nem elegendő jól ismerniük kószaikat, hanem **egymással is tudniuk kell érzékeltetni közös feladataikat és felelősségüket**: egy-egy program hogyan hat majd saját vezetettjeikre, miként kell majd kezelni őket a rajprogram közben. Egy jó kósza őrsvezető **fél szemmel más őrsöket is követ**, viszonyít, keresi a kapcsolódásokat. Ezt az eddigieknél **lényegesen komplexebb szemléletet** a korosztály egész ideje alatt gyakorolni kell.

Manapság a trendek gyorsan változnak. Néha a rajparancsnok nem is tudja követni, miért rajonganak éppen a serdülők, vagy milyen kósza-problémák vannak a levegőben. Ezekben az esetekben **az őrsvezetők eredményesen tudják egymást segíteni**. Tanácsot adhatnak, hiszen az őrseikben részben ugyanaz zajlik – vagy zajlott csak 1-2 évvel ezelőtt. Nem utolsó sorban pedig téged, rajparancsnokot is képbe tudnak hozni az aktualitásokról.

Kezdeményezz olyan **alkalmakat** a rajvezetőségi gyűléseken (de akár azoktól függetlenül is), ahol **téma a korosztályi trend**, a korosztályi **kihívás**, az **aktualitások**. Legyen lehetőség szerint reflexió: Itt engedd az őrsvezetőket gondolkodni; alkossanak

véleményt, hozzák be megfigyelői szempontjaikat egymás és saját őrseiket illetően. Amikor ez történik, **lépj facilitátori szerepbe** és tartsd a megbeszélés kereteit – sokat fog segíteni nekik. Gyűjtsetek ötleteket a kihívások megoldására és válaszátok ki a legjobbakat közölük.

Az ellenkező nemű kósszákat vezetők között is szükséges az együttműködés, attól függetlenül, hogy nevelési szempontból, vagy technikailag is más rajba tartoznak. Ez ismét kihívással jár, hiszen nagyobb csapatok esetében két rajnak kell harmóniában működnie. **Szoros kapcsolat, folyamatos rajparancsnok-rajparancsnok párbeszéd,** produktív csapatvezetőségi találkozók (ahol a rajparancsnokok találkoznak egymással és a csapatparancsokkal) hiányában ez nem fog menni.

Kezd el visszafogni a rajod vezetésében a cserkész korosztályra jellemző versengést! Ha van az őrsvezetők között olyan páros, melynek tagjai nehezen viselik el egymást, kapjanak közösen megoldandó feladatot a hosszú távú összecsiszolódás miatt. Beszélj velük, próbáld meg a konfliktusukat kezelni, akár mediátori szerepbe lépve. Az ő rivalizálásukat, a határokon túlmenő évdésüket az őrük is át fogja venni!

Ha a korosztályt vezetők (vagy maguk a kósszák) között párkapcsolat is létrejön, azt tudatosan, bölcsességgel kell kezelni mind a párnak, mind az őröknek, mind a (minden szintű) vezetőknek. Akárhogy is alakul a kapcsolat, az mindenképpen vissza fog hatni a csapatra.

5.6. Az őrsvezetők szakmai előrelépése és fejlődése

A vezetői életforma egyik hajtóereje a **folyamatos önképzés, önevelés**. Ahogy az erre való igény egyre erősebben jelenik meg a vezetettek körében, úgy kell ezt a törekvést vezetői szinten is segíteni.

A kőszakorú vezetők önismerete igen nagy változásokon megy keresztül (lásd: kősza és vándor korosztály jellemzői az emberi élet részterületei szerint). A fejlesztési folyamatok során végig **tudatosítsd bennük a további fejlődésre való lehetőségeket**, utakat, és ezeket kellő motiváltsággal tárd eléjük! Ismertesd meg őket azzal is, hogy **miért áll érdekükben** az egyes irányok választása és **mik azok hátulütői**. Törekedj az objektívításra, és a körültekintő tájékoztatásra – de **ne dönts helyettük!**

Egy kőszakorú őrsvezetőnek ugyanúgy haladnia kell a kősza életpályán, mint minden kőszának. Erős kísértést és problémákat szülhet az a tudat, hogy ő vezető, és ezért az őrsvetetői képesítéssel már jelentős ismeretanyagot elsajátított. Meg kell érteni a vezetőséggel járó felelősséget, és a hirtelen elért tudással párosuló energiát, a korosztály felé ösztönzőleg kell „felhasználni”. Ennek számos módszere van.

Egyik eleme **a csapat vezetőségének belső továbbképzése**, fejlesztése akár a vezetőség alkalmával, vagy külön erre szervezett programokon. A mi felelősségünk feltárni az igényeket és hiányosságokat, amik vezetőinknél jelentkeznek, és ezekre a legmegfelelőbb továbbképzési módot megtalálni – akár saját erőnkből, akár külső szakemberek segítségével, esetleg más csapatok vezetőivel együttműködve.

Kétévente javasolt részt venni a vezetői továbbképzésen, amelyen az őrsvetető felfrissítheti az általa vezetettek korosztályi változásaihoz kapcsolódó ismereteit, illetve régi és új vezetőtársakkal való gondolkodásra és kapcsolatok kialakítására, az igényes programszervezésben való jártasság elmélyítésére van lehetősége.

Ugyanilyen **fontos vezetőinket bekapcsolni a kerületi-szövetségi vérkeringésbe**, például az éves vezetői konferencián való részvétellel, melyen aktuális nevelési kérdésekről, problémákról is hallhatnak, hozzászólhatnak.

A továbbfejlesztés fontos eszköze még az **egyéni érdeklődési területek megtalálása**, az ezekben való elmélyülés, kapcsolódó **különpróbák teljesítése**, és ha lehet, a szakági munka megismerése is.

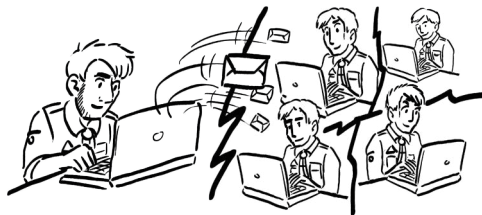

5.7. Kapcsolattartás a kóssa korosztályba tartozók szüleivel

A **kóssa** korosztály sok szempontból **már önálló, de ez nem tévesztheti meg a korosztály vezetőit**. Továbbra is tartani kell a kapcsolatot a szülőkkel, de az egyeztetés, tájékoztatás, párbeszéd résztvevői már döntően a kósszák, egyre kevésbé szüleik.

A **nevelés elsődleges közege a család**, így a **cserkészlet** csak **kiegészítheti ezen nevelési folyamatokat**. Az összhang megtalálásához, és megtartásához **élő kapcsolatra van szükség a kóssa korosztályt vezetőik és a szülők között**. A szülők ek-

korra már barátai a cserkésznek, de ismernünk, tisztelnünk kell őket ahhoz, hogy továbbra is elfogadjanak és partnerként kezeljenek minket. A cserkészvezetők számára **folyamatos egyensúlyozásra van szükség**: egyfelől a **szülő** gyermeke iránti szerető **aggódalmára** kell megnyugtató válaszokat adnunk, másfelől pedig a **fiatalok önállóságra nevelése** érdekében egyre több információt kell kőszáinkra bízunk.

Ebben a korosztályban az is előfordulhat, hogy **a szülők tőlünk kérnek segítséget bizonyos helyzetek** (családi, tanulási, viselkedést érintő) megoldásában. Ezzel a bizalommal jól kell élni. Amit lehet, meg kell tennünk, segítenünk kell a családi folyamatokban, de ne álljunk bele megoldhatatlan helyzetekbe és olyanokba, melyekhez „nincs közünk”.

A korosztályi cserkészvezető sikerének egyik kulcsa, hogy **képes kölcsönös bizalom alapuló kapcsolatot tartani a rábízottak szüleivel**. Ennek alapja a megismerés. A vezetőnek meg kell ismerkednie kőszája szüleivel, ha ezt még nem tette meg korábban. Ilyenkor a vezető legyen a kapcsolatfelvétel kezdeményezője a nyitottság, és őszinteség jegyében. A módja változatos lehet pl.: személyes találkozó, szülői levél, szülői levelezőlista stb.

A legszorosabb kapcsolatban az őrsvezetőnek kell lennie a szülőkkal, de azokkal a programokkal kapcsolatban, melyet a raj szervez, a rajvezetőnek kell tájékoztatást adnia, a csapatprogramok esetében pedig a csapatparancsnoknak. A kapcsolattartás megvalósulhat családlátogatás keretében, vagy akár szervezett formában (pl.: szülői értekezlet, családi nap, szülői vacsora, támogatóknak, szülőknek szervezett bál, tábori nyílt nap, csapatest stb.).

Még ebben a korosztályban is fontosak a kapcsolattartás közvetett formái: erre valók a különböző szülői levelezőlisták, a körlevelek, a csapat-, őrs közösségi oldala, csoportja stb. Akiket pedig nem lehet elektronikus úton elérni, postai levélen keresztül érdemes: az erre fordított idő bőven megtérül a pontos információátadás lehetősége miatt (tábori körlevél, tagdíjról, csapat ügyeiről, programokról értesítés stb.).

A kósszák már általában maguk szervezik programjaikat, ezért a szülőkkel érdemes arról beszélni, hogy milyen esetekben kérnek részletes tájékoztatást arról, hogy a kóssa őrs éppen mikor mit csinál. Elképzelhető, hogy az őrsgyűlések időpontjait elég egyszer elmondani félévente, viszont a portyákkal, táborokkal kapcsolatos kimerítő információk meglétét még igénylik a szülők. Érdemes féléves ütemezést adni a kósszák és szülők kezébe, melynek segítségével nyomon követhető az őr/s/raj/cserkészcsapat tevékenysége.

A kényes kérdések, nevelési helyzetek tisztázására (pl.: programok vége, filmek, melyeket közösen szeretnénk megnézni stb.) **mindenképpen érdemes kötetlenebb szülői összejöveteleket tartani**, hogy egyértelmű legyen, mit és miért csinálunk, és ne utólag kapjunk megjegyzéseket, kritikákat. Ezeket szükséges a korosztályba frissen belépőkkel is végigbeszélni, és megtudni, mit is várnak tőlünk (pl. nemi nevelési kérdésekben stb.).

5.8. A kóssa korosztály különleges vezetési kihívásai

A kamaszkor korábban kezdődik, és később is fejeződik be, mint a kóssa korosztály. Ráadásul ennek ideje és lefolyása egyénenként változó, de valószínűleg **a kamaszkor legintenzívebb szakasza a legtöbбекnél kóssa korra esik.**

A kósszák rendkívül intenzív lelki, érzelmi és testi változásokon mennek keresztül. Énképük, önazonosságuk szinte folyamatosan formálódik, és ezt társas kapcsolataik is esetenként megsínylik: többször kerülnek konfrontációba kortársaikkal, szüleikkel, feljebbvalóikkal. Átmeneti kor ez, **már nem gyermekek, de még nem felnőttek.** Legfon-

tosabb életfeladatuk a két állapot közti utat megtenni, és ez már önmagában nehézséget jelent. **A környezet részéről is nyomás nehezedik rájuk:** pályaválasztást várnak el tőlük, megfelelő tanulmányi eredményeket, jó felvételit, felelősséget, részvállalást a családi feladatokból, korán kelést stb. **Úgy kell érett személyiséggé válniuk, hogy alig hagyjanak nekik időt az érése.**

Ezek következtében, ha nem találják a helyüket, frusztráltak, úgy érzik, túl sokat várnak el tőlük, mégis a saját elvárásaik a legmagasabbak. **Vekerdy Tamás gyermekpszichológus szerint¹¹ a kamaszokra ki kellene írni: „Átépités miatt átmenetileg zárva.”** Ám ez nem azt jelenti, hogy minden feladatot és felelősséget, illetve döntési lehetőséget rájuk kellene hagynunk. Ez inkább nagyfokú megértést, beleérzést igényel a felnőttek részéről, illetve bizalmat, és okos terhelést a feladatok terén.

Miként befolyásolja mindez a cserkészetben jelenlévő vezető-vezetett viszonyt?

Különösen a kószáknál fontos, hogy az őrsvezető ne legyen túl idős hozzájuk képest, hogy inkább idősebb testvér, mint szülőszerepben legyen. Ekkor tudja még közelről szemlélni kószái helyzetét, hisz maga is épp csak túl van a kamasz korán, emlékszik milyen volt, talán még maga is a kései szakaszát éli annak. Az őrsvezető személye biztonságot jelent számukra is. Ezért tervezzünk előre, ha mindenképp szükség van az őv cseréjére. A váltás inkább a cserkész korosztály vége felé történjen meg, ekkor is hosszú átmeneti idővel. A hirtelen váltás szét is zilálhatja az őrsöt.

Hasonló a helyzet, ha új tag érkezik az közösségbe. Akár idegenként, akár valamely őrstaghoz való kapcsolódása révén kerül be, megváltoztatja majd az erővonalakat. Különösen a lányoknál fontos a személyi változásoknál odafigyelni, a klikkesedést megelőzni. (A fiúk csoportfelfogása máshogy működik – lazább viszonyok, erősebb hierarchia.)

¹¹ Ajánlott irodalom: Vekerdy Tamás: Jól szeretni; Kulcslyuk 2013, valamint Kamaszok körül; Holnap 2013

A felelősség nem magától alakul ki a kor előrehaladtával, tanulni kell azt is.

Mindenki kapjon olyan feladatot, ami megfelel a képességeinek, aktuális felelősségvállalásának, és mégis kihívást jelent számára. Kell nekik a nehéz feladat, de a kudarc nagyon letörheti őket. Természetesen előfordul a sikertelenség, aminek szerepe és helye van a nevelésben, így néha hagyjuk is őket belefutni, de ekkor is fontos megbeszélni, értékelni a tapasztalatokat.

Különösen fontos azok gondozása, akik maguk is vezetők lettek. Ha van rá erőforrás, legyen a csapaton belül vezető-mentoruk.

Alapesetben ott a rajparancsnok, aki amúgy is betölt ilyen szerepet, de néha jó egy külső szemlélő, egy harmadik nézőpont. (Főleg, ha éppen a rajparancsnokkal való konfliktusát szeretné ventilálni.) Tartsuk szem előtt, hogy **a frissen vezetővé vált kóssa továbbra is kamasz!** Feladatai ellérére legyen ideje önmagára és az önazonosságának kialakítására¹². Nagy a csapat vezetőinek felelőssége tehát, hogy kit és mikor küldenek vk-ba, utána milyen megbízatást adnak neki és mennyire terhelik őt az év során.

A korosztály számára kihívást jelent az élvezetes programok biztosítása. Ezért a csapat vezetősége törekedjen arra, hogy az egyéni érdeklődést felmérve legyen mód a különböző **különpróbák** letételére. Emellett a korosztály a **szakági élet** bevezető szakaszába lép. Itt az idő megismerkedni a hobbisportok vagy a regös tevékenység, a katasztrófavédelem fortélyaival. Ezek vonzó, és eddig ismeretlen lehetőségek, melyeket megfelelő intenzitással (negyed/félévente) alkalmazva sokat tehetünk kósszaink meg-tartásáért, fejlődéséért.

¹² Lásd James Marcia identitáslélektani elméletét

6. A kósza korosztály cserkészsjátosságai

6. A kósza korosztály cserkészsjátosságai

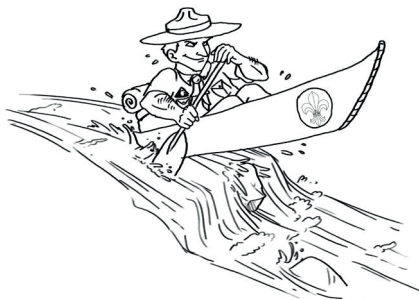

6.1. A korosztály kiemelt cserkészprogramjai

A nyári tábor

A korosztály éves programjai közül kiemelt szerepe van a nyári tábornak. A kószatábor továbblép a cserkészek egy helyben épülő, önerőből, a környezetet „uraló” és a felszerelést megmozgató alkalmából. Az igazán kósza tábor kétféle képen valósítható meg:

A kószák általában már rutinos táborozók, így a tábori élet hagyományos programjai már nem feltétlenül jelentenek motiváló erőt számukra. Ezért olyan kihívások elé állítjuk őket, amelyeknek való megfelelés tartalommal tölti meg ezt az időt. Építsenek túlélőkunyhót, sátrazzanak a fán, menjenek 4 napos portyára, építsenek ki egy falut szerepekkel stb. Legyen a táboruk egyfajta szakági tábor: vízi, vadonlakó stb. programot valósítsanak meg.

Lehet szolgálatuk a tábor más korosztályainál, amivel példát adnak a szolgálat fontosságáról. A kósza tapasztalatánál, fizikai és szellemi adottságainál fogva jelentős segít-

séget jelent a tábori életben. A kóssa példakép is a kisebbek előtt: programokhoz hozzájárul, részt vesz többnapos tábori portyázáson, állapotánál fogva is vonzó és követendő példát jelent.

Jelentős motivációt adhat, ha mindezt koedukáltan, a korosztályos rajjal együtt lehet átélni.

A másik fajtája a fokozatosságra épülő, ugyanakkor egyre nagyobb felelősséget, és „Magad uram!” érzést keltő mozgó tábor. Igazi vagány kóssaéletet lehet élni, minden nap összeszedve a felszerelést (és általa megtanulni, mi az, ami tényleg fontos), bízni egymásban (mert a felszerelést elosztjuk, és mindenki fontos a rá bízott felelősséggel együtt), megismerni egy-egy tájat (a közbe eső településeket, természeti értékeket), és teljesítményt felmutatni (csúcsok, távok, rekordok stb.). Ezekről a beszámoló adja meg a többi korosztálynak azt az érzést, hogy „igen, elismerésre méltó az”, amit csináltak, és „közéjük akarok tartozni”.

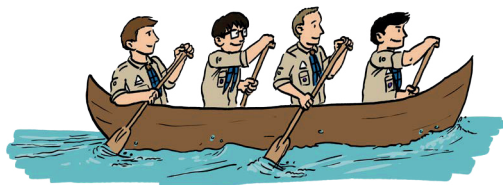

Érdeemes egyfajta fokozatossággal élni: először egy gyalogos mozgó tábor, majd utána kerékpáros, majd később a magashegyi, vagy vízi. Ezek más és más körülmények között adnak felelősséget, és támogatja a kósszát abban, hogy megtalálja önmagát, helyét és szerepét.

Mindezek mellett megmutatja a nevüket: kósszák, akik jönnek-mennek, tapasztalnak. Egy ilyen táborban az is lehet, hogy eltérnek a megtervezett úttól, mert közös döntésük így hozza. A közös döntés pedig az ő eredményességük.

Egy ilyen tábort rajnál nagyobb méretben nem jó megvalósítani, de akár rajok, akár őrsök szövetkezhetnek arra, hogy eltérő utakat végigjárva jussanak el a közös szálláshelyre.

Ezek a táborok lehetőséget adnak nagyobb vállalkozásokra is. Egy Nagy Kör (Duna-Sió-Balaton-Zala-Rába-Duna) teljesítése, vagy egy hegység gerincének végigmászása már elég izgalmas és vonzó cél számukra.

Érdeemes határon túli magyarlakta régiókat is felkeresni. Ebben az életkorban már kulturális és társas szempontból is érdeklik a serdülőt az ilyen utak.

A portya

A korosztály portyája elsősorban a raji keretek közötti intenzív nevelést szolgálja. Lehetőség nyílik emellett a vonatkozó próba egyes gyakorlati elemeinek (túrázással, honismerettel, tájékozódással kapcsolatos próbapontok) teljesítésére is. A portya lehetőséget kínál a raji közösség megélésére, az ellenkező nemmel való kapcsolatépítésre. Itt kerülhetnek elő kényes kérdések is, akár az alkohol, cigaretta kérdésköre. Ha több napig együtt vagytok, jobban megnyílnak. A portya keretében vízitúrázhattok, via ferratázhattok, amik különleges élményt adnak és kihívást jelentenek.

Nemzetközi programok

A kósszák a dzsemborik, közép-európai cserkésztalálkozóok elsődleges célcsoportját jelentik. Mindenképp segítsünk nekik egy-egy ilyen nemzetközi táborba eljutni, akár őrsi keretben, akár egyénileg. Ez szélesíti a világszemléletüket, bővíti cserkésztapasztalataikat, más kultúrákat, a cserkészlet megélésének más formáit is megismerhetik. Fontos azonban helyén kezelni a tapasztalatokat, hiszen a számos pozitív példa, játéköltet mellett a hazaitól gyökeresen eltérő cserkészélményeket is átélhet. Ezért a felkészítés és a feldolgozás is feladatunk: érdemes ezt őrsi keretben végezni, hogy mindenki részesüljön belőle!

6.2. A kóssa korosztályhoz kapcsolódó szertartások

Minden korosztályi beavatás a fogadalomtételnél leírtakra épül. **A szertartások egy-szerre legyenek egységesek, hiszen szövetségben vagyunk, és fontos, hogy ugyanazon jelentéstartalom mentén köteleződjünk el.** Emellett a raj és a csapat hagyományai fontos szerepet töltenek be, mert a közösséghez tartozás, a közösséghez kötődés kifejezése, hogy őket is részesítjük abban az élményben, amelyben minden tag részesült.

A fogadalomtétel és a beavatás az egyes korosztályokban más és más tartalommal és jelentéssel, de azonos keretek között jelenik meg. A szertartás lehet az egész csapat előtt – ekkor azonban nem lesznek saját, csak a korosztályba beavatottak által ismert elemei, ami a korosztályi, a raji közösséget erősíti. Lehet a szertartás csak a korosztály tagjai előtt – így azonban a kisebbek nem látják a nagyobbak jelenlétét. Gondoljátok végig, hogy a rajotok szempontjából mi a legjobb megoldás, mi a leginkább az elköteleződést szolgáló keretrendszer, és milyen eszközök erősítik meg a cserkészzel való azonosulását a rátok bizottakban.

A fogadalom szövegét fejből tudni fontos, értelmezni tudni kell (korosztályának megfelelő szinten), és nem szerencsés naponta felemlíteni, hogy ki mit fogadott meg. A fogadalomtétel azonban az esemény élményszerűsége miatt kicsit mélyebben megélhető, mint a törvény. A fogadalom ideális esetben meghitt viszonyt teremt a tisztt és a cserkész között, ez a nevelőmunka alapját jelentő bizalom fontos eleme. A fogadalom letételével a cserkész felettesének is fogadja a tiszttet. A fogadalom beavatás is, a cserkészközösségbe való befogadás; tehát nemcsak a tisztt és a cserkész ügye, hanem az egész közösségé is. Így a közösség jelenléte elengedhetetlen a fogadalomtételnél.

A fogadalomtételt hét elem jelenléte teszi teljessé (egyik sem hagyható el):

- legyen jelen a befogadó közösség – legalább a raj – és a közösség vezetője;
- tisztt vegye ki a fogadalmat;
- közös részvétel az imádságban;
- a törvény hangozzon el;
- a jelölteket kérdezzük meg, akarnak-e fogadalmat tenni, és érthetően válaszoljanak igenlően;
- a fogadalmat előre mondv a jelöltek a maguk nevét behelyettesítve mondják el a fogadalom szövegét;
- kapják meg a nyakkendőjüket.

Igyekeznni kell a fogadalomtétel eseményét mind a fizikai, mind a lelki körülmények alakításával emlékezetessé tenni. A fejlesztés lehetősége mindenki előtt nyitva áll, érdemes olyanná tenni e szertartásokat, amely a csapathoz kötődik, és kifejezi a közösséget. A felvázolt alapokat azonban tartsuk meg, hogy megadhassuk azt a közös élményt, amely a különböző korosztályú cserkészeknek ugyanazt a jelentéstartalmat biztosítja!

A kósszák esetében a fogadalomtétel kötelező elemei mellett különösen hangsúlyosak az alábbiak:

A fogadalomra való előkészítés összetettebb. A célja, hogy elmélyülés útján ismét tudatosan vállalják a cserkészetet, valamint jelképesen „útravalót” adjunk a kezükbe. Érdemes újragondolni, mi a legalkalmasabb helyszín, javasolt az első mozgótáboruk. (Lehetőleg gyalogos mozgótábor, amit a korosztályi élet első nyarán célszerű tartani, azaz a 9. iskolai évfolyam után.) A táborban, valamikor a szertartás kezdetéig, minden kóssza négyszemközt kap a vezetőjétől valami személyre szóló "útravalót". Ehhez majd keres még valami, számára fontosat, ami a megerősítést szolgálja. Ezek személyes dolgai, „kincsei”, melyeknek csak számára van jelentésük, így alaposan meg kell gondolnia, hogy kivel osztja meg a hozzájuk kötődő élményeket!

Maga a szertartás az összejövetel előtti imával kezdődik. Még világosban kivisszük a jelölteket az erdőbe, és egyedül hagyjuk őket egy olyan helyen, ami mindenféle forgalomtól távol van. Annyi ruhát vihet magával, amit a helyszínen magára tud öltetni, valamint egy kulacs vizet, öt szelet kenyeret, hálósáskot, esőkabátot, Szentírást, papírt, tollat. A számára kijelölt helyen kényelmesen berendezkedik. Bármit csinálhat, de a helyéről messzire nem mehet el. Társait nem keresheti, és nem próbálhat beszélni velük. Gondolkodjon, elmélkedjen, figyeljen (pl.: Mi leszek 10 év múlva?, Miért vagyok itt?, Miért vagyok cserkész?, Akarok-e cserkész maradni?, Mit kaptam a cserkészettől?, Mit adhatok én az őrnek, a csapatnak?). Másnap estére fel kell írnia egy lapra a hibáit. Este 10-re visszahozzuk őket a táborba, ahol a szertartásra sor kerül. (Ez az ölyvtoll-próba.)

A táborból egy rövid úton eljut egy mécsesekkel kirakott tisztásra, ahol egy igénytelen, kis tűz körül várják vezetői és társai. (Egy kiásott gödörben égő polinéztűz, ami nem fényéért, melegéért ég. Megérkezésükkor úgy helyezzük el őket, hogy a tűz hozzáférhetetlen legyen számukra.)

Elsőként a próbával kapcsolatos gondolatok hangzanak el. A lemondás, a közösségben élés része. Saját vágyait is kordában kell tartsa, ezért kapott csak ennyi élelmet. Gyakran le kell mondani a saját kényelemről. Megismerte a dolgok fontosságát, hiszen csak azt vihette magával, amit elbír.

Gondolatok a fényről, amit itt talál, és a tűzről. A szertartás helyére a fény vezette. A fény, ami a „boldogulás ösvényét” mutatja, a helyes irányt jelzi, ahogy a liliumunk ágai is. Ám liliumunk a sötétben láthatatlan, és így nem láthatjuk a helyes irányt sem. A fény visszaverésével fog csillogni, és útbaigazítani bennünket. A mécses fényének nagysága attól függ, hogy mennyi és milyen anyag ég el benne. A személye, ami mécses a vi-

lágban, éppen így világítja be a környezetét. Hogy hányakat érint meg, csak attól függ, hogy mennyit hajlandó áldozni magából a fényért. Amit bevilágít, az részben az övé lesz, hiszen átlát rajta. Minél többet áldoz a fényre, annál messzebb mehet majd, és annál több ismerőst és élményt gyűjthet össze. A tiszta lángba nem kerülhet bele szennyezett anyag. Ezért a szennyekeket vegye ki a „tűzelőjéből”, és dobja bele ebbe az igénytelen és rövid életű tűzbe, ahonnan már nem támadhat fel újra. Ezután, amikor a papírt a tűzbe veti, lehetősége van a hibáitól való megszabadulásra.

A saját tiszta fényét követve fogja élni életét. Ha túl messzire kerülne, ne aggódjon. Kórszaságában szabadságot kap, hogy tapasztalatokat gyűjtsön, de azért megmarad egy kapocs a vezetője felé. Megkapja „Ariadné-fonalát” (nyakba akasztható, bőrből fonott gömb, amelyet vezetője készített neki), hogy mindig visszataláljon. Ez a kószák jelvénye. Ez a „kolonc” segítse előre, és adjon bátorságot. Mivel ezt az egyenruháján viselheti, kap egy másikat is, amit a kulcsomójára tehet (ugyanolyan gömb, kötélből), hogy minden nap emlékeztesse arra, hogy mibe „gabalyodott” bele, és ne felejtse el a fonal másik végét. Ennek a jelképnek a jelentése titkos, senkinek nem mondhatja el, és csak addig viselheti, amíg nem szerzi meg a szürke nyakkendőt.

A nyakkendőjét is megkapja, ami égszínkéék színű, jelezve, hogy a cserkészek természetben élése után a kószák előtt kinyílik a nagyvilág, ahogy kilépnek az erdőből, és kinyílik előttük a teljes égbolt, megmutatva, hogy határtalan lehetőségek állnak előttük. Övék a dzsemborik, a különpróbák és a szakágak világa stb.

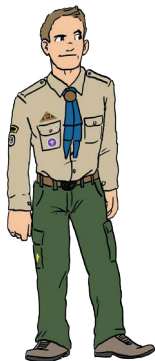
A szertartás az összejövetel utáni imával fejeződik be. Ezután visszamegyünk a táborba, ahol esti ima zárja a napot. Másnap reggel rendes reggelit kapnak, amit a vezetők készítenek ne-kik (Estére valami, lehetőleg édes harapnivalót adunk nekik, és reggel kapnak tartalmas reggelit. Este azért nem kaphatnak sokat, mert rosszul lennének tőle.)

6.3. Az egyenruha a kószáknál

Az egyenruha több fontos funkciót is betölt:

- a cserkésztestvériség és a közösség kialakításának eszköze, szimbóluma,
- tükrözi, hogy viselője tudatosan vállalja a cserkészlet értékrendszerét, eszmeiségét,
- információkat is szolgáltat viselőjéről,
- és motivációs eszköz is.

Amikor a rajodra gondolsz, a munkatervedben megfogalmazott célok szerint vedd nagytó alá, mit és hogyan tegyetek ebben az évben. Az egyenruha nevelő hatású, viselésével kifejezitek a közösséghez tartozást. Mind az értékkezősség felvállalása, mind az adott közösség tagsága egyaránt fontos. Hordják bátran!

Mivel ők azok, akik már a csapaton túli körökben is megfordulnak, ezért nekik jut az a nagyszerű lehetőség, hogy megmutassák a csapat sajátosságait a cserkészek nagy családja előtt, s néhányuknak arra is lehetősége nyílik, hogy a nemzetközi rendezvényeken a csapat sajátosságain túl a magyar cserkészetet is képviseljék. Ezért fontos az információkat közlő jelvények, felvarrók (szabályos) felhelyezése és az egyenruha megfelelő viselése.

Az egyént tükrözik a különpróba és szakági jelvények. Ezek gazdagítják a csapatot is, illetve teret engednek annak, hogy cserkészünk keresse a későbbi hivatását (emlékezzünk pl. Sinkovits Imrére, aki a színész különpróba mentén találta meg azt).

Ők a csapat azon tagjai, akik motiválják a cserkészeket a nemzetközi cserkészvilágba való bekapcsolódásra. Élményeik, az egyenruhán megjelenő idegen nyelvű jelvények, avagy a mindenki által megismert, de kevesek által viselhető dzsemborijelvények lesznek a fő mozgatói az ez iránti érdeklődésnek a kisebbek körében.

Használd ki jól a lázadásukat! Legyenek a divattal szemben lázadók! Épp azáltal lesznek egyéniségek, hogy rendezett, tiszta és önmaguk eredményeit hirdető egyenruhájuk van.

A szülőknek, illetve olykor a kószáknak maguknak komoly anyagi megerőltetést jelenthet az egyenruha beszerzése, annak lecserélése. Segítsétek őket különféle lehetőségekkel, pl.: a használható állapotú, kinőtt egyenruhák megvásárlása, ezek továbbadása az újaknak, egyenruha-vásárlási támogatás biztosítása stb.!

7. Kiemelt figyelmet igénylő gyerekek a cserkészletben

7. Kiemelt figyelmet igénylő gyerekek a cserkészetben

„A cserkészlet legfőbb célja az, hogy a fiatalokat, támogatni kell abban, hogy ki tudják bontakoztatni teljes fizikai, szociális és lelki adottságaikat, miáltal majd egyházuk, közösségük, nemzetük és az egész emberiség értékes és felelősségteljes tagjai lehetnek.”

(Sík Sándor)

A Sík Sándor által megfogalmazott cél minden vezető számára iránymutatás, hiszen önmagunk képzése, adottságaink fejlesztése mindenki számára előrevivő és megvalósítható. A cserkészlet lelkiségénél és pedagógiai módszereinél fogva alkalmas a kiemelt figyelmet igénylő fiatalokkal való munkára: a teljes embert formálva, számukra közösséget adva, szemünk előtt Bi-Pi példáját tartva lehetünk fejlődésük segítői.

Mit jelent az, hogy kiemelt figyelmet igénylő gyerekek?

Az alábbi definíciók alapján látható lesz, hogy el kell különíteni a biológiai (különleges bánásmódot igénylő gyermekek) és szociális háttérből fakadó (hátrányos helyzetű gyermekek) nehezítettséget a kiemelt figyelmet igénylő gyermekek körén belül. Más eszközökkel és módszerekkel kell hozzájuk fordulni.

Mint minden osztályozás, a különleges bánásmódot igénylő gyermekek kategóriáján belüli elkülönítés is nehézkes, ugyanis maguk a kategóriák jogi és tudományos felosztása folyamatosan változik. Ennek több oka is van, például a kórképek sok esetben meghatározatlan háttere vagy a fogalmak elavulása, pejoratív értelművé válása. A jelenlegi tudományos álláspont szerint a különleges bánásmódot igénylő gyermekek sérülése, fejlődési különbségei, genetikai, biológiai és környezeti tényezők speciális együttesének köszönhető. Csoportosításukat az a tény is nehezíti, hogy gyakorlatilag minden gyermek egy külön kategória, fejlesztésük szintén teljesen egyedi módszereket igényel. A cserkészetben a teljes ember Istentől kapott egész-ségét fejlesztjük elfogadva azt, ahogy ő teljes, azaz egész ember – ez az ő egész-sége.

A jogi meghatározás a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvényben található, e szerint a **kiemelt figyelmet igénylő gyerekek** közé tartoznak:

- „a különleges bánásmódot igénylő gyermekek tanulók, tehát
 - a sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók,

- a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermekek, tanulók,
- a kiemelten tehetséges gyermekek, tanulók,
- a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvény szerint hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek, tanulók.”

Sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló (SNI) az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki mozgásszervi, érzékszervi, értelmi- vagy beszéd fogyatékos, több fogyatékoság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd. Az egyéb kategória a viszonylag gyakran tekinthető diszlexiát, diszkalkuliát, diszgráfiát is tartalmazza.

Beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek, tanuló (BTM) az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki az életkorához viszonyítottan jelentősen alulteljesít, társas kapcsolati problémákkal, tanulási, magatartásszabályozási hiányosságokkal küzd, közösségbe való beilleszkedése, továbbá személyiségfejlődése nehezített vagy sajátos tendenciákat mutat, de nem minősül sajátos nevelési igényűnek.

Kiemelten tehetséges gyermek, tanuló az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki átlag feletti általános vagy speciális képességek birtokában magas fokú kreativitással rendelkezik, és felkelthető benne a feladat iránti erős motiváció, elkötelezettség.

Hátrányos helyzetű (HH) az a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult gyermek és nagykorúvá vált gyermek (fiatal felnőtt), aki esetében az alábbi körülmények közül egy fennáll:

1. a szülő vagy a családba-fogadó gyám alacsony iskolai végzettsége, ha a gyermeket együtt nevelő mindkét szülőről, a gyermeket egyedül nevelő szülőről vagy a családba-fogadó gyámról – önkéntes nyilatkozata alapján – megállapítható, hogy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény igénylésekor legfeljebb alapfokú iskolai végzettséggel rendelkezik,
2. a szülő vagy a családba-fogadó gyám alacsony foglalkoztatottsága, ha a gyermeket nevelő szülők bármelyikéről vagy a családba-fogadó gyámról megállapítható, hogy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény igénylésekor a Szociális törvény 33. §-a szerinti aktív korúak ellátására jogosult, vagy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény igénylésének időpontját megelőző 16 hónapon belül legalább 12 hónapig álláskeresőként nyilvántartott személy,
3. a gyermek elégtelen lakókörnyezete, illetve lakáskörülményei, ha megállapítható,

hogy a gyermek a településre vonatkozó integrált városfejlesztési stratégiában szegregátumnak nyilvánított lakókörnyezetben, vagy félkomfortos, komfort nélküli, vagy szükséglakásban, illetve olyan lakás körülmények között él, ahol korlátozottan biztosítottak az egészséges fejlődéséhez szükséges feltételek.

Halmozottan hátrányos helyzetű (HHH)

1. az a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult gyermek és nagykorúvá vált gyermek, aki esetében a fenti 1–3. pontokban meghatározott körülmények közül **legalább kettő** fennáll,
2. a nevelésbe vett gyermek,
3. az utógondozói ellátásban részesülő, és tanulói vagy hallgatói jogviszonyban álló fiatal felnőtt.

Annak ellenére, hogy a helyzet már így is elég bonyolultnak tűnik, tapasztalataink alapján tudjuk, hogy a kiemelt figyelmet igénylő gyermekek kategóriájába tartozók mellett sok más gyermek is speciális figyelmet igényel. Gondoljunk pl.: akár az egyszülős családban élő, vagy a sok testvér mellett felnövő gyerekekre is, de szintén kiemelt figyelmet kell fordítanunk pl.: az önbizalomhiánnyal küzdő vagy túlzott magabiztossággal rendelkező gyermekekre is. Természetesen tudjuk, hogy ezek nem moshatóak egybe a diagnosztizált kórképekkel, óvakodnunk kell az általánosítástól is, mégis azt a tanulságot levonhatjuk, hogy minden ránk bízott gyermek fejlődését személyre szólóan kell elősegítenünk.

Hogyan zajlik a diagnózis folyamata?

Ezen gyermekek diagnózisát a szülő vagy a pedagógus javaslatára felkeresett szakértői és rehabilitációs bizottságok állapítják meg egy összetett, több szempontú vizsgálat alapján. A vizsgálat után kapott szakértői vélemény tartalmazza a diagnózist, javaslatokat ad arra, hogy a gyermek mely vagy milyen típusú köznevelési és közoktatási intézménybe járjon, leírja, hogy milyen fejlesztéséhez van joga, és hogy mikor esedékes a diagnózis felülvizsgálata. A bizottság csak olyan intézményeket jelölhet meg, melyek alapító okirata tartalmazza az adott fogyatékossgú személyek integrációjának lehetőségét. A végső döntést azonban a szülő hozza meg arról, hogy gyermekét mely intézményben taníttatja.

Miért kell a kiemelt figyelmet igénylő gyermekekkel is foglalkoznunk?

Amellett, hogy a kiemelt figyelmet igénylő gyerekek sokféle kategóriája is szembetűnő,

érdemes a gyakoriságukat is megtekinteni. A Központi Statisztikai Hivatal 2019-es felmérése alapján¹³ az általános iskolások 7,6 %-a sajátos nevelési igényű. Ebbe a számba ráadásul minden bizonnyal sokan nincsenek is beleszámítva pl. a kevésbé látványos be-illeszkedési, tanulási, magatartási zavarral rendelkező gyerekek közül. Ne feledkezzünk meg emellett a hátrányos helyzetű gyerekek magas számáról sem. A köznevelés információs rendszer 2014-es adatai alapján¹⁴ csaknem 215.000 HH vagy HHH kategóriájú gyermek jár óvodába vagy iskolába, mely az adott népesség kb. 13%-a.

Summa summarum, nézve a kiemelt figyelmet igénylő gyermekek magas számát, nagy eséllyel jut egy órsbe legalább egy ilyen gyermek.

Gyakoriságukat tekintve nem meglepő, hogy az európai normákat követő magyar oktatás is egyre nagyobb hangsúlyt helyez az integrált oktatás megvalósítására. Az integráció célja a gyermek számára egy olyan környezet biztosítása, amely leképezi a társadalom valós képét, ezzel elősegítve a későbbi szociális beilleszkedést, valamint a társadalom érzékenyítését. Ezeket a szempontokat is figyelembe véve a cserkésznek is nyitnia kell feléjük.

Cserkészletünk alapelve a kötelességteljesítés, amelynek egyik iránya az embertársainkkal szembeni kötelességek teljesítése. A kiemelt figyelmet igénylő gyermekek felé, a többiekhez hasonlóan, ugyanúgy kötelességgel tartozunk, mint bármely más embertársunk felé. Melyek lehetnek ezek a kötelességek, amelyekkel konkrétan találkozhatunk a cserkészletben? Elsődleges az elfogadó szemlélet. Abban az esetben is, ha csak találkozunk akár az utcán egy kiemelt figyelmet igénylő gyermekkel, de akkor is, ha egy édesanya felkeresi a cserkészcsapatot, hogy kiemelt figyelmet igénylő gyermekét be szeretné írni cserkésznek. Az elfogadás mellett cserkészként a befogadás is kötelességünk, amennyiben megfelelőek a szubjektív és az objektív feltételek. Azonban ha nem tudjuk vállalni a kiemelt figyelmet, mert nem tudjuk megadni, akkor vállaljuk fel a döntést, és ezt beszéljük meg a szülővel is. Mindezt kellő körültekintéssel tegyük meg!

Feladatunk tehát minden magyarul beszélő gyermek számára elérhetővé tenni a cserkészletet, de tudatosítanunk kell kompetenciáink, erőforrásaink határát. A különleges bánásmódot igénylő gyerekek, tanulók esetében is célunk a jellemfejlődés segítése, hitéleti és közösségi élmények biztosítása, figyelembe véve saját tudásunkat, határainkat.

Hogyan foglalkozunk a kiemelt figyelmet igénylő gyermekekkel?

Módszertanuk szempontjai

¹³ <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/oktat/oktatas1819.pdf>

¹⁴ <https://www.kir.hu/3hpublikalas>

A pedagógia ad módszertani javaslatokat a kiemelt igényű gyerekekkel való foglalkozásra. A cserkészmódszer számos eleme segít ebben. Rajparancsnokként, a nevelési célok kitűzésével, és az őrsvezetők koordinálásával ezen eszközök a cserkészmunkában könnyen javukra fordíthatóak.

Fontos, hogy az őrsi munkában a differenciált foglalkoztatás, a személyiségközpontú fejlesztés, a cselekedve tanulás és a pozitív megerősítés megjelenjen. Az őrsvezetőket segíteni kell a munkatervük figyelmes összeállításával, buzdítani kell őket az igényes, változatos módszertani eszközök használatára, és támogatni kell őket az esetleges elbizonytalanodásukban. Figyeljünk arra, hogy a próbák és a tudás számonkérése személyre szabott formában történjen, a méltányosság elvét tartsuk szem előtt, ugyanakkor támasszuk elvárható kihívásokat minden őrstag elé! Külön figyelmet igényelhet az őrön belüli kommunikáció, az érzékenyítés folyamata, legyünk ebben is vezetőink támasza!

Kommunikáció szülővel, vezetőtársakkal

Rajparancsnokként, csapatparancsnokként a témában érintett szülő - nagy valószínűséggel - először veled fog beszélni a gyermekéről. A legfontosabb, hogy elfogadó szemléletet tanúsíts, mindvégig diszkrét maradj. Megértően hallgasd végig a szülő kérését, érzékeltesd vele, hogy fontosnak érzed a kérését/kérdését. Ezeket a szülőket, akiknek gyermekük kiemelt figyelmet igényel, minden bizonnyal nagyon sok kudarc, visszatartás, csalódás érthette, sokaknál jellemző, hogy még mindig nem tudják elfogadni vagy éppen feldolgozni, hogy gyermekük valamilyen módon sérült. Ezt tartsd mindvégig szem előtt!

Vázold fel a szülő számára a cserkészlet lényegét, rendszerét, elfogadó szemléletét. Kérdezzétek meg a szülőt, hogy milyen célból szeretné gyermekét beírni. Hangsúlyozd, hogy őrsvezetőink olyan tizen-huszonéves fiatalok, akiknek nagy valószínűséggel nincs tapasztalatuk hasonló esetekkel, nem gyakorlott pedagógusok, gyógypedagógusok, de hozzátok hasonlóan elfogadó, nyitott szemlélettel rendelkeznek. Nyitottak a fejlődésre, képesek is rá, de ez egy több igenes felvetés.

Tisztázzátok azt is, hogy milyen programok tartoznak a cserkészethez, hogy ezek mennyire kompatibilisek a gyerek esetében. Pl. egy kerekesszékes őrstaggal nehéz lehet a tíznapos nomád tábor eltölteni. Viszont, ha a táborba nem jön, olyan közös élményekből maradhat ki, ami következtében lehet, hogy nehezebb benn maradnia az őrsi közösségben. Ilyen és ehhez hasonló esetekre, esetleges veszélyekre kell felhívni a szülő figyelmét! Nem szabad biztos sikert ígérni, magától az érintett gyermektől, és az őt befogadó őrsvezetőtől és őrstől is nagyban függ, hogy mennyire sikeres az integráció.

Mindenesetre érdemes megpróbálni.

Fontos hangsúlyozni, hogy a cserkészlet nem a kiemelt figyelmet igénylő gyermekek nevelésére specializálódott, nem az ilyen gyerekekkel való foglalkozás a fő célja, tehát nem kiemelt célközönségünk, ugyanakkor nyitottsággal fordulunk hozzájuk.

Cserkészletünk nagyon fontos eleme a megfelelő kommunikáció a vezető-vezető, illetve vezető-szülő között. A kiemelt figyelmet igénylő gyermekek esetében ez a kommunikáció még inkább a középpontba kerül. Rajparancsnokként, csapatparancsnokként a te felelősséged, hogy a szülővel megbeszélte dolgokat továbbítsd az őrsvezető felé. Neked kell emellett az őrsvezetőt is felkészítened erre a feladatra. Lehetséges, hogy megjed majd először ettől, hiszen az ismeretlen mindig ijesztő, a te feladatod, hogy biztass és támogass a megfelelő döntés meghozásában!

Integráció az őrsben

A megfelelő integrációhoz rengeteg szempontot kell figyelembe vennünk: a környezetet, a körülményeket, az integrált gyermek vagy fiatal igényeit, sérülésének típusát, súlyosságát. Lényeges szempont, hogy mielőtt befogadnánk a gyermeket, vizsgáljuk meg csapatunknak - az adott gyermek integrálására vonatkozó - kompetenciáit.

Biztosítani tudjuk-e az örgyűléseken, a programokon, táborokban a gyermek számára elengedhetetlen személyi és tárgyi feltételeket? Tudjuk-e gy biztosítani mindezeket a feltételeket, hogy eközben a többi gyermekre is megfelelő idő és energetiai jut? Amennyiben ezeket nem tudjuk megvalósítani, le kell szögeznünk, hogy a gyermek integrálása nem fér bele a kompetenciánkba, és mindezt a szülővel nem bántóan, de határozottan, konkrét példákra hivatkozva kell ábeszélgni.

Az integrációnak egy fontos elve az, hogy leképpezze a társadalom fogyatékos és nem fogyatékos személyeinek arányát. Ezt a szempontot kell a cserkészletben belül is szem előtt

tartani, ugyanakkor mivel egy kiemelt figyelmet igénylő gyermek sokkal több figyelmet, időt, energiát igényel, a nevelési-oktatási intézményekhez hasonlóan, súlyosságtól függetlenül, 2-3 főként számítandók. Fontos tehát, hogy egy olyan órsbe kerüljön a kiemelt figyelmet igénylő gyermek, ahol kicsivel kevesebben vannak, illetve nem árt, sőt egyes esetekben elengedhetetlen, hogy az órsnek segéd- vagy társórsvezetője legyen.

Érzékenyítés mint nevelési cél

Rajparancsnokként, csapatparancsnokként egyik legfőbb feladatod a nevelési célok meghatározása és az ezekhez szükséges eszközök biztosítása. Munkád során törekedj arra, hogy az elfogadó szemlélet, a mások felé való nyitottság és a segítői attitűd a célok között legyen!

Ennek gyakorlására az integráció megélése az egyik legjobb eszköz lehet, ugyanakkor gyakorlatokkal, megfelelő programokkal szintén jó eredményeket érhetnek el! Érdemes minden korosztállyal, a nekik megfelelő szinten feldolgozni a témát. (Látogassatok el a Láthatatlan Kiállításra, vagy szervezetek hasonló élményprogramokat, határt csak a kreativitásotok szabhat!)

Perspektívák a cserkészetben

Ahogy már többször hangsúlyoztuk, a kiemelt figyelmet igénylő gyerekek, az átlagos gyerekekhez hasonlóan, speciális esetek, egyéniségek. Nem lehet általánosságban megállapítani, hogy egyik diszlexiás, gyengénlátó vagy végtaghiányos cserkészből sem válhat különleges szolgálatokat vállaló (pl.: raktáros, pályázatiíró, vezető stb.). A személyt kell nézni komplexen, a bárminemű fogyatékosságát egy személyiségjegynek, egy adottságnak érdemes tekinteni. A kérdés csupán az, hogy alkalmas-e ezzel az adottsággal a kiszemelt szolgálatra? Tudja-e kompenzálni a személyiségének többi részével azt, amiben esetlegesen hiányt szenved?

Úgy gondoljuk, nem szabad elzárkózni ettől a kérdéstől. Láttunk, hallottunk már gyengénlátó, minimális testi fogyatékos, enyhe értelmi fogyatékos, beszédhibás, diszlexiás, hátrányos szociális helyzetű cserkészről, aki tudott akár vezető is lenni. Az esetek többségében pozitív példákról beszélhetünk. Fontos a megfelelő kommunikáció a szülőkkel, a gyerekekkel, és természetesen magával a vezetővel is. Lényeges emellett, hogy olyan feladatot bízunk rá, mely illeszkedik az adottságaihoz.

Esettanulmányok

1. 432. cserkészcsapat tapasztalatai

Mivel csapatunk Budapest nyolcadik kerületében fekszik, az átlagosnál több kiemelt figyelmet igénylő gyermek, fiatal kerül hozzánk. A teljesség igénye nélkül fordult meg már nálunk látássérült, enyhe, illetve középsúlyos értelmi fogyatékos, enyhe beszéd fogyatékos, hiperaktív, figyelemzavaros, illetve depressziós, pánikbeteg, autisztikus, skizofrén gyermek, fiatal is. A szociális háttérrel tekintve pedig volt már drog-, alkoholfüggő szülőkkel rendelkező, félárva, állami gondozott, illetve valamely kisebbséghez tartozó tagunk is. Mikor erről mesélek más csapathoz tartozó cserkésztestvéreimnek, általában csodálkozva hallgatnak, vagy éppen kacagnak. Fontos megemlítenem, hogy a csapattagok nagy többsége nem kiemelt figyelmet igénylő, s mellettük befogadtunk néhány ilyen gyermeket is. Éppen ez a befogadás csapatunk és közösségünk erőssége. Nálunk nincs klikkesedés, nincs olyan, hogy valakit lenézünk ilyen okok miatt. Nálunk abszolút alapszabály, hogy mindenki elfogad mindenkit, és a cserkésztestvérenek tekinti. Aki nem tudja ezt a szemléletmódot elsajátítani, egy idő múlva kikopik a csapatunkból. Ebben a felfogásban az a jó, hogy mindenki fontosnak érzi magát, mert mindenki tudja, hogy itt maximálisan elfogadják. Többektől hallottam már, hogy második családjuként tekintenek a csapatunkra.

Csapatunk szemléletmódját nagyon jól lefesti ez az idézet, melyet a tavalyi cserkésznapon megszólított 12 éves fiú csapattagunk mondott egy interjúban: „Mindenkori egyenlő ember. Valaki erősebb, valaki gyengébb, valaki okosabb, valaki bünbűbb. Ebbe bele kell egyezni és kész.”

A kiemelt figyelmet igénylő gyermekekre - a tapasztalat szerint - jellemző, hogy viszonylag hamar kikopnak a csapatból, vezetőnek ritkán maradnak meg. Ekkor felmerül a kérdés, hogy akkor mi értelme volt ennyi energiát beletenni az integrálásába? Úgy gondolom, hogy az ilyen gyermekeknek az itt szerzett élmények,

tapasztalatok olyan mértékűek és jelentőségűek, mely jellemfejlődésükhöz elengedhetetlen, és melyet máshol nem kaphattak volna meg.

2. Down-szindrómás cserkész (kiscserkészstől a vándor korig)

Kiscserkészként került az őrsébe. Eleinte mint csapatparancsnok voltam kapcsolatban vele, azaz minimális volt a kontaktusunk. A csapat vezetői, mivel őrsvezetőjük vállalta a többletmunkát, igent mondott a jelentkezése elfogadására. Viszont később úgy alakult, hogy az újonckorba lépéskor átvettem az őrsöt, és vezetem azóta is (immár tizensok éve).

A helyzetének sajátossága, hogy őrstagja a testvére is, valamint unokatestvérei, illetve az ő templomi/iskolai barátai is. Ez azért volt döntő fontosságú, mert eme személyes kapcsolatok miatt elfogadása zökkenőmentes volt, természetes része volt a közösségnek. Akik később kerültek az őrsbe, azok ezt a helyzetet és a viszonyokat természetesnek, adottságnak fogadták el. gy „mássága” nem jelentett kezelendő vezetői feladatot számomra. Ezen felül a kommunikációban sokat segített ez a kapcsolati háló, mert nem egyedül neki kellett megjegyezni pl. a találkozójának az időpontját, hanem a többiek révén ezt a családja is tudta.

Vezetőként az egyik nagy feladat annak a megtanulása volt, hogy melyek azok a pillanatok, helyzetek, amikor eljutott a képességei határára, és melyek azok, amikor csupán visszaretten a feladattól, illetve amikor a lustasága került előtérbe. Kezdetben sokat segített, hogy az idősebb kora miatt egy ideig az erőnléte azonos volt a többiekével, így hozzájuk tudtam viszonyítani.

Rengeteget kaptunk kölcsönösen azokban a szituációkban, amikor az őrstársai segítették őt. Legklasszikusabb élményünk a csóványosi kilátóhoz kapcsolódik. A cscs közeli bivakolás után kora reggel értünk föl, és természetes volt, hogy felmászunk a vaslétrákon a kilátóra. Egyből visszarettent, és a tériszonyára hivatkozott. Amikor erősködtem, hogy mégis jöjjön föl, akkor az őrstársai (akkor 10-11 évesek voltak) „mellém álltak”, nemcsak biztatták őt, hanem felajánlották a segítségüket. Egyikük ment előtte, és mutatta, hogy hová kell lépni, a másik meg mögötte, és időnként segített a bakancsát megfelelő helyre tenni. Nekem „csak” hátvédként mögöttük kellett mennem. Közösen legyőztük a magasságot, és a féltre. A legszebb az volt, hogy ezt akkor és ott mindannyian átéltük.

A kósza és vándorkori komolyabb nyári túráknál a fizikai képességeit közösen mérlegeltük, és hoztunk döntéseket vagy kompromisszumokat. Ezekben a hely-

zetekben annak a mérlegelése volt a legnehezebb, hogy melyik az a pont, amikor miatta „megkárosítanám” a többieket, illetve melyik az a pillanat, amikor neki okoznék kárt. Ezen a borotvaélen nagyon nehéz volt táncolni. Végül a hegymászásra és via ferrátázásunkra nem jött el, de az autós tráinkon természetes módon velünk volt. Amikor ezen utak során olyan programelem jött, ami nem volt neki való, akkor természetes módon kétfelé vált az őrs, a többiek megmászták az utunkba kerülő hegycsot, mi ketten pedig „öregurasan” tráztunk egy kellemeset. De voltak a határon mozgó vállalkozásaink is, például amikor közösen kerékpározni mentünk. Kezdetben ezek komoly vezetői többletmunkát jelentettek, mert a normál vezetői munka és a saját fizikai terhelésem elvitele mellett rá külön is figyelnem kellett, pl. szólni neki, hogy a kerékpárján merre és mikor váltson...

Másik nagyon komoly feladat a vele való kommunikáció megtanulása volt. Egyrészt meg kellett tanulnom, szoknom az ő „nyelvét”, másrészt elvárva az aktív kommunikációt, véleménynyilvánítást, megerősíteni őt, hogy merjen és tudjon beszélni. Ez mára oda fejlődött, hogy nem csak e-maileket küld rendszeresen, hanem mobiltelefont is használ! Ahhoz, hogy ide eljussunk, óriási mennyiségű türelemre volt szükség, és ugyanazt a mondatát akár ötször is meg kellett hallgatni, míg sikerült kihámozni a mondanivalóját. Ennek az összeccsiszolódásnak másik vetülete volt annak a megtanítása, hogy mikor kell neki beszélni, vagy mikor jobb hallgatni. „Meredek” helyzet volt, amikor egy többnapos portyán szemtari lettünk egy természetkárosító bűncselekménynek, és a kitérő rendőrok nekünk is feltettek pár kérdést...

E folyamat eredményeképpen ma ott tart, hogy élő televíziós adásban is mert és tudott beszélni! (Természetesen ebben a fejlesztő munkában mi csak egy elem voltunk, a fő érdem a családjáé.)

Évről évre visszatérő feladatom volt, hogy a próbaanyagot rászabjam. Végig kellett gondolnom, hogy mi az, amit valósan teljesíteni tud, és mi az, amit nem. Illetve ez utóbbiakat mivel tudom helyettesíteni? Ez az évek múltával egyre hangsúlyosabbá vált. A vándor korosztályba lépve kapott ez sajátos dimenziót, amikor az egyik „normál” próbafeladat helyett azt kapta, hogy kezdjen el dolgozni valahol (az elhelyezkedésében segítettünk neki), majd a következő évben kezdjen el egyedül közlekedni otthona és munkahelye között, majd tanulja meg a feladatok ellátását a munkahelyén... Persze ez nem ment simán, főleg akkor, amikor „külsősökkel”, azaz az ő gondolkodását nem értékkel találkozott, és került munkakapcsolatba. Jó ötletnek bizonyult az is, hogy az irodai munka mellett tanulja meg a ház körüli munkákat is az irodaházban. Főnöke erre nyitott is volt, de amikor közölte vele,

hogy locsolja meg a virágokat, akkor arra nem gondolt, hogy a „*két percig tartsd oda a slagot*” utasítást szó szerint fogja értelmezni, és órával méri a két percet...

Ez viccesnek tűnik (mi is így éltük meg), de az egyik különpróba letételekor keserű élményhez is vezetett. Mivel az őrstársai különpróbaztak (kinek melyik tetszett alapon) természetes volt, hogy ő is letesz egy különpróbát. Kiválasztottuk, hogy mi érdekli, és meghatároztuk a feladatot. Erről hosszasan kommunikáltam azzal a szakemberrel, aki vállalta a teljesítményének az értékelését. E sok-sok megbeszélés ellenére nem sült el jól ez a projekt, mert végül számára teljesíthetetlen elvárásokat állított elé. A csalódás elkerülése végett újraértelmeztük a különpróbát az ő személyes egészsége adta igényeihez, és így sikerrel tudta teljesíteni. Szintén feladatot jelentett annak megtanítása és megtanulása, hogy az évek során ő felnőtt. Ígyamikor – szintén próbafeladatot érően – közösen főztünk a kiscserkészekre, akkor meg kellett tanulnia mindhárom félnek, neki is a gyerekeknek is és a vezetőknek is, hogy ő itt háttérmunkás. Bekapcsolódhat a programba, de más lycsoportba tartozik...

Munkatársi helyzetbe kerülve komoly tanulási folyamat volt számomra megtanulni az irányítását. szszezett feladatokat (akkor még) nem tudott elvégezni. Tehát nem működött a „*hozd be az asztalról az evőeszközöket*” utasítás, hanem először a kanalakát, majd a villákat, végül a késeket kellett behozatni vele...

Komoly lehetőség nyílt számomra a nevelésében azzal, hogy az évek során kiderült, mit kedvel, mivel foglalkozik szívesen. gy amikor például világossá vált, hogy szívesen olvas, logikus lépés volt, hogy könyveket ajánlottam neki, sőt egyes próbákhoz kötelező volt meghatározott könyv elolvasása.

A családdal való teljesen nyílt és őszinte kommunikáció nagyon megkönnyítette a munkámat. Őelfogadták a helyzetet, hálásak voltak azért, hogy törődünk vele, és szinte mindenben igyekeztek segíteni. Mivel a család is „trázós fajta”, a várható terhelés tisztázása, és az ebből eredő „mehet – nem mehet” kérdésre mindig könnyen tudtunk közösen megfelelni.

Sajátos és nagyon nehéz vezetői feladatot jelentett viszont annak a megélése, hogy miközben vagány kamasz fiúkból áll az őrsöm, van egy olyan őrstagom, akit a sötétben vagy a kicsit meredekebb helyeken kézen fogva kell vezetnem, mert nem lát rendesen, illetve szédül. Aki mindenképpen mellettem akar aludni a sátorban vagy a kifeszített ponyva alatt, mert csak ott érzi magát biztonságban, vagy csak az általam vezetett autóba akar beülni.

Visszagondolva, én is rengeteget változtam ezalatt a közel másfél évtized alatt. Erős, nagydarab iúvezetőként a gyengékkel, sérültekkel igazán nem tudtam mit kezdeni, nem tudtam megszólítani őket. Külön világot jelentettek számomra. A vele közösen átélt élmények rengeteget alakítottak rajtam is. Ma már képes vagyok meghallgatni, megérteni, átélni az ilyen helyzetű emberek gondjait, tudok velük partnerként beszélgetni, bekapcsolódni az életükbe. Ez a mindennapi életben és a munkámban nagyon komoly többletet jelent!

